

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

FRANK BUYSSENS, Wijziging, na echtscheiding door onderlinge toestemming, van de onderhoudsbijdrage voor de kinderen 1065

Rechtspraak

Gemeenschap en gewest – Belasting – Milieuheffing – Bevoegdheid van de rechtbanken – Aan de federale wetgever voorbehouden aangelegenheid
Arbitragehof, 14 juli 1997 1072

Wegverkeer – Ontzetting uit het recht tot sturen – Motivering
Cass., 17 oktober 1995 (*met noot van A. Vandeplas*, «Betreffende het verval van het recht tot sturen») 1073

Echtscheiding – Door onderlinge toestemming – Onderhoudsbijdrage voor de kinderen – Wijzigbaarheid na echtscheiding – Voorwaarden
Cass., 21 maart 1997 (*met noot*) 1074

Sluiting van ondernemingen – Sluitingsfonds – Overbruggingsvergoeding – Niet-betaling – Vergoeding wegens beëindiging – Uitbetaling – Toepassingsgebied
Cass., 5 mei 1997 (*met noot*) 1075

Handelspraktijken – Gezamenlijk aanbod
Cass., 4 september 1997 1076

Internationaal privaatrecht – Afstamming – Betwisting van vaderschap – Rechtsmacht – Toepasselijk recht – Verjaring – Onderzoeksmaatregel – Rogatoire commissie – Verdrag van Den Haag van 1 maart 1954 betreffende de burgerlijke rechtsvordering
Hof Gent, 20 december 1996 1077

Geneeskunde – Arts – Operatieve ingreep – informatieverplichting – Bewijslast
Hof Antwerpen, 21 februari 1997 (*met noot van Herman Nys*, «'Informed consent': wie draagt de bewijslast?») 1078

Beslag en executie – Uitvoerend beslag op roerende goederen – Onderhandse verkoop – Art. 1526bis Ger. W. – Opeenvolgende beslagen – Weigering van voorstel – Bewijslast
Hof Brussel, 8 oktober 1997 1079

Huur – Woninghuur – Opzegging door de verhuurder zonder opgave van motief – Aanbod tot betaling van de wettelijk bepaalde vergoeding – Geen verplichting
Rb. Kortrijk, 24 mei 1996 1080

Verjaring – Burgerlijke zaken – Vordering tot betaling van vervallen huurgelden van leasingovereenkomst – Moratoire interest – Vijfjarige verjaringstermijn van art. 2277 B.W.
Rb. Brussel, 5 september 1996 1081

Bevoegdheid en aanleg – Politie rechtbank – Vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval – Opzettelijk veroorzaakt verkeersongeval
Arrondrb. Dendermonde, 10 december 1997 (*met noot van Eric Brewaeys*, «Opzettelijk veroorzaakte verkeersongevallen en de (burgerlijke) bevoegdheid van de politierechter») 1082

Pacht – Recht van verkoop van de pachter – Schending – Sanctie – Keuzerecht van pachter tussen indeplaatsstelling en schadevergoeding – Misbruik van keuzerecht – Pachter die het pachtgoed onvoorwaardelijk heeft verlaten – Misbruik van het recht de indeplaatsstelling te eisen
Vred. Westerlo, 14 juni 1995 1084

Rechtspraak in kort bestek

Onrechtmatige daad – Schade en schadeloosstelling – Pathologische predispositie van het slachtoffer – In beginsel zonder invloed op de verplichting van de aansprakelijke tot volledige schadeloosstelling
Cass., 14 juni 1995 1086

Verzekering – Motorrijtuigen – Regresvordering van de verzekeraar op grond van art. 25, 10°, modelpolis – Strafrechter die oordeelt dat er twijfel bestaat over de invloed van de bewezen verklaarde staat van dronkenschap op het ongeval – Nog door de verzekerde te leveren bewijs
Cass., 26 juni 1997 1086

Voorrechten – Loon werknemers – Art. 19, 3°bis Hyp.W. – Begrip – Netto-loon
Hof Antwerpen, 23 december 1997 (*met noot*) 1087

Aanneming van werk – Onderaannemer – Rechtstreekse vordering – Art. 1798 B.W. – Voorwerp – Schuldvordering van de hoofdaannemer op de opdrachtgever
Hof Antwerpen, 22 september 1997 1087

Burgerlijke rechtspleging – Tussengeschied – Wraking – Vrederechter – Uitspraak over de wraking
Rb. Antwerpen, 29 november 1996 (*met noot van Jean Laenens*, «Wraking van een vrederechter») 1087

Arbeidsovereenkomst – Einde – Opzeggingsvergoeding – Berekening – Loon – Bestanddelen – Pensioenfonds – Werkgeversbijdrage – Jaarlijkse totaalstorting – Individuele bepaalbaarheid per werknemer
Arbrb. Brussel, 4 juni 1996 1088

Consumentenrecht – Consumentenkrediet – Kredietgever – Informatieverplichting – Art. 10 W.C.K. – Beoordeling – Sanctie
Vred. Gent, 17 november 1997 1088

Voorlopig bewind – Overeenkomst – Beding van aanwas – Kanscontract – machtiging
Vred. Leuven, 15 december 1997 1089

Reacties

P.-Y. Monette en H. Wuyts, Antwoord op het artikel «Klachtenbehandeling: petitieright en/of ombudsfunctie?» 1089

E. Clement en L. Goutry, Wederantwoord van de auteurs op de reactie van P.-Y. Monette en H. Wuyts. 1093

Boeken

R.H.C. Jongeneel, Koop en consumentenkoop (*door E. Degroote*) 1095

P. Vrancken (red.), Privilegium tabellionatus (*door J. Luyckx*) 1095

M. De Blois (red.), Contouren van het recht (*door M. Van Houcke*) 1095

M.J.A. Van Mourik, Erfrecht (*door N. Geelhand*) 1096

D.J. Elzinga, Het Nederlandse kiesrecht (*door G. Craenen*) 1096

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Opgericht in 1931. Hoofredacteurs: René Victor (1931-1984), Edgar Boonen (1984-1993)

VERSCHIJNT IEDERE WEEK VAN SEPTEMBER TOT JUNI

Redactie: C. Caenepeel, A. Van Oevelen,
E. Dirix, J. Laenens, J.R. Rauws,
A. Vandeplas

Redactiesecretaris: Mevr. C. Meeusen

Redactieadres: V.Z.W. Rechtskundig Weekblad
Mechelsesteenweg 210 bus 6
2018 Antwerpen
(redactiesecretariaat bereikbaar
van 9 tot 12 uur)
Tel. 03/248.49.84
Fax 03/248.08.70

Vaste medewerkers:

A. Alen
F. Aps
R. Boes
Gh. Dhaeyer
J. Erauw
P. Humblet
W. Lambrechts
J. Meeusen
H. Nys
I. Opdebeek
W. Pintens
W. Rauws
D. Simoens
G. Suetens-Bourgeois
M. van Damme
S. Van Overbeke
J. Wouters

Abonnementen, advertenties: INTERSENTIA UITGEVERS N.V., Churchilllaan 108, 2900 Schoten
Tel.: 03/680.15.50 - Fax: 03/658.71.21 Abonnementsprijs: 4.550 f., voor studenten 2.950 f..

DIPLOMA IN INTELLECTUELE RECHTEN 1998 - 1999

Op initiatief van het Centrum voor Intellectuele Rechten organiseren de K.U.Brussel en de K.U.Leuven, met ingang van oktober 1998, een voortgezette academische opleiding in de sector intellectuele rechten. Promotor is Prof. Frank GOTZEN.

Deze éénjarige opleiding (twee jaar in halftijds regime) wordt aangeboden aan de K.U.Brussel, Vrijheidslaan 17, 1081 Brussel in avondprogramma na 18 u.

De vakken worden aangeboden in het Nederlands of in het Frans en handelen over Auteursrecht, Cultuur- en mediarecht, Droit des brevets, Merkenrecht, Kwekersrecht en biotechnologie, Droit des dessins et modèles, Droits voisins du droit d'auteur, Intellectuele rechten in de Informatiemaatschappij, Droits intellectuels et droit de la concurrence, Bijzondere vraagstukken. Het programma omvat tevens het opstellen van een scriptie.

Het inschrijvingsgeld bedraagt 18.500 F. De inschrijvingen voor het academiejaar 1998-1999 starten op de derde infodag van de K.U.Brussel (zaterdag 27 juni).

Van dan af tot en met 21 december kan u voor inschrijvingen terecht op het faculteitensecretariaat (lokaal -1/0/3), elke werkdag van 9 tot 12 uur en van 13.30 tot 17 uur.

Voor meer inlichtingen kan u terecht in de **K.U.Brussel**, Vrijheidslaan 17, 1081 Brussel, Mevr. T. Verhelst, Tel: 02- 412 43 41, Fax: 02- 412 42 00, E-mail: tine.verhelst@kubrusse.ac.be, Internet: <http://www.kubrusse.ac.be> of in de **K.U.Leuven**, CIR, Minderbroedersstraat 5, 3000 Leuven, Tel: 016- 32 37 32, Fax: 016- 32 37 30, E-mail: linda.mees@law.kuleuven.ac.be, Internet: <http://www.law.kuleuven.ac.be/cir>.

WIJZIGING, NA ECHTSCHIEDING DOOR ONDERLINGE TOESTEMMING, VAN DE ONDERHOUDSBIJDRAGE VOOR DE KINDEREN

I. INLEIDING

1. Echtgenoten die door onderlinge toestemming uit de echt wensen te scheiden, zijn er met toepassing van art. 1288, eerste lid, 3°, Ger.W. toe gehouden om, in het kader van de familierechtelijke overeenkomsten, afspraken te maken over de bijdrage van elk van beide ouders in het levensonderhoud, de opvoeding en de passende opleiding van hun minderjarige, ongehuwde en niet-ontvoogde kinderen. Terwijl de initiële afspraken over de onderhoudsbijdrage doorgaans zonder al te veel discussie totstandkomen, is dit niet het geval voor de wijzigingen na echtscheiding. Laatstgenoemde problematiek heeft dan ook aanleiding gegeven tot een overvloedige rechtspraak – ook van het Hof van Cassatie – en eveneens overvloedige commentaren in de rechtsleer.

Eén van de meest recente uitspraken van het Hof van Cassatie in deze materie dateert van 21 maart 1997 en wordt elders in dit nummer gepubliceerd.

Een echtpaar, dat door onderlinge toestemming uit de echt wenst te scheiden, spreekt overeenkomstig het in art. 1288, eerste lid, 3°, Ger.W. bepaalde af, dat de man een niet-geïndexeerde onderhoudsuitkering van 5.000 frank per maand en per kind zal betalen aan de vrouw. Omdat mevrouw vaak tijdens weekends en feestdagen moet werken, wordt tevens overeengekomen dat de man een vergoeding zal betalen voor de opvang van de kinderen, althans voor zover de kinderen tijdens de betreffende periodes of dagen niet bij hem verblijven. De overeenkomst bevat geen clausule omtrent een eventuele aanpassing van deze afgesproken bijdrage ingevolge nieuwe omstandigheden. Ten gevolge van een nieuwe werkregeling dient mevrouw ook tijdens werkdagen een beroep te doen op door haar te betalen kinderopvang. Hierdoor wordt nagenoeg de volledige kinderbijslag uitgeput en de vrouw vordert voor de vrederechter dan ook een verhoging van de onderhoudsbijdrage en een indexatie hiervan.

Zowel de Vrederechter als de Rechtbank van Eerste Aanleg te Veurne, zetelend in hoger beroep, verklaren deze vordering (gedeeltelijk) gegrond om reden dat enerzijds de afspraken betreffende de vergoeding voor de kinderopvang nooit op dezelfde wijze zouden zijn totstandgekomen, indien de gewijzigde werkverdeling van de vrouw bekend geweest was bij de redactie van de initiële overeenkomsten, en anderzijds de nieuwe en in de familierechtelijke regeling niet-voorziene kosten de belangen van de kinderen bedreigen. Dientengevolge wordt de onderhoudsbijdrage met 2.000 frank verhoogd tot 7.000 frank per maand en per kind en wordt tevens een aanpassing aan het indexcijfer der consumptieprijsen toegestaan.

Het Hof van Cassatie vernietigt evenwel deze beslissing wegens schending van het in artikel 1134, eerste lid, B.W. vervatte principe van de verbindende kracht van de overeenkomsten.

2. Naar aanleiding van deze uitspraak zal in onderhavige bijdrage dieper worden ingegaan op enkele aspecten van de problematiek van de wijzigbaarheid na echtscheiding van de onderhoudsbijdrage voor de kinderen. Bij dit onderzoek dient een dubbel onderscheid gemaakt te worden. Enerzijds is er het onderscheid tussen het vraagstuk van de wijziging (verhoging of verlaging) na echtscheiding van de overeengekomen onderhoudsbijdrage en de problematiek van de indexatie. Anderzijds dient er binnen eerstgenoemd vraagstuk ook een onderscheid te worden gemaakt tussen de bewoordingen van art. 1288, laatste lid, Ger.W., als ingevoerd door de wet van 30 juni 1994 tot hervorming van het echtscheidingsrecht, en de libellering van deze bepaling, zoals deze gewijzigd werd door de wet van 20 mei 1997 tot wijziging van de procedures van echtscheiding.¹

Tot slot zullen ook enkele beschouwingen worden gewijd aan de invloed van de Echtscheidingswet van 20 mei 1997 op de problematiek van de rechterlijke homologatie van wijzigingen na echtscheiding van de overeenkomsten over de kinderen.

II. WIJZIGINGSCRITERIA NA ECHTSCHIEDING

A. Vóór de wet van 30 juni 1994

3. Vóór de inwerkingtreding op 1 oktober 1994 van de eerste wet tot hervorming van het echtscheidingsrecht gold zowel voor de regelingsakte als voor de familierechtelijke overeenkomsten het beginsel dat de gemaakte afspraken een principieel onveranderlijk karakter hadden.² Uitzondering hierop werd uiteraard gevormd voor de in onderling overleg totstandgebrachte wijzigingen.

Specifiek m.b.t. de alimentatie voor de kinderen werd algemeen aanvaard dat voormeld beginsel van onveranderlijkheid enkel gold t.a.v. de afgesproken onderhoudsbijdrage (*contributio*), omdat de ouders omtrent de in artikel 203 B.W. (én vóór de wet van 13 april 1995 betreffende het ouderlijk gezag en het omgangsrecht ook in artikel 303 B.W.) vervatte onderhoudsverplichting (*obligatio*) geen overeenkomsten kunnen sluiten. In een tegen een vaak veel soepele interpretatie van lagere rechtscollages ingaande rechtspraak werd door het Hof van Cassatie op constante en bijzonder stringente wijze toepassing gemaakt van het onver-

¹ B.S., 27 juni 1997, 17167.

² G. MAHIEU, «Divorce et séparation de corps», in *Rép.Not.*, I/6, Brussel, Larcier, 1987, p. 115-116, nr. 87 en p. 202, nr. 285; W. PINTENS, *Echtscheiding door onderlinge toestemming*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1982, p. 296-297, nrs. 494-496, p. 304, nr. 505 en p. 309-310, nr. 512; A. VERBEKE, «Aanpassing van de overeenkomst over de onderhoudsbijdrage voor de kinderen bij echtscheiding door onderlinge toestemming», *R.W.*, 1988-89, 1313-1315.

anderlijkheidsprincipe: een *verhoging* van de in de voorafgaande overeenkomsten bepaalde bijdrage is volgens het Hof slechts mogelijk wanneer de ouder die de verhoging vraagt, gelet op zijn vermogen en op de bijdrage, niet meer in de mogelijkheid verkeert aan het kind, van wie hij de bewaring heeft, het nodige levensonderhoud en de nodige opvoeding te verschaffen.³ Volgens deze theorie dienen twee voorwaarden vervuld te zijn om tot een verhoging van de bijdrage te kunnen besluiten: (a) het kind krijgt niet meer waarop het recht heeft en (b) de ouder die de materiële bewaring heeft, verkeert, gelet op zijn vermogen en de uitkering, niet meer in de mogelijkheid het kind het nodige levensonderhoud en de nodige opvoeding te verschaffen.⁴

Ook een *vermindering* van de bijdrage kan in principe niet worden toegestaan wegens strijdigheid met de belangen van het kind en omdat een wijziging in de toestand van de schuldenaar in principe niet in aanmerking mag worden genomen. Zelfs het feit dat de uitkeringsplichtige ouder, ten gevolge van de geboorte van een kind uit een nieuwe relatie, bijkomende verplichtingen krijgt, kan geen afbreuk doen aan de onveranderlijkheid van de overeengekomen bijdrage.⁵ O.m. op grond van het evenredigheidsprincipe (vervat in art. 203, § 1, eerste lid, B.W., als gewijzigd door de wet van 13 april 1995 en voorheen opgenomen in art. 303 B.W.) en in navolging van de stelling van Renchon, dat de familierechtelijke overeenkomst nooit de stilzwijgende verbintenis kan inhouden om, ongeacht de omstandigheden, steeds hetzelfde te blijven betalen,⁶ werd door verscheidene feitenrechters toch een verlaging van de bijdrage toegestaan op grond van wijzigingen in de toestand van de uitkeringsplichtige ouder.⁷

Ingevolge het verregaande respect van het Hof van Cassatie voor de verbindende kracht van de overeenkomsten was het in de praktijk noodzakelijk om steeds herzieningsclausules in de overeenkomst op te nemen. Voor zover deze goed gelibelleerd waren, droegen zij daarenboven ook bij tot het vermijden van discussies en het handhaven van een min of meer normale relatie tussen de ex-echtgenoten.

De grote moeilijkheden die ingevolge de strenge rechtspraak van het Hof van Cassatie werden ondervonden t.a.v. de wijzigbaarheid van de onderhoudsbijdrage, stonden in

schril contrast met de soepele beoordeling van wijzigingsverzoeken betreffende de regelingen van het ouderlijk gezag. Zo werd algemeen aanvaard dat de initiële afspraken konden gewijzigd worden omdat door de vijandige houding van één ouder de normale uitoefening van het recht op persoonlijk contact (vóór de wet van 13 april 1995: bezoekrecht) onmogelijk werd gemaakt⁸ of omdat het ouderlijk gezag reeds jaren uitgeoefend werd door de andere ouder, dan diegene die het volgens de voorafgaande overeenkomsten zou moeten uitoefenen⁹ of nog omdat een uitgebreid omgangsrecht de facto niet uitgeoefend werd.¹⁰

4. Op de strikte rechtspraak van het Hof van Cassatie m.b.t. verhoging van de onderhoudsbijdrage werd in de rechtsleer¹¹ en in de parlementaire voorbereiding van de eerste Echtscheidingswet van 30 juni 1994¹² zware kritiek geuit, omdat aldus het evenredigheidsbeginsel geschonden zou worden en bovendien een discriminatie zou worden gecreëerd tussen kinderen uit een echtscheiding door onderlinge toestemming enerzijds en die uit een echtscheiding op grond van feiten anderzijds (waar ook wijzigingen naargelang van de toestand van de onderhoudsplichtige ouder mogelijk zijn).

B. Wet van 30 juni 1994

5. De wetgever meende de restrictieve rechtspraak van het Hof van Cassatie m.b.t. aanpassing van de onderhoudsbijdrage te kunnen omzeilen door de invoering in art. 1288 Ger.W. van een nieuw laatste lid, luidende als volgt: «Wanneer nieuwe en onvoorzienbare omstandigheden de toestand van de kinderen ingrijpend wijzigen, kunnen de beschikkingen bedoeld in het 2° en 3° van het voorgaande lid na de echtscheiding worden herzien door de bevoegde rechter». ¹³ Deze nieuwe bepaling werd in de rechtsleer om verschillende redenen zwaar bekritiseerd. Vooral het feit dat wijzigingen in de toestand van partijen in principe niet in aanmerking kunnen worden genomen¹⁴ en het vereiste van onvoorzienbaarheid van de nieuwe omstandigheden werden door de rechtsleer op de korrel genomen. Deze voorwaarden zouden een discriminatie inhouden in vergelijking met een echtscheiding op grond van feiten, in welk geval de onderhoudsplicht wel zonder meer veranderlijk is, en diensgevolge ook een schending uitmaken van art. 14 E.V.R.M. en art. 2

³ Cf. o.m. Cass., 7 september 1973, *R.W.*, 1974-75, 2525; Cass. 11 juni 1981, *R.W.*, 1981-82, 674, noot S. SONCK, *T. Not.*, 1981, 360, *Arr.Cass.*, 1980-81, 1173, *Pas.*, 1981, I, 1164 en *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1982, 222, noot; Cass., 17 september 1981, *Rev. Not. B.*, 1982, 31, noot D. STERCKX; Cass., 12 juni 1986, *R.W.*, 1986-87, 2017, noot W.P.; Cass., 24 september 1993, *R.W.*, 1993-94, 920, *T.Not.*, 1994, 172, noot K. VANBEYLEN; Cass., 24 maart 1994, *Arr.Cass.*, 1994, 305, *J.T.*, 1994, 479 en *Div.Act.*, 1995/8, 122, noot E. DE WILDE D'ESTMAEL.

⁴ F. BUYSENS, «De echtscheiding door onderlinge toestemming», in *De hervorming van de echtscheidingsprocedure en het hoorrecht van minderjarigen*, P. SENAËVE en W. PINTENS (red.), Antwerpen, Maklu, 1997, p. 353-354, nr. 728; A. VERBEKE, *l.c.*, in *R.W.*, 1988-89, voetnoot 30.

⁵ Cass., 20 december 1991, *R.W.*, 1991-92, 1392 en *Arr.Cass.* 1991-92, 377.

⁶ J.-L. RENCHON, «L'obligation d'entretien des parents à l'égard de leurs enfants et la détermination des modalités de son exécution dans le contexte d'une procédure de divorce par consentement mutuel», *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1982, p. 198 e.v., nrs. 75 e.v.

⁷ Cf. Vred. Charleroi, 10 februari 1992, *T. Vred.*, 1992, 108.

⁸ Rb. Brussel, 1 juli 1987, *T.B.B.R.*, 1987, 480.

⁹ Luik, 22 mei 1985, *Jur. Liège*, 1985, 466; Jeugdrb. Nijvel, 20 juni 1989, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1989, 309.

¹⁰ Vred. Tubeke, 4 september 1990, *Rev. Not. B.*, 1991, 465, noot G. MAHIEU.

¹¹ Cf. de verwijzingen aangehaald door F. BUYSENS, *l.c.*, in *De hervorming van de echtscheidingsprocedure en het hoorrecht van minderjarigen*, o.c., p. 354, nr. 729, voetnoot 577.

¹² Verslag namens de commissie voor de justitie uitgebracht door mevr. Merckx-van Goey, *Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1991-92, nr. 545/14 (hierna verkort geciteerd Verslag Merckx-VanGoey), p. 109-113.

¹³ *Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1991-92, nr. 545/8, p. 4-5 (amendement nr. 135); Verslag Merckx-Van Goey, p. 113: «De beschikkingen betreffende de kinderen kunnen in beginsel herzien worden».

¹⁴ Cf. evenwel voor nuance: F. BUYSENS, *l.c.* in *De hervorming van de echtscheidingsprocedure en het hoorrecht van minderjarigen*, o.c., p. 358, nr. 734, *in fine*.

Internationaal Kinderrechtenverdrag.¹⁵ Een strenge toepassing van het criterium van de onvoorzienbaarheid zou meebrengen dat nagenoeg elke wijziging onmogelijk zou worden, omdat er in de meeste gevallen veeleer sprake zou zijn van een gebrek aan vooruitziendheid dan van onvoorzienbaarheid. Zo kunnen b.v. noch een toename van de onderhoudskosten van het kind ingevolge het ouder worden, noch een toename van de inkomsten van de uitkeringsplichtige ouder ingevolge een normale carrière-ontwikkeling, als onvoorzienbaar worden beschouwd.¹⁶ Ook het verlies van werk kan in tijden van economische recessie niet als onvoorzienbaar worden beschouwd.¹⁷

Op grond van enige terminologische slordigheid in de parlementaire voorbereiding van de wet van 30 juni 1994, waarin de termen «onvoorzien» en «onvoorzienbaar» door elkaar werden gebruikt,¹⁸ werd door verschillende auteurs dan ook gepleit voor een soepele interpretatie in de zin van «onvoorzien» of «onverwacht».¹⁹ Deze soepelheid in interpretatie ging soms zeer ver: door één auteur werd – o.i. overigens ten onrechte – verdedigd dat ook het verlies van werk om redenen die aan de onderhoudsplichtige zelf te wijten zijn (zoals alcoholisme), als een onvoorzienbare omstandigheid beschouwd kan worden.²⁰

O.i. diende voor het probleem van de te strikte toepassingsvoorwaarden van art. 1288, laatste lid, Ger.W. een oplossing te worden gezocht in het correct hanteren van de notie «belang van het kind». Het respect voor het belang van het kind is immers dermate belangrijk geworden, dat dit als een grondvoorwaarde voor de echtscheiding door onderlinge toestemming beschouwd moet worden.²¹ Steun voor deze stelling kan niet enkel gevonden worden in de invoering, door de wet van 30 juni 1994, van een inhoudelijke en op-

portuniteitscontrole door het openbaar ministerie en de rechter (artt. 1289ter, 1290, 1293 en 1297 Ger.W.), maar ook in het door de wet van 13 april 1995 betreffende het ouderlijk gezag ingevoerde art. 387bis B.W., dat een wijzigbaarheid na echtscheiding inhoudt van alle beschikkingen m.b.t. het ouderlijk gezag, wanneer het belang van het kind dit vereist.

Wegens het fundamentele karakter van het belang van het kind werd door ons dan ook verdedigd dat ook buiten de hypothese van onvoorzienbare omstandigheden wijzigingen van *alle* overeenkomsten over de kinderen steeds mogelijk dienden te zijn voor zover het kind niet meer kreeg waarop het recht had.²² Zoals reeds vermeld, kon voor de overeenkomsten m.b.t. het ouderlijk gezag deze stelling zelfs expliciet steun vinden in het reeds vermelde art. 387bis B.W., dat een feitelijke opheffing van de strenge voorwaarden van art. 1288, laatste lid, Ger.W. inhield.²³

Het hanteren van het criterium van het belang van het kind (m.a.w. een wijziging in de juridische toestand van het kind) had als bijkomend voordeel dat ook wijzigingen bij de ouders aanpassingen van de onderhoudsbijdrage naar onder en naar boven konden verantwoorden, voor zover maar aangetoond werd dat de rechten van het kind ingrijpend gewijzigd werden.²⁴

Zo zou b.v. een verlaging mogelijk zijn als de uitkeringsplichtige ouder ernstig gehandicapt raakt, waardoor zijn inkomen aanzienlijk vermindert, en aangetoond wordt dat het kind bij handhaving van de afgesproken bijdrage meer zou krijgen dan waarop het recht heeft.

Teneinde alle betwisting over voormelde interpretaties te vermijden, was het uiteraard zeer aanbevelenswaardig om in de familierechtelijke overeenkomst noodzakelijkerwijze uitgebreide herzieningsclausules op te nemen, waarbij niet enkel met evolutieve aspecten bij het kind (ouder worden, onderwijs- en opleidingskosten, verwerven van eigen inkomsten,...), maar ook met wijzigingen in de toestand van de uitkeringsplichtige ouder (verlies van werk, inkomensmatiging,...) rekening gehouden werd. Door Taymans werd in dit verband zelfs de vraag gesteld of het niet opnemen van aanpassingsclausules niet beschouwd diende te worden als een schending van het belang van het kind.²⁵

6. Niettegenstaande de pleidooien in de rechtsleer voor een soepele interpretatie van het begrip «onvoorzienbaarheid» of het laten prevaleren van het criterium van het «belang van het kind» en niettegenstaande nauwelijks acht maan-

¹⁵ S. DEMARS, «Questions controversées relatives à l'application de la loi du 30 juin 1994 modifiant les procédures de divorce», *J.T.*, 1995, 821-822.

¹⁶ J.-F. TAYMANS, «La modification des conventions préalables», in *La réforme du divorce*, M. GREGOIRE en P. VAN DEN EYNDE (red.), Louvain-la-Neuve, Academia en Brussel, Bruylant, 1994, 88.

¹⁷ *Gedr. St.*, Senaat, 1996-97, nr. 1-437/6, p. 49.

¹⁸ Cf. b.v. *Gedr. St.*, Kamer, 1991-92, nr. 545/13, p. 2 (amendement nr. 165); *Gedr. St.*, Kamer, B.Z. 1991-92, nr. 545/15, p. 8.

¹⁹ S. BROUWERS, «Wijzigingen van de voorafgaande EOT-overeenkomsten inzake de kinderen: vlugger gezegd dan gedaan» (noot onder Rb. Antwerpen, 10 oktober 1996), *N.F.M.*, 1996-10, 274; H. CASMAN, *Wijzigingen in de procedure van echtscheiding door onderlinge toestemming*, Gent, Mys & Breesch, 1994, p. 15, nr. 16; A. DUELZ, *Le droit du divorce*, Brussel, De Boeck & Larcier, 1996, p. 307-308, nr. 420; J.-L. RENCHON, «Les grandes lignes de la réforme opérée par la nouvelle loi du 30 juin 1994 sur les procédures en divorce», *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1994, 188-189 en «La nouvelle réforme législative de l'autorité parentale», *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1995, p. 406, nr. 45; A. WYLLEMAN, «Nieuwe principes inzake de wijziging van de onderhoudsbijdrage voor de kinderen na echtscheiding door onderlinge toestemming» (noot onder Vred. Zelzate, 2 maart 1995), *A.J.T.*, 1994-95, 401-402.

²⁰ J.-P. MASSON, *La loi du 30 juin 1994 modifiant l'article 931 du Code judiciaire et les dispositions relatives aux procédures du divorce*, Brussel, Bruylant, 1994, p. 144-145, nr. 92.

²¹ J. DE GAVRE, «La loi du 30 juin 1994 modifiant l'article 931 du Code judiciaire et les dispositions relatives aux procédures du divorce», *J.T.*, 1994, p. 591, nr. 42; A. DUELZ, o.c., p. 279, nr. 379, *in fine*; J.-F. TAYMANS, l.c., p. 76-77, nr. 18 en p. 79, nr. 22.

²² W. PINTENS en F. BUYSSENS, «De echtscheiding door onderlinge toestemming», in *De hervorming van de echtscheidingsprocedure en het hoorrecht van minderjarigen*, P. SENAËVE en W. PINTENS (red.), Antwerpen, Maklu, 1994, p. 269-270, nr. 624.

²³ J. SOSSON, «L'autorité parentale conjointe. Des vœux du législateur à la réalité», *Ann. Dr. Louv.*, 1996, p. 161-162, nr. 63; A.-Ch. VAN GYSEL, «Un an d'application de la réforme de la procédure du divorce par consentement mutuel: les pratiques et les failles substantielles», in *Actualité du droit du divorce*; A.-Ch. VAN GYSEL en N. MASSAGER (red.), Brussel, Bruylant, 1996, 163-164.

²⁴ F. BUYSSENS, l.c., in *De hervorming van de echtscheidingsprocedure en het hoorrecht van minderjarigen*, o.c., p. 358, nr. 734; J. Gerlo, «Artikel 203, § 1, B.W., artikel 203bis en artikel 1288, eerste lid, 3°, Ger.W. na de wetten van 30 juni 1994 en 13 april 1995. Bijzondere problemen in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming», *N.F.M.*, 1997/4, 126.

²⁵ J.-F. TAYMANS, l.c., 77.

den na de inwerkingtreding van de eerste Echtscheidingswet van 30 juni 1994 (in werking getreden op 1 oktober 1994) het nieuwe art. 387bis B.W. in werking trad (3 juni 1995), kon het Hof van Cassatie niet bewogen worden tot een versoepeling van zijn rechtspraak. Zoals blijkt uit het elders in dit nummer opgenomen arrest van 21 maart 1997, herneemt het Hof van Cassatie zijn klassieke rechtspraak, waarbij de onderhoudsgerechtigde ouder eerst zijn eigen middelen moet uitputten alvorens op een verhoging te kunnen aanspraak maken. Wellicht met toepassing van de overgangsbepalingen van de wet van 30 juni 1994 (art. 45, § 1, van de wet van 30 juni 1994 (cf. *infra*, nr. 12) werd *in casu* door de eisende partij niet gerefereerd aan de wijzigingscriteria van art. 1288, laatste lid, Ger.W., zodat het Hof niet diende in te gaan op de vraag of een wijziging in de werkregeling van de ouder bij wie de kinderen hoofdzakelijk verblijven, kan worden beschouwd als een nieuwe en onvoorzienbare omstandigheid die de toestand van de kinderen ingrijpend wijzigt. Dienvolgens kan uiteraard ook niet worden uitgemaakt op welke wijze het Hof van Cassatie de door art. 1288, laatste lid, Ger.W. geformuleerde wijzigingsvoorwaarden interpreteert.

Deze strenge rechtspraak van het Hof van Cassatie is betreurenswaardig. Ook al werd terecht nog geen toepassing gemaakt van art. 1288, laatste lid, Ger.W., toch dienden de weliswaar ongelukkig geformuleerde doelstellingen van de wetgever in 1994 voor het Hof een aansporing te vormen tot een soepeler rechtspraak. Voor de praktijkjurist, die bij de redactie van de familierechtelijke overeenkomst betrokken is geweest, brengt deze cassatierechtspraak een bijzonder grote verantwoordelijkheid mee. Immers, de niet-opname van contractueel bedongen herzieningsclausules of de minste onzorgvuldigheid bij de redactie van deze clausules zou kunnen leiden tot een feitelijke onwijzigbaarheid van de initieel afgesproken onderhoudsbijdrage.

C. Wet van 20 mei 1997

7. Naar aanleiding van de door de rechtsleer geformuleerde kritieken wenste de wetgever in 1997 een duidelijke en ondubbelzinnige versoepeling van de voorwaarden voor een herziening na echtscheiding te realiseren. Uit de parlementaire voorbereidingsstukken van de wet van 20 mei 1997 betreffende de procedures tot echtscheiding blijkt dat voornamelijk de problematiek van het verkrijgen van een verhoging van de onderhoudsbijdrage hierin van doorslaggevende betekenis is geweest.²⁶ De wetgever wenste de op het klassieke onderscheid tussen de *obligatio* (onderhoudsverplichting) en de *contributio* (onderhoudsbijdrage) gesteunde strenge cassatierechtspraak te doorbreken (en aldus het verkrijgen van aanpassingen van de bijdrage te versoepelen) op twee wijzen:

- Enerzijds werd in de Senaatscommissie aanvaard dat art. 1288, eerste lid, 3°, Ger.W. zou worden aangevuld met de regel dat de overeenkomst over de onderhoudsbijdrage geen afbreuk kan doen aan het beginsel dat deze bijdrage even-

redig moet zijn aan de middelen van de ouders.²⁷ Dit evenredigheidsprincipe m.b.t. de onderhoudsbijdrage, dat te onderscheiden is van de regel dat de ouders naar evenredigheid van hun middelen onderhoudsplichtig zijn (art. 203, §1, eerste lid, B.W.),²⁸ betekende evenwel een bijzonder zware aantasting van verschillende klassieke beginselen inzake echtscheiding door onderlinge toestemming. Omdat het niet langer geoorloofd zou zijn om te bepalen dat de ouders niet naar evenredigheid zullen bijdragen, zou b.v. het klassieke onderscheid tussen de *obligatio* en de *contributio* wegvallen, maar ook het principe van de «echtscheiding-akkoord» en het feit dat de omvang van de bijdrage bepaald wordt door verschillende factoren, die niet enkel met de kinderen te maken hebben, zouden door de voorgestelde wetwijziging terzijde worden geschoven.²⁹ Onder meer om deze redenen werd het evenredigheidsprincipe in tweede bespreking – o.i. terecht – geschrapt door de Kamercommissie voor de Justitie.³⁰ Ingevolge deze ingreep *in extremis* van de Kamercommissie blijft het ook na de wet van 20 mei 1997 mogelijk om in de familierechtelijke overeenkomst te bepalen dat de echtgenoten niet naar evenredigheid zullen bijdragen of dat één van hen voor het geheel zal bijdragen en de andere niets (zgn. nihilbeding).

- Anderzijds wenste men ook de bewoordingen van art. 1288, laatste lid, Ger.W. te versoepelen. In de Kamercommissie voor de justitie werd in eerste bespreking alleen het criterium van de «nieuwe en onvoorzienbare omstandigheden» geherformuleerd tot «nieuwe omstandigheden buiten de wil van partijen». Wijzigingen in de toestand van partijen werden niet aangenomen. Onder invloed van de o.i. onge nuanceserde en ongegronde kritiek van Meulders-Klein en Demars dat aldus het door het Hof van Cassatie gemaakte onderscheid tussen de *obligatio* en de *contributio* bekrachtigd werd en dienvolgens iedere aanpassing van de bijdrage in geval van een verhoging van de inkomsten van de uitkeringsplichtige ouder uitgesloten werd,³¹ werd in de Senaatscommissie uiteindelijk toch aanvaard dat, naast wijzigingen in de toestand van (één van) de kinderen, ook wijzigingen in de toestand van de echtgenoten in aanmerking kunnen worden genomen, althans voor zover zij een ingrijpende invloed hebben.³² Door deze aanvulling werden de bewoordingen van art. 1288, laatste lid, Ger.W. analoog gemaakt aan art. 1293 Ger.W. m.b.t. wijzigingen tijdens de procedure.

8. De nieuwe libellering van art. 1288, laatste lid, Ger.W. betekent een duidelijke versoepeling. Doordat het vereiste van onvoorzienbaarheid is geschrapt, is een einde gemaakt aan iedere discussie omtrent de interpretatie van dit begrip. Wel blijft zoals vóór de wet van 20 mei 1997 vereist dat de

²⁷ *Gedr. St., Senaat*, 1996-97, nr. 437/3, p. 10 (amendement nr. 22).

²⁸ Cf. over dit onderscheid J. Gerlo, *l.c.* in *N.F.M.*, 1997/4, 123.

²⁹ Cf., hierover uitgebreid: F. BUYSSENS, *l.c.* in *De hervorming van de echtscheidingsprocedure en het hoorrecht van minderjarigen, o.c.*, p. 298-300, nrs. 639-640.

³⁰ Verslag namens de commissie voor de Justitie van de Kamer uitgebracht door de heer Willems, *Gedr. St., Kamer*, 1996-97, nr. 202/14 (hierna verkort geciteerd Verslag Willems), p. 2-4.

³¹ M.-Th. MEULDERS-KLEIN en S. DEMARS, «La réforme de la réforme du divorce et les enfants: protection ou incohérences», *J.T.*, 1996, 675.

³² Verslag Maximus, p. 24.

²⁶ Verslag namens de commissie voor de justitie van de Kamer uitgebracht door de heer Verwilghen, *Gedr. St., Kamer*, 1995-96, nr. 202/8 (hierna verkort geciteerd Verslag Verwilghen), p. 20-22; Verslag namens de commissie voor de justitie van de Senaat uitgebracht door mevrouw Maximus, *Gedr. St., Senaat*, 1996-97, nr. 1-437/6 (hierna verkort geciteerd Verslag Maximus), p. 25-26).

aangevoerde omstandigheden een ingrijpende invloed hebben en onafhankelijk zijn van de wil van partijen. Laatstgenoemde voorwaarde is essentieel. Immers, doordat voortaan ook wijzigingen in de toestand van partijen in aanmerking kunnen komen, bestaat het risico dat de uitkeringsplichtige echtgenoot zich op frauduleuze of moedwillige wijze poogt te onttrekken aan zijn verplichtingen. Dit zou b.v. het geval zijn wanneer deze echtgenoot (schijnbaar onvrijwillig) zijn werk verliest, maar daarna bij dezelfde werkgever «in het zwart» blijft werken.³³

Omstandigheden die een wijziging van de onderhoudsbijdrage kunnen rechtvaardigen zijn o.m.: een ernstig ongeval,³⁴ zware ziekte, verlies van werk (behoudens indien de oorzaak hiervoor bij de betrokkene zelf ligt), faillissement (behalve indien dit het gevolg is van bedrieglijke praktijken), een gewijzigde werkregeling (met financiële consequenties),³⁵...

Volgens Demars komt ook een verhoging van de inkomsten van de uitkeringsplichtige ouder in aanmerking.³⁶ Hoewel deze stelling begrijpelijk is vanuit het standpunt van de pleitbezorgers van het evenredigheidsprincipe, is zij o.i. toch onjuist. Dergelijke interpretatie zou immers neerkomen op het *de facto* invoeren van het evenredigheidsprincipe (te interpreteren in de zin dat de bijdrage evenredig moet zijn aan de middelen), hetgeen – zoals hierboven reeds werd aangetoond – door de wetgever precies niet gewenst werd.³⁷ Dienengevolge dient men er zich voor te hoeden om bij iedere ingrijpende verhoging van de inkomsten van de uitkeringsplichtige ouder een verhoging van de bijdrage te vorderen. Dit strookt immers niet met het wezen van de echtscheiding door onderlinge toestemming, die nog steeds hoofdzakelijk een echtscheiding-akkoord is, en evenmin met de *ratio legis* van de tweede Echtscheidingswet van 20 mei 1997. Dit betekent uiteraard niet dat de strikte rechtspraak van het Hof van Cassatie moet behouden blijven. Dit zou immers niet stroken met de doelstellingen van de wetgever, zoals die niet enkel in de Echtscheidingswet van 20 mei 1997, maar ook in andere wettelijke bepalingen tot uiting komen.

Het komt ons voor dat wijzigingsverzoeken na echtscheiding moeten worden beoordeeld aan de hand van één essentieel criterium, nl. het belang van het kind. Door het inschrijven in art. 1288, laatste lid, Ger.W. van «wijzigingen in de toestand van partijen» beoogde de wetgever geenszins om bij iedere nieuwe omstandigheid, die onafhankelijk is van de wil van de echtgenoten, een aanpassing van de onderhoudsbijdrage mogelijk te maken. Dergelijke interpretatie zou immers inhouden dat ook wijzigingen, die geïnspireerd zijn door het uitsluitend belang van partijen of opportuniteitsoverwegingen, in aanmerking kunnen komen voor zover de

betrokken echtgenoot zelf maar geen schuld heeft aan de gewijzigde omstandigheden. Aldus zou de verbindende kracht van de overeenkomsten fundamenteel worden aangetast.³⁸ Wijzigingen in de toestand van de echtgenoten kunnen o.i. dan ook enkel maar in aanmerking komen voor zover zij een – zij het onrechtstreeks – negatieve invloed hebben op de situatie van het kind.³⁹

Opdat een wijziging na echtscheiding kan worden toegestaan, is tevens vereist dat de ingeroepen redenen een ingrijpende wijziging inhouden. Dit is in overeenstemming met de vereisten die ook in het gemene recht worden gesteld.⁴⁰ Beoogd wordt hiermede aan te geven dat niet iedere nieuwe omstandigheid zomaar een wijziging na echtscheiding kan rechtvaardigen. Omgekeerd is echter niet vereist dat het handhaven van de bestaande regeling een *ernstige* bedreiging van het belang van het kind inhoudt.⁴¹

9. De door ons voorgestane interpretatie, waarbij de eisende partij moet aantonen dat er een incidentie is voor het belang van het kind, is in overeenstemming met art. 387bis B.W. Gelet op het feit dat de bepalingen die het ouderlijk gezag en de uit de afstamming voortvloeiende onderhoudsverplichtingen beheersen, de openbare orde raken,⁴² mag een verschil in de bewoordingen van twee wettelijke bepalingen er niet toe leiden dat wijzigingsverzoeken inzake ouderlijk gezag enerzijds en onderhoudsbijdrage anderzijds verschillend worden beoordeeld.

Het hanteren van het criterium van het belang van het kind biedt nog een bijkomend voordeel. Er zijn immers situaties denkbaar waarin de toepassing van de in art. 1288, laatste lid, Ger.W. gestelde voorwaarden problematisch zal blijven. Typevoorbeeld hiervan is het tweede huwelijk en de geboorte van een kind hieruit. Er kan moeilijk staande worden gehouden dat het hier gebeurtenissen betreft die zich onafhankelijk van de wil van één van de partijen voorgedaan hebben. Bijgevolg is niet voldaan aan de voorwaarden van art. 1288, laatste lid, Ger.W. Niettemin is hier een ingrijpende invloed op de rechten van het kind uit het eerste huwelijk mogelijk, b.v. wegens de financiële weerslag in positieve of negatieve zin van het tweede huwelijk.⁴³ Ook wanneer een echtgenoot beslist om in het buitenland te gaan wonen of van beroep te veranderen (waardoor er ingrijpende financiële consequenties zijn), is er geen sprake van omstandigheden buiten de wil van partijen. Het spreekt evenwel voor zichzelf dat ook in deze gevallen een wijziging van ini-

³⁸ Cf. hieromtrent: Verslag Willems, p. 4.

³⁹ Verslag Willems, p. 5.

⁴⁰ Cf. het gekwalificeerde belang van het kind (P. Senaeve, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 1996, nrs. 2013-2014; K. HERBOTS, «Artikel 387bis B.W.», in *Artikelsgewijze commentaar personen- en familierecht*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, losbl. p. 4-5, nr. 6).

⁴¹ P. SENAËVE, *ibid.*

⁴² J. GERLO, *Onderhoudsgelden*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1994, p. 127-128, nr. 185 en p. 147, nr. 218; cf., terzake evenwel ook J.-L. RENÇON, *l.c.*, in *J.T.*, 1997, p. 758, nr. 80: volgens deze auteur gaat het veeleer om verplichtingen van dwingend recht.

⁴³ Verslag Verwilghen, p. 20; Verslag Maximus, p. 22-23. Cf. in dezelfde zin: J. GERLO, *l.c.*, in *N.F.M.*, 1997/4, 126; Vred. Doornik, 18 januari 1995, *Div.Act.*, 1995/4, 59. Anders: Cass., 20 december 1991, *Arr.Cas.*, 1991-92, 377, *R.W.*, 1991-92, 1392.

³³ Vred. Doornik, 12 oktober 1994, *Div.Act.*, 1995/4, 60-61.

³⁴ Verslag Maximus, p. 25.

³⁵ Cf., het elders in dit nummer opgenomen arrest van het Hof van Cassatie van 21 maart 1997.

³⁶ S. DEMARS, *Les procédures en divorce. La réforme de la réforme. Loi du 20 mars 1997*, Brussel, De Boeck & Larcier, 1997, 65. In dezelfde zin: J. SOSSON, «La coparentalité et l'entretien de l'enfant», in *Démariage et coparentalité*, J.-P. MASSON, P. DE PAGE en G. HIERNAX (red.), Brussel, Story-Scientia, 1997, 273-274.

³⁷ Anders: J.-L. RENÇON, «La loi du 20 mai 1997 réparatrice de la réforme des procédures en divorce», *J.T.*, 1997, 765, in het bijzonder voetnoot 136.

tiële afspraken mogelijk moet zijn, wanneer het belang van het kind dit vereist.⁴⁴

Tot slot biedt de door ons verdedigde interpretatie het voordeel dat de beoordeling van wijzigingsverzoeken van de onderhoudsbijdrage enerzijds en van de regelingen inzake ouderlijk gezag anderzijds naar elkaar zullen toegroeien. In de praktijk hebben b.v. wijzigingen van de afspraken aangaande de uitoefening van het omgangsrecht, in tegenstelling tot die betreffende de onderhoudsbijdrage, geen aanleiding gegeven tot problemen.⁴⁵ Er bestaat geen enkele reden waarom dit ongefundeerde verschil in beoordeling zou moeten behouden blijven.

10. Indien men het door ons voorgestane denkspoor volgt en het criterium van het belang van het kind als referentie hanteert bij de beoordeling van wijzigingsverzoeken, kan men zich de vraag stellen of de nieuwe bewoordingen van art. 1288, laatste lid, Ger.W. dan wel zoveel betekenis hebben. Het antwoord hierop is genuanceerd:

- Art. 1288, laatste lid, Ger.W. betekent niet dat elke verhoging van de inkomsten van de uitkeringsplichtige ouder automatisch een verhoging van de onderhoudsbijdrage meebrengt. Het behoort immers nog steeds tot het wezen van de echtscheiding door onderlinge toestemming dat het de ouders geoorloofd is om te bedingen dat zij niet naar evenredigheid van hun middelen zullen bijdragen.

- De huidige libellering van art. 1288, laatste lid, Ger.W. kan, net zoals de in 1994 ingevoerde versie, niet beschouwd worden als een goede verwoording van de bedoelingen van de wetgever. Ten bewijze hiervan het vereiste van omstandigheden «buiten de wil van partijen». Beoogd werd om hiermede frauduleuze of opportunistische wijzigingen te vermijden, maar in een strikte interpretatie zou ook een hele reeks, op grond van het gemene recht volkomen gerechtvaardigde wijzigingen (b.v. in geval van verhuis naar het buitenland) onmogelijk worden.

- Het belang van de nieuwe libellering van art. 1288, laatste lid, Ger.W. ligt in het feit dat de wetgever, door het weliswaar onvolkomen corrigeren van de ongelukkige terminologie van de wet van 30 juni 1994, opnieuw duidelijk heeft willen maken dat de stringente rechtspraak van het Hof van Cassatie m.b.t. wijzigingen van de onderhoudsbijdrage na echtscheiding, waarvan het arrest van 21 maart 1997 een voorbeeld is, niet langer houdbaar is. Uit de parlementaire voorbereidingsstukken van de wet van 20 mei 1997 blijkt dat de wetgever vooral het verkrijgen van verhogingen zonder eerst de eigen middelen te moeten uitputten, wenste te vereenvoudigen.⁴⁶

Betreuenswaardig hierbij is dat deze eenzijdige benadering ertoe geleid heeft dat op geen enkel ogenblik tijdens de parlementaire voorbereiding overwogen werd om de terminologie van art. 1288, laatste lid, Ger.W. in overeenstemming te brengen met art. 387bis B.W., waarin alleen het belang van het kind als voorwaarde voor wijzigingen aan de overeenkomsten m.b.t. het ouderlijk gezag wordt gesteld.

- Het belang van art. 1288, laatste lid, Ger.W. ligt tot slot ook in het feit dat herhaald wordt dat de ingeroepen wijzigingsgronden moeten beantwoorden aan het vereiste van ingrijpendheid. Net zoals in het gemene recht niet wordt aanvaard dat iedere nieuwe omstandigheid een wijziging van de initiële overeenkomsten kan verantwoorden, zo is ook na echtscheiding vereist dat de aangevoerde redenen ingrijpende gevolgen hebben.

11. Zowel bij de indiening als bij de beoordeling van verzoeken tot wijziging na echtscheiding is enige terughoudendheid geboden. De echtscheiding door onderlinge toestemming is een totaal akkoord, waarbij de omvang van de onderhoudsbijdrage wordt bepaald door verschillende factoren. Het al te gemakkelijk aanvaarden van een verzoek tot wijziging van de bijdrage kan het hele bouwwerk doen instorten. De indruk kan ontstaan dat door de invoering, door de wetten van 30 juni 1994 en 20 mei 1997, van de inhoudelijke en opportunitiecontrole, dit klassiek beginsel werd ondergraven. Dit is evenwel niet het geval en de verbindende kracht van het hele akkoord dient in principe te worden gerespecteerd. Tevens dient men zich te hoeden voor een toevloed aan verkeerd geïnspireerde wijzigingsverzoeken. Alleen het strikt hanteren van het criterium van het belang van het kind kan hierbij soelaas bieden.⁴⁷ Een laatste argument voor terughoudendheid is het feit dat «het belang van het kind» een zgn. «open norm» is, die in ieder afzonderlijk geval concretisering vereist.⁴⁸ Het behoort tot de bijzonder moeilijke taak van de rechter om telkenmale uit te maken of het belang van het kind een aanpassing van de afgesproken bijdrage kan verantwoorden.

12. Inzake de problematiek van het *overgangsrecht* was onder gelding van de wet van 30 juni 1994 op grond van de overgangsbepalingen enige onduidelijkheid gerezen over het antwoord op de vraag of art. 1288, laatste lid, Ger.W. van toepassing was op echtscheidingsprocedures die waren ingeleid vóór 1 oktober 1994 (tijdstip van inwerkingtreding) en *a fortiori* op alle echtscheidingen door onderlinge toestemming die vóór dezelfde datum werden toegestaan.⁴⁹ In tegenstelling tot de wet van 30 juni 1994, bevat de wet van 20 mei 1997 evenwel geen specifieke bepalingen inzake overgangsrecht, zodat de soepele voorwaarden van art. 1288, laatste lid, Ger.W. moeten worden toegepast op alle verzoeken tot wijziging, ongeacht of de neerlegging van het verzoekschrift tot echtscheiding of de uitspraak ervan dateert van vóór of na 7 juli 1997 (datum van inwerkingtreding van de wet van 20 mei 1997).

13. Uiteraard blijft het ook na de wet van 20 mei 1997 ten zeerste aanbevelenswaardig om in de familierechtelijke overeenkomst herzieningsclausules op te nemen. Aldus wordt bijgedragen tot het vermijden van latere discussies en kunnen ook nieuwe omstandigheden zonder direct aantoonbaar gevolg voor de situatie van de kinderen een wijziging recht-

⁴⁴ Cf., hierover ook: P. SENAËVE, «De aanpassing van de wet tot hervorming van de echtscheidingsprocedures», *E.J.*, 1997/5-6, p. 93, nr. 104.

⁴⁵ Luik, 22 mei 1985, *Jur. Liège*, 1985, 466.

⁴⁶ Verslag Maximus, p. 25; Verslag Willems, p. 4.

⁴⁷ F. BUYSSENS, *l.c.*, in *De hervorming van de echtscheidingsprocedure en het hoorrecht van minderjarigen*, o.c., p. 361, nr. 736.

⁴⁸ D. DELI, «De uitdrukkelijke wettelijke erkenning van de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag en van het recht op persoonlijk contact», *R.W.*, 1996-97, 6-7.

⁴⁹ In bevestigende zin: A. WYLLEMAN, *l.c.*, 402; in ontkennende zin: E. DE WILDE D'ESTMAEL, noot onder Cass., 24 maart 1994, *Div. Act.*, 1995/8, 123; DUELZ, o.c., p. 306 e.v., nrs. 417 e.v.; J.-L. RENÇON, *l.c.*, in *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1994, 189.

vaardigen (b.v. geboorte van een kind uit een tweede huwelijk, vervroegde pensionering op eigen verzoek,...). Hierbij is dan wel vereist dat de gevraagde wijziging geen afbreuk doet aan de belangen van het kind. In het tegenovergestelde geval moet ook de contractueel bedongen herzieningsclausule zonder uitwerking blijven.

III. INDEXATIE NA ECHTSCHEIDING

14. In tegenstelling tot het vraagstuk van de verhoging van de onderhoudsbijdrage na echtscheiding, heeft het Hof van Cassatie m.b.t. indexatie in het verleden een veel soepeler standpunt ingenomen. In een belangrijk arrest van 21 maart 1975 oordeelde het Hof dat de door de rechter bevolen indexering van de uitkering voor de kinderen geen miskenning van de verbindende kracht van de overeenkomst inhoudt, maar «aan die overeenkomst alle gevolgen verzekert die door de billijkheid aan de verbintenis wordt toegekend». ⁵⁰ Zoals door Verbeke werd aangetoond, moet de bijzondere aard van de overeenkomst over de onderhoudsbijdrage ertoe leiden dat deze naar billijkheid steeds en automatisch kan worden geïndexeerd, ook al werd hieromtrent niets bedongen door partijen en zijn de stringente voorwaarden voor verhoging niet vervuld. ⁵¹ Dit zal alleen anders zijn indien de echtgenoten uitdrukkelijk hebben bedongen dat geen indexering mag plaatshebben. ⁵²

Aan deze principes werd door de wet van 20 mei 1997 geen wijziging aangebracht. Uiteraard blijft ook hier de belangrijke nuance gelden dat het belang van het kind steeds dient te prevaleren en dat, zelfs als de overeenkomst indexatie uitdrukkelijk uitsluit, deze toch moet worden toegestaan wanneer de rechten van het kind anders in het gedrang zouden komen.

15. Zoals hierboven reeds werd vermeld in de uiteenzetting over de verhogingen of de verlagingen van de onderhoudsbijdrage, verdient het ook m.b.t. de indexatie de voorkeur om uitdrukkelijk een indexeringsclausule op te nemen, waarbij, met het oog op de tenuitvoerlegging, zowel de indexeringsformule als de periodiciteit van de aanpassing en de keuze van het indexcijfer duidelijk worden omschreven. Indien partijen vooral de stijging van de levensduurte willen opvangen, is een koppeling aan het gewone indexcijfer van de consumptieprijzen aan te bevelen. Indien zij daarentegen vooral willen tegemoet komen aan de draagkracht van de uitkeringsplichtige, kunnen zij opteren voor het «gezondheidsindexcijfer», zoals vastgesteld door het K.B. van 24 december 1993 ter uitvoering van de wet van 6 januari 1989 tot vrijwaring van 's lands concurrentievermogen.

IV. HOMOLOGATIE DOOR DE RECHTER

16. Een reeds lang bestaande controverse in de rechtsleer betreft het vraagstuk of tussen echtgenoten minnelijk overeengekomen wijzigingen na echtscheiding van de overeenkomsten over de kinderen, ter homologatie aan de rechter

moeten worden voorgelegd. ⁵³ Op grond van de door de eerste Echtscheidingswet van 30 juni 1994 ingevoerde inhoudelijke en opportuniteitscontrole door het Openbaar Ministerie en de rechter m.b.t. de afspraken over de kinderen (artt. 1289ter, 1290, 1293 en 1297 Ger.W.) en op grond van de bewoordingen van art. 1288, laatste lid, Ger.W., ⁵⁴ was het onze overtuiging dat wijzigingen m.b.t. het ouderlijk gezag én m.b.t. de onderhoudsbijdrage inderdaad ter homologatie dienden te worden voorgelegd, respectievelijk aan de jeugdrechtbank en aan de vrederechter. ⁵⁵ De door de Echtscheidingswet van 20 mei 1997 ingevoerde rechterlijke homologatie van de overeenkomsten betreffende de kinderen (art. 1298 Ger.W.) betekent o.i. een bekrachtiging van deze stelling. Alleen voor tijdelijke wijzigingen kan hierop een uitzondering worden gemaakt. ⁵⁶ Onder verwijzing naar het cassatiearrest van 16 januari 1997, ⁵⁷ zijn twee auteurs evenwel van oordeel dat iedere regeling omtrent de kinderen, zij het zelfs gehomologeerd, kan worden gewijzigd door een latere overeenkomst, zonder dat hierbij opnieuw homologatie moet worden gevraagd. ⁵⁸ Er anders over oordelen, zou volgens hen neerkomen op het stellen van een bijkomend vereiste, een aantasting van de rechtszekerheid en een overbelasting van de rechtbanken.

Uiteraard belet niets dat de echtgenoten m.b.t. hun kinderen minnelijk toch andere afspraken maken en deze niet aan de rechter voorleggen. Deze afspraken zullen evenwel enkel standhouden zolang ze vrijwillig worden nageleefd. In geval van betwisting maken zij slechts een gewoon beoordelingselement uit voor de rechter, die hierdoor geenszins gebonden is. Bovendien mag niet uit het oog worden verloren dat bij een louter minnelijke afwijking van een gehomologeerde overeenkomst, de strafrechtelijke beteugeling (art. 369bis Sw. inzake niet-vertoning van het kind en art. 391bis Sw. inzake familieverlating) van de oorspronkelijke overeenkomst behouden blijft. ⁵⁹

V. BESLUIT

17. De problematiek van de wijziging na echtscheiding van de onderhoudsbijdrage voor de kinderen heeft in het verleden aanleiding gegeven tot een overvloedige rechtsleer, waarbij de eveneens overvloedige, strikte rechtspraak van het Hof van Cassatie zwaar werd bekritiseerd. Na een eerste, door een ongelukkige formulering, mislukte poging van de wet-

⁵³ In bevestigende zin o.m.: J. DE GAVRE, «Le divorce par consentement mutuel», in *Le divorce en Belgique. Controverses et perspectives*, Brussel, Story-Scientia, 1991, 238; G. MAHIEU, o.c., p. 117-118, nr. 91 (enkel m.b.t. het ouderlijk gezag); P. SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, o.c., p. 639, nr. 2007. Cf., ook Rb. Leuven, 19 december 1977, *R.W.*, 1978-79, 1054, noot W. PINTENS.

⁵⁴ «Wanneer..., kunnen de beschikkingen... na echtscheiding worden herzien door de bevoegde rechter».

⁵⁵ W. PINTENS en F. BUYSENS, l.c., in *De hervorming van de echtscheidingsprocedure en het hoorrecht van minderjarigen*, o.c., p. 262, nr. 611.

⁵⁶ Verslag Verwilghen, p. 27-28 (stelling De Gavre); Verslag Maximus, p. 36-37.

⁵⁷ Cass., 16 januari 1997, *R.W.*, 1997-98, 117, noot J. Gerlo.

⁵⁸ J. GERLO, *ibid.*; J.-L. RENCHON, l.c., in *J.T.*, 1997, 760.

⁵⁹ P. SENAËVE, «De aanpassing van de wet tot hervorming van de echtscheidingsprocedures», *E.J.*, 1997/5-6, p. 90, nr. 91.

⁵⁰ Cass., 21 maart 1975, *Arr.Cass.*, 1975, 823, *R.W.*, 1975-76, 2523, *Pas.*, 1975, I, 745, *J.T.*, 1975, 440 en *R.C.J.B.*, 1976, 136, noot J.-P. MASSON.

⁵¹ A. VERBEKE, l.c., in *R.W.*, 1988-89, 1317-1318.

⁵² A. VERBEKE, *ibid.*

gever om een soepelere herzienbaarheid te bewerkstelligen, werd door de wetgever in 1997 een nieuwe poging ondernomen. Het komt ons voor dat de nieuwe libellering van art. 1288, laatste lid, Ger.W. niet mag worden losgezien van art. 387bis B.W. Alleen het hanteren van het in laatstgenoemde bepaling vervatte criterium van het belang van het kind zal leiden tot een correct geïnspireerde beoordeling van wijzigingsverzoeken. Teneinde te vermijden dat de verbindende kracht van de echtscheiding door onderlinge toestem-

ming hierbij ten onrechte zou worden aangetast en een toevloed van betwistingen ontstaat, is enige terughoudendheid geboden, zonder dat dit evenwel betekent dat men opnieuw mag vervallen in de al te stringente cassatierechtspraak.

Frank BUYSENS

Assistent U.I. Antwerpen en K.U.Leuven

Kandidaat-notaris

RECHTSPRAAK

ARBITRAGEHOF

14 JULI 1997

Voorzitter: de h. De Grève

Rapporteurs: de hh. Coremans en François

Advocaten: mrs. Peeters, Callens en Slosse (loco Engels)

Gemeenschap en Gewest – Belasting – Milieuheffing – Bevoegdheid van de rechtbanken – Aan de federale wetgever voorbehouden aangelegenheid

Art. 47decies, §2, van het decreet van het Vlaamse Gewest van 2 juli 1981 betreffende het beheer van afvalstoffen, ingevoegd bij art. 2 van het decreet van 20 december 1989 houdende bepalingen tot uitvoering van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap, schendt de regels die door of krachtens de Grondwet zijn vastgesteld voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheden van de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten, door te bepalen dat de heffingsplichtige van een milieuheffing verzet kan doen tegen een hem betekend dwangbevel bij de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de standplaats van de ambtenaar die het dwangbevel heeft uitgevaardigd, gevestigd is.

Arrest nr. 46/97

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag

Bij vonnis van 5 december 1996 inzake de gemeente Voeren tegen het Vlaamse Gewest, waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 9 december 1996, heeft de rechtbank van eerste aanleg te Mechelen de volgende prejudiciële vraag gesteld: «Is artikel 47decies, §2, van het decreet van 2 juli 1981 betreffende het beheer van afvalstoffen en luidende als volgt: 'Binnen een termijn van dertig dagen na betekening van het dwangbevel, kan de heffingsplichtige bij gerechtsdeurwaardersexploot een met redenen omkleed verzet doen, houdende dagvaarding van het Vlaamse Gewest, bij de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement, waar de standplaats van de ambtenaar die het dwangbevel heeft uitgevaardigd gevestigd is. Hiertoe kiest het Vlaamse Gewest woonplaats bij de OVAM' strijdig met

artikel 94 van de Grondwet (artikel 146 van de gecoördineerde Grondwet) nl. in zoverre artikel 47decies, §2, van het decreet van 2 juli 1981 betreffende het beheer van afvalstoffen, de materiële en territoriale bevoegdheid van de rechtbanken bepaalt en aldus een aangelegenheid regelt die door artikel 94 van de Grondwet (artikel 146 van de gecoördineerde Grondwet) aan de nationale wetgever is voorbehouden?»

...

B.1. Artikel 47novies van het decreet van het Vlaamse Gewest van 2 juli 1981 betreffende het beheer van afvalstoffen, ingevoegd door artikel 2 van het decreet van 20 december 1989 houdende bepalingen tot uitvoering van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap, luidt:

«Bij gebrek aan voldoening van de heffing, interesten, administratieve geldboete en toebehoren, wordt door de met de invordering belaste ambtenaar een dwangbevel uitgevaardigd.

Dit dwangbevel wordt gevisieerd en uitvoerbaar verklaard door de ambtenaar daartoe aangewezen door de Vlaamse Regering.

§2. De betekening van het dwangbevel gebeurt bij gerechtsdeurwaardersexploot of bij aangetekend schrijven.»

Artikel 47decies, §2, van datzelfde decreet, eveneens ingevoegd door artikel 2 van het decreet van 20 december 1989, – en dat het voorwerp is van de prejudiciële vraag – luidt:

«Binnen een termijn van dertig dagen na betekening van het dwangbevel kan de heffingsplichtige bij gerechtsdeurwaardersexploot een met redenen omkleed verzet doen, houdende dagvaarding van het Vlaamse Gewest, bij de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement, waar de standplaats van de ambtenaar die het dwangbevel heeft uitgevaardigd gevestigd is.

Hiertoe kiest het Vlaamse Gewest woonplaats bij de OVAM.»

B.2. De betwiste bepaling moet worden getoetst aan de regels die door of krachtens de Grondwet zijn vastgesteld voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheden van de Staat, de gemeenschappen en de gewesten, zoals die van toepassing waren op het tijdstip waarop voormeld decreet werd aangenomen.

B.3. De artikelen 3ter (thans artikel 38), 59bis (thans de artikelen 127 tot 129) en 107^{quater} (thans artikel 39) van de Grondwet en de artikelen 4 tot 11 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen hebben de decreetgever de bevoegdheid verleend een aantal aangelegenheden bij decreet te regelen. Aldus wees, op het tijdstip dat voormeld decreet van 20 december 1989 werd aangenomen, artikel 6, §1, II, 2°, van diezelfde bijzondere wet het «afvalstoffenbeleid met uitzondering van de invoer, de doorvoer, de uitvoer en van de radioactieve afval» aan de gewesten toe.

Artikel 19, §1, eerste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 bepaalde evenwel, vóór de wijziging ervan door de bijzondere wet van 16 juli 1993: «Het decreet regelt de aangelegenheden bedoeld in de artikelen 4 tot 11, onverminderd de bevoegdheden die door de Grondwet aan de wet zijn voorbehouden».

Hieruit vloeide voort dat de decreetgever, behoudens het geval waarin een bijzondere en uitdrukkelijke machtiging was verleend bij de wetten tot hervorming der instellingen, de materies die hem waren toegewezen slechts vermocht te regelen op voorwaarde dat hij geenszins inbreuk zou maken op de bevoegdheden die de Grondwet aan de wet voorbehoudt.

Vóór de wijziging, bij de bijzondere wet van 16 juli 1993, van artikel 19, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 kon de mogelijkheid die de Raden bij artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, gewijzigd bij de bijzondere wet van 8 augustus 1988, is geboden en die erin bestaat dat hun decreten, indien dit noodzakelijk is voor het uitoefenen van de gemeenschaps- of gewestbevoegdheden, rechtsbepalingen kunnen bevatten in aangelegenheden waarvoor zij niet bevoegd zijn, geen toepassing vinden op bevoegdheden die de Grondwet aan de wet voorbehoudt.

B.4. Artikel 94 (thans artikel 146) van de Grondwet bepaalt: «Geen rechtbank, geen met eigenlijke rechtspraak belast orgaan kan worden ingesteld dan krachtens een wet. (...)»

De omschrijving van de bevoegdheden van de rechtbanken behoorde – op grond van artikel 19, § 1, eerste lid, van voormelde bijzondere wet van 8 augustus 1980, zoals dat artikel was gesteld op het tijdstip waarop de in het geding zijnde bepaling was aangenomen, gelezen in samenhang met het toenmalige artikel 94 van de Grondwet – tot de uitsluitende bevoegdheid van de federale wetgever. De decreetgever kon derhalve te dien aanzien geen bepalingen uitvaardigen, zelfs niet wanneer die bepalingen slechts de bevestiging van bestaande bevoegdheden van een bepaalde rechtbank zouden inhouden of wanneer de federale wetgever soortgelijke bevoegdheden aan die rechtbank zou hebben toegewezen.

B.5. Uit hetgeen voorafgaat volgt dat, door te bepalen dat de betrokkene verzet kan doen tegen het hem betekende dwangbevel bij de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de standplaats van de ambtenaar die het dwangbevel heeft uitgevaardigd, gevestigd is, artikel 47^{decies}, § 2, van het decreet van 2 juli 1981 de regels voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheid van de Staat, de gemeenschappen en de gewesten schendt.

De prejudiciële vraag moet bevestigend worden beantwoord.

...

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER - 17 OKTOBER 1995

Voorzitter: de h. D'Haenens

Rapporteur: de h. Frère

Openbaar ministerie: de h. du Jardin

Advocaat: mr. Smets

Wegverkeer – Ontzetting uit het recht tot sturen – Motivering

1. *Wanneer de rechter in strafzaken het herstel in het recht tot het besturen van o.m. een motorvoertuig afhankelijk maakt van het slagen voor een of meer van de in art. 38, § 3, van de Wegverkeerswet vermelde onderzoeken, is hij, overeenkomstig de artt. 163 en 195 Sv., ertoe gehouden deze maatregel nauwkeurig, maar op een wijze die beknopt mag zijn, met redenen te omkleden.*

2. *Uit de aard van de opgelegde verplichting tot slagen voor de wettelijk opgelegde proeven die een beveiligingsmaatregel is, volgt dat de onwettigheid die slechts betrekking heeft op die beslissing, zich niet uitstrekt tot de beslissing waarbij een straf wordt opgelegd, hierin begrepen ontzetting uit het recht een voertuig te besturen.*

De W.

Gelet op het bestreden vonnis, op 14 februari 1994 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Antwerpen;

Overwegende dat de rechter in strafzaken, wanneer hij het verval van het recht tot het besturen van onder meer een motorvoertuig uitspreekt, overeenkomstig de art. 163 en 195 Sv., nauwkeurig maar op een wijze die beknopt mag zijn, de redenen vermeldt waarom hij dergelijke straf, waartoe de wet hem vrije beoordeling overlaat, heeft gekozen en de duur ervan dient te rechtvaardigen; dat hij eveneens gehouden is tot die bijzondere motiveringsplicht wanneer hij het herstel in dat recht afhankelijk maakt van het slagen voor een of meer van de in art. 38, § 3, van de Wegverkeerswet vermelde onderzoeken;

(...)

Overwegende dat de appelrechters de straf van verval van het recht een motorvoertuig te besturen laten steunen op de considerans dat «gelet op het feit dat (eiser) elke verantwoordelijkheidszin in het verkeer mist door zich te onttrekken aan de dienstige vaststellingen dringt het volgende rijverbod zich op» en de duur ervan op twee maanden bepalen; dat de appelrechters, zodoende, met concrete verwijzing naar de aard van de feiten en de gedraging van eiser, nauwkeurig, maar op beknopte wijze, de redenen vermelden waarom zij, binnen de perken van de wet die hen daartoe vrije beoordeling overlaat, dergelijke straf uitspreken; dat zij hiermee eveneens te kennen geven dat de door hen bepaalde duur aangepast is aan de feiten en aan de persoonlijkheid van eiser, mitsdien de beslissing regelmatig met redenen omkleden en naar recht verantwoorden;

Overwegende dat de appelrechters met de vermelde considerans niet vermelden waarom zij het herstel in het recht een voertuig te besturen afhankelijk maken van het slagen voor de wettelijk opgelegde proeven, zodoende, de door hen uitgesproken beveiligingsmaatregel niet rechtvaardigen;

Dat het middel in zoverre gegrond is;

Overwegende dat uit de aard van de opgelegde verplichting tot slagen voor de wettelijk opgelegde proeven die een beveiligingsmaatregel is, volgt dat de onwettigheid die slechts betrekking heeft op die beslissing, zich niet uitstrekt tot de beslissing waarbij straf wordt opgelegd, hierin begrepen ontzetting uit het recht een voertuig te besturen;

(...)

NOOT – *Betreffende het verval van het recht tot sturen*

In het onderhavige arrest preciseert het Hof van Cassatie dat de bijzondere motiveringsplicht voorgeschreven door de artt. 163 en 195 Sv. niet alleen geldt voor het verval van het recht tot het besturen van een motorvoertuig. Wil de strafrechter het herstel in het recht tot sturen afhankelijk maken van het slagen voor bepaalde proeven, dan moet hij deze bijkomende verplichting bovendien uitdrukkelijk met redenen omkleden.

Hij kan bv. vaststellen dat de beklaagde over een onvoldoende kennis van het Wegverkeersreglement beschikt, dat hij praktische vaardigheid of ervaring mist, hij kan medische redenen aanvoeren of wijzen op psychische storingen.

Een onbezonnen manoeuvre, een roekeloos rijgedrag of een onverantwoorde gymkana wijzen niet noodzakelijk op een gebrek aan theoretische of praktische rijvaardigheid.

Niet elke koe gedraagt zich als een rund in het verkeer...

A. Vandeplas

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 21 MAART 1997

Voorzitter: de h. Verougstraete

Rapporteur: de h. Waüters

Openbaar ministerie: de h. Dubrulle

Advocaat: mr. Verbist

Echtscheiding – Door onderlinge toestemming – Onderhoudsbijdrage voor de kinderen – Wijzigbaarheid na echtscheiding – Voorwaarden

De in de voorafgaande familierechtelijke overeenkomsten afgesproken onderhoudsbijdrage voor de kinderen verbindt de ouders jegens elkaar en kan na echtscheiding niet worden gewijzigd, tenzij vaststaat dat één der ouders, gelet op zijn vermogen én die bijdrage, niet meer in de mogelijkheid verkeert om het kind het nodige levensonderhoud en de vereiste opvoeding te verschaffen.

L. t/ D.

Gelet op het bestreden vonnis, op 4 januari 1996 en hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Veurne;

Over het middel, gesteld als volgt:

schending van de artikelen 149 van de Grondwet, 203 (zoals van kracht na wijzigingen door de wet van 31 maart 1987 en vóór de wijzigingen door de wet van 13 april 1995), 208,

303 (zoals van kracht vóór de opheffing door de wet van 13 april 1995), 1134 van het Burgerlijk Wetboek, 1287 en 1288, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek (beide bepalingen zoals ze van kracht waren vóór de wijzigingen door de wet van 30 juni 1994, doch na de wijzigingen door de wet van 1 juli 1972 en tevens na de wijzigingen door de wet van 14 mei 1981),

doordat de appelrechters vooraf vaststellen dat de partijen door onderlinge toestemming uit de echt zijn gescheiden, dat het vonnis waarbij de echtscheiding werd toegestaan op 16 maart 1994 werd overgeschreven, en dat bij voorafgaande overeenkomst op grond van art. 1288 Ger.W. eiser zich ertoe verbonden heeft om verweerster een niet geïndexeerde uitkering te betalen van vijfduizend frank per kind, en zij vervolgens, met bevestiging van de beroepen beslissing, de door verweerster ingestelde vordering tot verhoging van de onderhoudsbijdrage en tot aanpassing ervan aan de evolutie van de index der kleinhandelsprijzen gedeeltelijk gegrond verklaren, op grond dat «er niet (kan) worden betwist dat de clausule betreffende het bezoekrecht, en vooral de uitdrukkelijke clausule namelijk dat (eiser) gehouden is om vergoedingen te betalen voor de opvang van de kinderen, de weekends en feestdagen dat (verweerster) moet werken, voor zover (eiser) zijn bezoekrecht niet kon uitoefenen, zijn oorzaak vindt in het feit dat bij het opstellen van de akte (verweerster) tijdens het weekend was tewerkgesteld. Ten gevolge van een onvoorziene werkhervreiding moet (verweerster) een beroep doen op betaald kinderontthaal tijdens de werkdagen die door de eerste rechter op 6.754 frank per maand wordt begroot en door partijen niet wordt betwist.

Deze maandelijks kost zou, indien de werkverdeling van (verweerster) niet was gewijzigd, voor het grootste deel gedragen zijn geweest door (eiser). De rechtbank neemt aan dat, indien de nieuwe werkverdeling van (verweerster) was gekend geweest op het ogenblik van het ontstaan der overeenkomst of tijdens de periode, voorafgaand aan de echtscheiding, de clausule niet op deze wijze zou zijn opgesteld of zeker gewijzigd zou zijn geworden. Ook het belang van de kinderen dient niet uit het oog te worden verloren. De kinderbijslag (in november ten belope van 8.138 frank) dient bijna volledig besteed aan onthaal in plaats van ten goede te komen aan de kinderen. Het is dan ook in het belang van de kinderen, dat de eerste rechter, die er terecht op wijst dat iedere ouder ook bij een echtscheiding door onderlinge toestemming gehouden blijft bij te dragen tot het onderhoud en de opvoeding van de kinderen, naar evenredigheid van zijn middelen, de door (eiser) verschuldigde onderhoudsbijdrage verhoogd heeft van 5.000 frank naar 7.000 frank per maand en per kind en aangepast aan de index» (blz. 3, nr. B.3. van het bestreden vonnis),

terwijl, eerste onderdeel, hoewel de tussen de echtgenoten in het kader van de procedure tot echtscheiding door onderlinge toestemming gesloten overeenkomst de verplichtingen jegens hun kinderen, welke voor beide ouders uit de bepalingen van de artt. 203 en 303 (oud) B.W. voortvloeien, niet kan wijzigen of beperken, die overeenkomst echter beide ouders overeenkomstig art. 1134 B.W. jegens elkaar verbindt; daaruit volgt dat de bij die overeenkomst ten laste van een van de ouders bepaalde bijdrage slechts dan kan worden verhoogd wanneer vaststaat dat de andere, gelet op zijn vermogen en op bedoelde bijdrage, niet in de mogelijkheid

verkeert aan de kinderen het nodige levensonderhoud en de nodige opvoeding te verschaffen;

hieruit volgt dat de vermindering van de inkomsten van de schuldenaar, of een verhoging van de lasten van de ouder aan wie de bewaring van het kind is toevertrouwd, ook als ze de omvang zou kunnen beïnvloeden van de bij de wet jegens de kinderen opgelegde verplichting tot onderhoud en tot opvoeding, op zichzelf geen rechtvaardiging is voor de wijziging door de rechter van de bijdrage die zonder voorbehoud ten laste van een van de ouders is vastgesteld in de overeenkomst die de partijen hebben opgemaakt;

gezien de overeengekomen onderhoudsbijdrage enkel gewijzigd kan worden ingeval de ouder aan wie de bewaring van het kind is toevertrouwd, gelet op zijn vermogen en op bedoelde bijdrage, niet in de mogelijkheid verkeert aan de kinderen het nodige levensonderhoud en de nodige opvoeding te verschaffen, de rechter de overeengekomen onderhoudsbijdrage enkel kan wijzigen na onderzoek van het vermogen van de ouder aan wie de bewaring van het kind is toevertrouwd;

de appelrechters in het bestreden vonnis evenwel enkel vaststellen dat de verhoging van de onderhoudsbijdrage in het belang is van de kinderen, doch geen onderzoek instellen naar het vermogen van verweerster en evenmin vaststellen dat verweerster niet in de mogelijkheid verkeert aan de kinderen het nodige levensonderhoud en de nodige opvoeding te verschaffen;

de appelrechters derhalve, door zonder een onderzoek in te stellen naar het vermogen van verweerster en zonder vast te stellen dat verweerster niet in de mogelijkheid verkeert aan de kinderen het nodige levensonderhoud en de nodige opvoeding te verschaffen, de door partijen overeengekomen onderhoudsbijdrage te verhogen, de verbindende kracht van de overeenkomst van 6 november 1992 die de echtscheiding door onderlinge toestemming voorafging miskennen (schending van de artikelen 203, 208, 1134 van het Burgerlijk Wetboek, 1287 en 1288, inzonderheid 3° van het Gerechtelijk Wetboek, (...));

Overwegende dat, bij echtscheiding door onderlinge toestemming, de tussen de echtgenoten gesloten voorafgaande overeenkomst over hun respectieve bijdrage in het onderhoud en de opvoeding van de kinderen, de ouders jegens elkaar verbindt en niet kan worden gewijzigd, tenzij vaststaat dat één van de ouders, gelet op zijn vermogen en die bijdrage, in de onmogelijkheid verkeert om te zorgen voor het nodige levensonderhoud en de vereiste opvoeding van het kind dat hij onder zijn bewaring heeft;

Overwegende dat het bestreden vonnis vaststelt dat de partijen uit de echt zijn gescheiden bij onderlinge toestemming en dat in de aan die echtscheiding voorafgaandelijke overeenkomst een maandelijkse niet-geïndexeerde bijdrage van eiser was bepaald van 5.000 frank per kind.

Overwegende dat het bestreden vonnis, zonder vast te stellen dat verweerster, gelet op haar vermogen en haar bijdrage in het onderhoud van de kinderen van de partijen, in de onmogelijkheid verkeert om te zorgen voor het nodige levensonderhoud en de vereiste opvoeding van de kinderen, de bijdrage van eiser in het onderhoud van die kinderen wijzigd;

Dat het aldus artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek schendt;

Dat het onderdeel gegrond is;

NOOT – Zie in dit nummer de bijdrage van F. Buysens, «Wijziging, na echtscheiding door onderlinge toestemming, van de onderhoudsbijdrage voor de kinderen».

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 5 MEI 1997

Voorzitter-rapporteur: de h. Marchal

Openbaar ministerie: de h. Leclercq

Advocaat: mr. Simont

Sluiting van ondernemingen – Sluitingsfonds – Overbruggingsvergoeding – Niet-betaling – Vergoeding wegens beëindiging – Uitbetaling – Toepassingsgebied

De werknemer die met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd door zijn nieuwe werkgever in dienst wordt genomen, kan t.a.v. laatstgenoemde de anciënniteit die hij bij zijn vroegere gefailleerde werkgever heeft verworven, niet doen gelden voor de berekening van zijn opzeggingstermijn of van de vergoedingen wegens beëindiging. Hij heeft geen recht op de overbruggingsvergoeding die door het Sluitingsfonds wordt uitbetaald. Derhalve heeft hij recht op de door het Sluitingsfonds uitbetaalde vergoeding wegens beëindiging (art. 4, 5, 2°, en 7, 1°, Wet van 12 april 1985; art. 2, §1, 2°, en §§ 2 en 4, Sluitingsfondswet).

Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers t/ G.

(...)

Gelet op het bestreden arrest, op 15 februari 1996 gewezen door het Arbeidshof te Luik;

(...)

Overwegende dat uit het arrest blijkt: 1° dat verweerder sinds 3 november 1947 als hoofd van een laboratorium, met een arbeidsovereenkomst voor bedienden, tewerkgesteld was bij de naamloze vennootschap P.R.B.; 2° dat die vennootschap op 17 juli 1990 failliet verklaard is, wat leidde tot het ontslag van de eerste verweerder door de curatoren; 3° dat zij op 10 augustus 1990 door een andere vennootschap is overgenomen; 4° dat verweerder, met het oog op de opleiding van een nieuw hoofd van het laboratorium, door laatstgenoemde vennootschap werd aangeworven met een arbeidsovereenkomst voor een bepaalde tijd die inging op 29 augustus 1990 en afliep op 31 december 1990; 5° dat het arbeidshof heeft beslist dat verweerder, aangezien hij niet met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd is aangeworven, niet voldeed aan de voorwaarde van artikel 5, 2°, van de wet van 12 april 1985 om recht te hebben op de in die wet bedoelde overbruggingsvergoeding en dat hij, ten laste van eiser recht had op een vergoeding wegens beëindiging; dat het geval waarin de werknemer uitgesloten is van laatstgenoemde, in art. 2, § 4, van de wet van 30 juni 1967 bedoelde vergoeding, bijgevolg op hem niet toepasselijk was;

Overwegende dat art. 4, zevende lid, van de wet van 28 juni 1966 betreffende de schadeloosstelling van de werknemers die ontslagen worden bij sluiting van ondernemingen en art. 2, § 4, van de wet van 30 juni 1967 tot verruiming van de op-

dracht van het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers, hierna «Het Fonds» genoemd, bepalen dat de in die wetten bedoelde vergoedingen wegens ontslag en wegens beëindiging, door het Fonds niet verschuldigd zijn aan de werknemer die de bij de wet van 12 april 1985 ingevoerde overbruggingsvergoeding geniet;

Overwegende dat laatstgenoemde wet het Fonds belast met de uitbetaling van een overbruggingsvergoeding in geval van overname van werknemers als gevolg van de overname van het gehele of een gedeelte van de activa van een failliete onderneming of van een onderneming die het voorwerp is van een gerechtelijk akkoord door boedelafstand, op voorwaarde dat de overname van de activa, in de regel, geschiedt binnen een termijn van zes maanden vanaf de datum van het faillissement of van het gerechtelijk akkoord; dat, krachtens art. 5 van die wet, de werknemers, om recht te hebben op de overbruggingsvergoeding, 1° ofwel op de datum van het faillissement verbonden moeten zijn door een arbeidsovereenkomst of door een leerovereenkomst, ofwel ontslagen moeten zijn tijdens de maand die aan deze datum voorafgaat en recht hebben op een verbrekingsvergoeding die op deze datum niet of slechts gedeeltelijk werd uitbetaald; 2° overgenomen moeten worden op het ogenblik van de overname van de activa of binnen een daaropvolgende bijkomende periode van zes maanden;

Overwegende dat uit de parlementaire voorbereiding van die wet blijkt:

a) dat de wetgever zich heeft laten leiden door de wens van de Nationale Arbeidsraad om de toestand te regelen van de werknemers die ten gevolge van faillietverklaring of homologatie van het gerechtelijk akkoord betreffende hun onderneming worden ontslagen en door de overnemer van die onderneming opnieuw in dienst worden genomen; dat de Nationale Arbeidsraad in zijn advies nr. 657 van 9 juli 1980 het volgende voorstel heeft gedaan: 1°) het sluiten van een collectieve arbeidsovereenkomst die enerzijds de inhoud van de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 32 herneemt en anderzijds deze laatste aanvult met specifieke bepalingen betreffende de rechten (anciënniteit, arbeidsvoorwaarden) van de werknemers, die worden overgenomen door een nieuwe werkgever die de activa van de onderneming na faillissement of gerechtelijk akkoord door boedelafstand overneemt; 2°) het aannemen van wettelijke maatregelen, waarbij de opdracht van het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers wordt verruimd teneinde de toestand van die werknemers tijdens de periode die aan de overname voorafgaat, te regelen door de invoering van een overbruggingsvergoeding;

b) dat de wet van 12 april 1985 gevolg geeft aan punt 2 van het advies nr. 657 van de Nationale Arbeidsraad;

Dat punt 1 van dat advies heeft geleid tot de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 32bis, op 7 juni 1985 gesloten in de Nationale Arbeidsraad en algemeen verbindend verklaard bij K.B. van 25 juli 1985; dat die collectieve arbeidsovereenkomst in werking is getreden «op dezelfde datum als de wet van 12 april 1985»;

Overwegende dat art. 14, eerste lid, van de voornoemde collectieve arbeidsovereenkomst bepaalt dat de anciënniteit, die de werknemer door zijn arbeidsprestaties bij zijn vorige werkgever heeft verworven, evenals de eventuele aan zijn nieuwe indienstneming voorafgaande periode tijdens

welke de activiteit van de werknemer wordt onderbroken in-gevolge faillissement of gerechtelijk akkoord, in aanmerking worden genomen voor de vaststelling van de opzeggingstermijn of van de opzeggingsvergoeding;

Overwegende dat uit de memorie van toelichting bij het ontwerp van de wet van 12 april 1985 blijkt dat de wetgever de werknemer die recht heeft op een overbruggingsvergoeding, van het recht op de bij de wetten van 28 juni 1966 en van 30 juni 1967 bedoelde vergoedingen wegens ontslag en wegens beëindiging alleen heeft uitgesloten omdat die werknemer krachtens de voornoemde collectieve arbeidsovereenkomst bij zijn nieuwe werkgever zijn volledige dienstanciënniteit behield en tijdens de periode van werkonderbreking de overbruggingsvergoeding had ontvangen;

Overwegende dat hieruit volgt dat de wetgever in de wet van 12 april 1985, alleen de toestand heeft willen regelen van de werknemer die door zijn nieuwe werkgever voor onbepaalde tijd wordt aangeworven en die ten aanzien van die werkgever, de bij zijn vorige werkgever verworven anciënniteit kan doen gelden voor de berekening van zijn opzeggingsvergoeding of van zijn vergoeding wegens beëindiging.

Dat het arrest, nu het beslist dat verweerder geen aanspraak kan maken op de overbruggingsvergoeding omdat hij is overgenomen met een overeenkomst voor een bepaalde tijd en omdat de uitsluiting van het recht op de bij art. 2, § 4, van de wet van 30 juni 1967 bepaalde en door het Fonds verschuldigde vergoeding wegens beëindiging, derhalve op hem niet toepasselijk is, zijn beslissing naar recht verantwoordt; (...)

NOOT – Zie Cass., 19 februari 1990, *A.C.*, 1989-90, nr. 370, *R.W.*, 1990-91, 428.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 4 SEPTEMBER 1997

Voorzitter-rapporteur: de h. Verougstraete

Openbaar ministerie: de h. Bresseleers

Advocaten: mrs. Van Ommeslaghe en de Gryse

Handelspraktijken – Gezamenlijk aanbod

Artikel 54 Wet Handelspraktijken beperkt het verbod van gezamenlijk aanbod niet tot het geval dat een hoofdaanbod gepaard gaat met een bijkomend aanbod waaruit de consument een voordeel haalt. Het middel dat op de stelling berust dat krachtens voormeld artikel 54 de consument voordelen moet halen uit het bijkomend aanbod, faalt naar recht.

N.V. G. t/ Federatie van Verzekeringsmakelaars

Gelet op het bestreden arrest, op 20 oktober 1993 gewezen door het Hof van Beroep te Brussel;

(...)

Overwegende dat, krachtens artikel 54 van de Wet Handelspraktijken, er gezamenlijk aanbod is, wanneer de al dan niet kosteloze verkrijging van producten, diensten, alle andere voordelen, of titels waarmee men die kan verwerven, gebonden is aan de verkrijging van andere zelfs gelijke pro-

ducten of diensten; dat elk gezamenlijk aanbod aan de consument verricht door een verkoper in de regel verboden is;

Dat uit de wetsgeschiedenis blijkt dat de wetgever gewild heeft dat bepaalde vormen van aanbod die tot gevolg hebben dat de consument de werkelijke prijs van de aangeboden producten niet zou kunnen achterhalen, zouden worden verboden;

Dat dit artikel 54, dat verband houdt met de informatieplicht van de verkoper, het opgelegde verbod van gezamenlijk aanbod niet beperkt tot het geval dat een hoofdaanbod gepaard gaat met een bijkomend aanbod waaruit de consument een voordeel haalt;

Overwegende dat het middel dat op de stelling berust dat krachtens artikel 54 de consument voordelen moet halen uit het bijkomend aanbod, faalt naar recht;

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e KAMER – 20 DECEMBER 1996

Voorzitter: de h. Mertens

Raadsheren: de h. De Cooman en mevr. Deconinck

Advocaten: mrs. De Boel en Doutreluigne

Internationaal privaatrecht – Afstamming – Betwisting van vaderschap – Rechtsmacht – Toepasselijk recht – Verjaring – Onderzoeksmaatregel – Rogatoire commissie – Verdrag van Den Haag van 1 maart 1954 betreffende de burgerlijke rechtsvordering

Ingevolge art. 3, derde lid, B.W. is de Belgische rechter bevoegd om kennis te nemen van de vordering tot betwisting van het vaderschap door een Belg, ten aanzien van het kind dat de Belgische nationaliteit heeft (alleszins tot zo lang de vordering niet is ingewilligd). Luidens art. 3, derde lid, B.W. is de Belgische wet van toepassing op dit geschil.

Aangezien de zaak werd ingeleid binnen het jaar na de brief waarbij de geïntimeerde beweert kennis te hebben gekregen van de geboorte, en bij gebrek aan elementen die wijzen op kennisneming voorafgaand aan die brief, is de vordering tijdig ingesteld.

Op grond van art. 11 Ger.W. en het verdrag van Den Haag van 1 maart 1954 wordt bij rogatoire commissie aan de rechterlijke overheid van de Finse Staat verzocht het kind aan te zoeken zich te onderwerpen aan een bloedproef of enig ander beproefd wetenschappelijk onderzoek dat het mogelijk maakt uitsluitend te geven omtrent de afstamming en daartoe een deskundige te doen aanstellen.

V. t/ V.

1. Nopens de bevoegdheid van de Belgische rechtsmacht / de toepasselijke wet

1.1. Het komt het Hof voor dat de partijen geen (voldoende) onderscheid maken tussen enerzijds de toepasselijke wet en anderzijds het conflict van rechtsmacht dat noodzakelijk ontstaat wanneer een vreemd (grensoverschrijdend) element, waarvan geen abstractie kan worden gemaakt voor de berechting van het geding, bevoegdheidsbepalend is.

De cruciale vraag die na de ambtshalve heropening der debatten door de partijen te beantwoorden bleef, is deze omtrent de (on)bevoegdheid van de Belgische rechter, gelet op het aantal gegevens ambtshalve aangevoerd in ons tussenarrest.

1.2. Omtrent de vragen door het Hof gesteld, hebben de partijen weinig bijgebracht.

Conform de toepasselijke wetgeving op het ogenblik van de geboorte van het kind Mikko, heeft deze – ingevolge het vermoeden van vaderschap van de Belgische echtgenoot zijner moeder – de Belgische nationaliteit.

De appellant beweert, noch bewijst dat hij afstand deed (of zelfs kon doen) van de Belgische nationaliteit.

De appellant dient derhalve door de Belgische overheid, inclusief de rechterlijke macht, beschouwd te worden als Belg.

Ingevolge art. 3, derde lid, B.W. (zie ons tussenarrest) is de Belgische rechter bevoegd om kennis te nemen van de vordering tot betwisting van het vaderschap door een Belg, ten aanzien van het kind dat de Belgische nationaliteit heeft (alleszins tot zo lang de vordering niet is ingewilligd).

De exceptie van onbevoegdheid van de Belgische rechter is derhalve terecht, als ongegrond, afgewezen door de eerste rechter.

1.3. Luidens art. 3, derde lid, B.W. is de Belgische wet van toepassing op het geschil, gelet op de aard van de vordering (betwisting vaderschap).

2. De zaak zelf

2.1. De verjaring van de vordering

De geïntimeerde kan geen negatief bewijs – het niet (kunnen) weten dat zijn (gewezen) echtgenote in Finland was bevallen van een zoon – worden opgelegd;

Hij stelt dat hij pas – door de brief van 17 maart 1989 – voor het eerst hoorde van het bestaan van een kind dat zijn familienaam draagt en ingevolge wettelijk vermoeden, geacht wordt het zijne te zijn.

De appellant brengt niet het minste gegeven of bewijsstuk voor waaruit zou moeten blijken dat de geïntimeerde op de hoogte was (of moest zijn) van zijn geboorte of dat hijzelf met de geïntimeerde ooit (vooraf) enig contact onderhield;

Deze indruk wordt ten volle bevestigd door de brief van de appellant aan de geïntimeerde (daterend van na de instelling van onderhavige vordering), met de aanspreking «dear Sir», onverminderd het feit dat daarin letterlijk wordt gewezen op de afwezigheid van elk contact tussen de partijen.

Nu de zaak werd ingeleid met het exploit van 25 januari 1990, d.w.z. binnen het jaar na de brief van 17 maart 1989, waarbij de geïntimeerde beweert kennis te hebben gekregen van de geboorte van Mikko (art. 332, vierde lid, B.W.), welk exploit op deze datum (per aangetekende zending) werd gestuurd aan de appellant (verdrag van 's Gravenhage van 15 november 1965), is de vordering tijdig ingesteld, bij gebreke aan elementen waaruit het kennis hebben van de geboorte van Mikko voorafgaand de brief van 17 maart 1989, zou moeten blijken.

2.2. Omtrent de gegrondheid

De eerste rechter heeft terecht – gelet op het feitenreelaas, vervat in ons tussenarrest – een onderzoeksmaatregel bevolen.

De kosten voor uitvoering van de deskundigenopdracht zijn ten laste van de geïntimeerde;

Er is geen redelijke, laat staan wettige basis om de appellant te verplichten zich alhier aan een onderzoeksmaatregel te onderwerpen, evenmin als de geïntimeerde zou kunnen verplicht worden de verplaatsings- en verblijfskosten te dragen van de appellant, terwijl onmogelijk kan worden verwacht dat – bij bereidheid van de appellant om zich alhier aan een onderzoeksmaatregel te onderwerpen – deze de niet onbelangrijke kosten zelf zal uitzetten.

Derhalve behoort het dit Hof – op grond van art. 11 Ger.W. en het verdrag van Den Haag van 1 maart 1954 – bij rogatoire commissie, aan de rechterlijke overheid van de Finse Staat, de onderzoeksmaatregel van bloedonderzoek of enig ander beproefd wetenschappelijk onderzoek op de persoon van Mikko (ter bepaling/uitsluiting van de afstammingsband met Guy V.) te doen bevelen en daartoe een deskundige te doen aanstellen.

Overeenkomstig artt. 9 en 10 van het verdrag van Den Haag van 1 maart 1954, zal de belanghebbende partij (terzake de geïntimeerde) de kosten voorschieten ter griffie van dit Hof voor de vertaling van onderhavig arrest, waarna de griffier de rogatoire commissie zal overmaken aan de Belgische consul in Finland, met verzoek deze te laten geworden aan de autoriteit, daartoe aangeduid door de Finse overheid.

Dit, met vraag aan de Finse autoriteit die kennis zal nemen van de rogatoire commissie en ze desgevallend zal ten uitvoer leggen, het Hof in kennis te stellen van zijn beslissing.

(...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

1e KAMER – 21 FEBRUARI 1997

Voorzitter: de h. Bijl

Raadsheren: de h. Luyckx en mevr. Vanstraelen

Advocaten: mrs. Machiels, Van Bellinghen en De Bock

Geneeskunde – Arts – Operatieve ingreep – Informatieverplichting – Bewijslast

De patiënt moet kunnen toestemmen met kennis van zaken. Hij draagt hiervan de bewijslast. Hij dient het gebrek aan informatie te bewijzen, evenals het gebrek aan toestemming indien hij al de informatie zou hebben gehad.

V. t/ D.

Overwegende dat appellante V., bij akte van gedinghervatting neergelegd ter griffie van dit Hof op 30 augustus 1996, verklaart het geding te hernemen als rechtsopvolgster van wijlen haar echtgenoot, oorspronkelijk appellant;

Overwegende dat de feiten en doeleinden van de vordering bondig werden uiteengezet door de eerste rechter, zodat het Hof hiernaar verwijst;

Overwegende dat geïntimeerde ten gevolge van een operatieve ingreep uitgevoerd door wijlen dokter L., op 6 september 1979 een volledige doofheid links heeft overgehouden, alsmede blijvende evenwichtsstoornissen, geruis- en concentratiestoornissen;

Overwegende dat geïntimeerde de aansprakelijkheid van wijlen dokter L. aanneemt op grond van artikel 1382 B.W. m.b.t. volgende vier punten:

- A. De operatie was niet noodzakelijk noch medisch verantwoord;
 - B. De termijn waarbinnen de operatie diende uitgevoerd, werd niet nageleefd;
 - C. Er werd een fout begaan bij de uitvoering van de operatie, nl. het aanboren van het halfcirkelvormig kanaal;
 - D. Dokter L. zou geen informatie verschaft hebben m.b.t. de mogelijke risico's van de operatie, de alternatieven en de al dan niet noodzakelijkheid van de ingreep;
- (...)

D. Informatieverplichting

Overwegende dat geïntimeerde beweert dat hij terzake geen volledige, toereikende en voldoende informatie zou verkregen hebben omtrent de al dan niet noodzakelijkheid van de ingreep, de risico's eraan verbonden, de mogelijke alternatieven;

Overwegende dat uiteraard terzake een informatieverplichting van de patiënt uitermate belangrijk is en deze moet kunnen toestemmen met kennis van zaken;

Overwegende dat geïntimeerde terzake de bewijslast draagt volgens de heersende rechtspraak en rechtsleer en het gebrek aan informatie dient te bewijzen alsmede aan toestemming indien hij al de informatie zou gehad hebben; (zie T. Vansweevelt, «*De civielrechtelijke aansprakelijkheid van de geneesheer en het ziekenhuis*», Maklu uitgevers, 1992, p. 307 e.v.);

Overwegende dat appellante het vermoeden van voldoende informatie van de patiënt met de medische handeling terzake mag inroepen en geïntimeerde dit vermoeden dient te weerleggen;

Overwegende dat geïntimeerde slechts zijn toestemming tot de ingreep gegeven heeft nadat hij reeds verschillende specialisten en zijn huisarts terzake had gecontacteerd;

Overwegende dat het heden ten dage – laat staan in 1979 – nog niet gebruikelijk is om het bewijs van voorlichting en toestemming door middel van een geschrift te leveren;

Overwegende dat terzake slechts na drie volle weken de beslissing genomen werd om te opereren en geïntimeerde verscheidene artsen had gecontacteerd en Dr. V. zelf reeds wilde opereren, maar geïntimeerde door zijn huisarts doorverwezen werd naar dokter L.;

Overwegende dat geïntimeerde in conclusies zelf stelt dat zijn huisarts dokter L. had aangeraden omdat dokter V. nog niet voldoende ervaring had;

Overwegende dat geïntimeerde zelfs in conclusies erkent dat dokter D. die tegen opereren was, had gemeld dat er nog andere middelen waren;

Overwegende dat geïntimeerde dan ook geacht dient te worden ervan op de hoogte geweest te zijn dat er terzake discussie kon bestaan omtrent de noodzaak al dan niet te opereren, de risico's en omtrent eventuele alternatieve behandelingswijzen;

Overwegende dat geïntimeerde dit ongetwijfeld met dokter L. zal besproken hebben, gelet op de consultatie van vroegere specialisten;

Overwegende dat geïntimeerde aan het Hof niet aanneemelijk maakt dat hij terzake niet voldoende zou ingelicht geweest zijn;
(...)

NOOT – «*Informed consent*»: wie draagt de bewijslast?

Het arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen van 21 februari 1997 vat kort en krachtig de heersende leer samen in verband met de bewijslast terzake van het zogenaamde «*informed consent*»-vereiste. De patiënt dient te bewijzen dat hij geen informatie heeft gekregen of, zo die informatie toch werd verstrekt, hij geen toestemming heeft gegeven.

Het Franse Hof van Cassatie heeft in een arrest van 25 februari 1997 geoordeeld dat op de arts een bijzondere verplichting tot informatie jegens zijn patiënt rust en dat het aan de arts is om aan te tonen dat hij die verplichting is nagekomen (Dubouis, L., «La preuve de l'information du patient incombe au médecin: progrès ou régression de la condition des patients?», noot onder Cass.fr., 25 februari 1997, *Rev. dr. sanit. soc.*, 1997, 288-295; Haïm V., «De l'information du patient à l'indemnisation de la victime par ricochet. Réflexion sur quelques questions d'actualité», *D.*, 1997, *Chronique*, 125-129; Viney G. en Jourdain P., «L'indemnisation des accidents médicaux: que peut faire la Cour de Cassation? (à propos de Cass. 1re civ. 7 janvier et 25 février 1997)», *La Semaine Juridique*, 1997, *Doctrine*, nr. 4016).

Het omgaan van het Franse Hof van Cassatie houdt verband met de bio-ethiekwetgeving van 1994 en meer bepaald met de door deze wetgeving totstandgebrachte artikelen 16, 16-1 en 16-3 van de Code Civil die de onschendbaarheid van het menselijk lichaam bevestigen en steeds een voorafgaande toestemming voor een inbreuk op de integriteit eisen. Wie zo'n inbreuk pleegt, moet kunnen bewijzen over een dergelijke toestemming te beschikken.

Dit arrest heeft in artsen- en verzekeringskringen in Frankrijk grote deining veroorzaakt. De vrees is groot dat artsen zich dit bewijs gaan verschaffen door op een systematische wijze patiënten een informatie- en toestemmingsbewijs te laten ondertekenen. Sommige auteurs juichen zo'n ontwikkeling zelfs toe (zie Haïm V., *o.c.*).

In een nog niet gepubliceerd arrest van 14 oktober 1997 heeft het Franse Hof van Cassatie gepreciseerd dat het bewijs dat de informatieplicht werd nagekomen door de arts met om het even welk middel mag worden geleverd. Men kan hierin een poging zien om de artsen gerust te stellen teneinde een veralgemeend gebruik van informatie- en toestemmingsformulieren te vermijden.

De verwachting is dat het Hof zich bij de eerste gelegenheid die zich voordoet in verenigde kamers zal buigen over deze problematiek, teneinde de draagwijdte van het arrest van 25 februari te preciseren.

Herman Nys

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

8e KAMER – 8 OKTOBER 1997

Voorzitter: de h. Blondeel

Advocaten: mrs. Roobaert en Cottyn

Beslag en executie – Uitvoerend beslag op roerende goederen – Onderhandse verkoop – Art. 1526bis Ger.W. – Op-eenvolgende beslagen – Weigering van voorstel – Bewijslast

Indien de beslagene tijdig de procedure heeft ingeleid om tot de verkoop in der minne over te gaan, dient hij, wanneer hij op een later tijdstip wordt geconfronteerd met een nieuw beslag door een ander schuldeiser, niet opnieuw deze procedure in te leiden. Deze later aantredende beslaglegger kan zonder meer in de procedure worden betrokken.

De bewijslast van het ontoereikend karakter van de voorgestelde prijs rust bij de schuldeiser die het voorstel afwijst.

C. en V. t/ Belgische Staat en G.

De feiten

Overwegende dat de bijzonderste feiten als volgt kunnen worden weergegeven:

- door G. werd op 31 januari 1994 uitvoerend beslag gelegd op de roerende goederen die eerder reeds voorwerp waren van een bewarend beslag dat op 23 juli 1993 was gelegd;

- op 4 februari 1994 richtten appellanten een brief aan gerechtsdeurwaarder Vandenbosch, waarbij ze meedeelden dat zij de meubels van het beslag in der minne verkocht hadden aan het echtpaar C., dat bereid was er 50.000 frank voor te betalen en dat in het beslag ook meubels waren genomen die niet voor beslag vatbaar waren. In een bijgevoegde lijst werden de meubels opgesomd en de executiewaarde ervan werd op 21.400 frank begroot;

- per 22 juni 1994 liet de Ontvanger der Directe belastingen te Halle een dwangbevel betekenen tot betaling van 384.096 frank waarop de raadsman van appellanten op 27 juni 1994 reageerde met een verwijzing naar de brief van 4 februari 1994 waarvan een kopie in bijlage was gevoegd;

- na de betekening ten slotte per 13 juli 1994 van een uitvoerend beslagexploot op de roerende goederen ten verzoeke van voormelde ontvanger van belastingen reageerde de raadsman van appellanten op 2 augustus 1994 met een brief waarin hij meedeelde dat zijn cliënten toepassing wensten van artikel 1526bis Ger.W. en hij opnieuw verwees naar de voormelde brief van 4 februari 1994 waarvan opnieuw een kopie werd toegevoegd;

- gerechtsdeurwaarder Vandenbosch antwoordde op 11 augustus 1994 dat de Belgische Staat zich niet akkoord kon verklaren met het voorstel en dat hij opdracht had gegeven om de verkoop door te drijven;

De grond van de vorderingen

Overwegende dat G. werd gedagvaard om tussen te komen in een hangend geding tegen de Belgische Staat, zodat de procedure ingeleid met de dagvaarding aan eerstgenoemde door appellanten zelf tot één geschil werd gemaakt met de procedure tegen laatstgenoemde, derwijze dat de samenvoeging ervan tot één geding niet meer door de rechter diende te worden beslist;

Overwegende dat luidens artikel 1526bis Ger.W. de schuldenaar tegen wie een uitvoerend beslag op roerend goed loopt, de in beslag genomen goederen in der minne kan verkopen om met de opbrengst van de verkoop zijn schuldeisers te betalen; dat hij daartoe, op straffe van niet-ontvankelijkheid van zijn verzoek, binnen tien dagen na de bete-

kening van het beslag, de gerechtsdeurwaarder in kennis moet stellen van zijn voorstellen;

Overwegende dat appellanten na het uitvoerend beslag dat op 31 januari 1994 was gelegd, per 4 februari 1994 aan de optredende gerechtsdeurwaarder hebben te kennen gegeven dat zij een verkoop in der minne wensten van de in beslag genomen roerende goederen – die de hele stofferen- de huisraad bleken te omvatten –, dat zij de naam van de koper hebben meegedeeld – hun dochter – evenals de voorgenomen verkoopprijs, namelijk 50.000 frank;

Overwegende dat het voorstel dat van 4 februari 1994 tijd- dig werd gedaan, beantwoordt aan het bepaalde in artikel 1526bis Ger.W. en dan ook ontvankelijk is.

Overwegende dat appellanten na de beslaglegging van 13 juli 1994 ten verzoeken van de fiscus eerst op 2 augustus 1994, en dus na het verloop van meer dan tien dagen na de beslag- legging, via hun raadsman hebben te kennen gegeven dat zij toepassing wensten te maken van artikel 1526bis; dat zij voor- dien op 27 juni 1994, na de betekening van het fiscaal dwang- bevel, maar vóór het roerend beslag, al hadden verwezen naar hun voorstel van 4 februari 1994;

Overwegende dat de melding van 2 augustus 1994, zij ze te laat ten aanzien van het bepaalde in artikel 1526bis, te de- zen evenwel zonder incidentie blijft op de mogelijkheid van appellanten om van voormeld wetsartikel toepassing te ma- ken, ook ten aanzien van de Belgische Staat;

Overwegende immers dat appellanten, na hun voorstel van 4 februari 1994, waarop door de toenmalige beslaglegger klaarblijkelijk niet werd gereageerd, via de optredende ge- rechtsdeurwaarder aan de fiscus, die zich vanaf 22 juni 1994 als schuldeiser manifesteerde, te kennen gaven dat de pro- cedure bedoeld in artikel 1526bis op gang was gebracht; dat de brief van 27 juni 1994 niet anders kan worden begrepen dan als een uitnodiging aan het adres van de fiscus, om met het voorstel dat eerder werd gedaan aan een ander schuld- eiser, in te stemmen en met name de voorgestelde verkoop in der minne te aanvaarden;

Overwegende dat, eens dat de procedure van minnelijke verkoop na beslag geldig werd op gang gebracht, alle schuld- eisers die beslag hebben gelegd bij de procedure dienen te worden betrokken, omdat zij allen met de minnelijke ver- koop dienen in te stemmen (E. Dirix & K. Broeckx, «Over- zicht van rechtspraak, Beslagrecht (1991-1996)», *T.P.R.*, 1996, nr. 181, p. 1497 e.v.); dat derhalve niet vereist is dat na op- eenvolgende roerende beslagen op dezelfde goederen, zo- als te dezen, telkens toepassing van artikel 1526bis zou wor- den ingeroepen; dat de procedure uit artikel 1526bis dus ook geldig kan worden gevoerd tegen een later beslagleggende afwijzende schuldeiser, zelfs indien het aanvankelijk voor- stel werd gedaan naar aanleiding van een eerder beslag;

Overwegende dat appellanten met dagvaarding van 31 au- gustus 1994 zich eerst hebben verzet tegen het voornemen van de fiscus om de openbare verkoping door te drijven; dat zulks gebeurde nadat deze beslag had gelegd, en dus een schuldeiser was die diende in te stemmen met hun voorstel van 4 februari 1994, op een ogenblik dat de gerechtsdeur- waarder had meegedeeld dat de fiscus het voorstel verwierp; dat het roerend beslag dezelfde roerende goederen betrof als die waarop eerder door G. beslag was gelegd; dat ze zich op dat ogenblik dus legitiem tegen die afwijzing konden ver- zetten, zelfs indien het tweede, overbodig een gelijkkluidend voorstel betreffende dezelfde in beslag genomen roerende

goederen, in se te laat was, gelet op artikel 1526bis, tweede lid.

Overwegende dat met dagvaarding van 24 november 1994 de schuldeiser die eerst beslag had gelegd en welk beslag aan de basis lag van het voorstel van appellanten, in het geding werd betrokken; dat die schuldeiser nog geen standpunt had ingenomen omtrent het voorstel, zodat ook die partij, waar- van tijdens het geding is gebleken dat ook zij het voorstel ver- werpt, terecht mocht worden betrokken in het geding;

Overwegende dat krachtens artikel 1526bis de bewijslast inzake het ontoereikend karakter van het voorstel berust bij de afwijzende schuldeiser;

Overwegende dat het door tweede geïntimeerde, G. ge- opperde bezwaar als zou het voorstel een schijnconstructie inhouden omdat de dochter van appellanten optreedt als ko- per niet dienend is; dat artikel 1526bis precies bedoeld is om met de medewerking van een welwillende koper executie van de roerende goederen van een debiteur te voorkomen;

Overwegende dat geïntimeerden allebei beweren dat de voorgestelde koopsom ontoereikend is;

Overwegende dat appellanten aanvoeren dat de in beslag genomen goederen deels oud en versleten zijn en deels niet eens voor beslag vatbaar zijn;

Overwegende dat binnen het bestek van de toepassing van artikel 1526bis niet kan worden ingegaan op de suggestie om een deskundigenonderzoek te gelasten; dat de optredende gerechtsdeurwaarder evenwel een summier advies moet kun- nen verstrekken omtrent de vraag of de voorgestelde koop- prijs de vermoedelijke netto-opbrengst van een openbare verkoping kan benaderen;...

BURGERLIJKE RECHTBANK TE KORTRIJK

1e KAMER – 24 MEI 1996

Voorzitter: de h. Vancraeyveldt

Rechters: de hh. Devriendt en Casier

Advocaten: mrs. De Jaegere en Baekelandt

Huur – Woninghuur – Opzegging door de verhuurder zon- der opgave van motief – Aanbod tot betaling van de wette- lijk bepaalde vergoeding – Geen verplichting

Als de verhuurder een onder toepassing van de Woninghuur- wet vallende huurovereenkomst opzegt zonder opgave van mo- tief, is hij niet verplicht tegelijkertijd aan de huurder aan te bie- den de in art. 3, § 4, Woninghuurwet bepaalde vergoeding te betalen.

G. en P. t/ D.

Bij verzoekschrift neergelegd ter griffie op 12 februari 1996 hebben eisers hoger beroep aangetekend tegen een vonnis op tegenspraak gewezen op 27 december 1995 door de Vrederechter van het eerste kanton Kortrijk in de zaak aldaar gekend onder AR 42795. Van het bestreden vonnis wordt geen akte van betekening voorgelegd.

1. Het hoger beroep is tijdig en regelmatig naar de vorm.

2. Het hoger beroep betreft een huishuurbetwisting met verweerder in hoger beroep als huurder en eisers als mede-eigenaars.

Eisers in hoger beroep zijn inderdaad mede-eigenaars van een woonhuis gelegen te Kuurne, (...). Dit woonhuis wordt sinds 1 april 1990 verhuurd aan verweerder.

Bij aangetekende brief van 27 september 1995 hebben eisers in hoger beroep de huur opgezegd tegen het einde van de tweede driejarige periode, d.i. 31 maart 1996 en dit met toepassing van artikel 3, §4, van titel VIII, hoofdstuk II, afdeling II, B.W.

Bij aangetekende brief van 19 oktober 1995 antwoordde verweerder dat de opzegging van de huur niet in overeenstemming was met de wet en met name niet beantwoordde aan de door de wet bepaalde opzegmotieven.

Bij verzoekschrift van 27 maart 1995 hebben eisers in hoger beroep de Vrederechter gevraagd te zeggen voor recht dat de huuropzeg van 27 september 1995 geldig was en derhalve verweerder te veroordelen om de woning te verlaten tegen 31 maart 1996.

...

In het bestreden vonnis wordt de vordering afgewezen op grond van de overweging, enerzijds dat de opzegging niet de minste reden vermeldt en anderzijds dat eisers zich niet kunnen beroepen op artikel 3, §4, «nu zij niet aangeboden hebben de wettelijke vergoeding, in huidig geval zes maanden huur, te betalen aan de huurder».

3. Uit de voorgelegde stukken blijkt dat eisers een opzegging hebben betekend op 27 september 1995, zonder motivering en dat die opzegging kan steunen op artikel 3, §4, van de woninghuurwet. Krachtens dit artikel kan de verhuurder de huurovereenkomst bij het verstrijken van de eerste en de tweede driejarige periode beëindigen met inachtneming van een opzeggingstermijn van zes maanden en dit zonder motivering. Eisers dienden derhalve geen enkele reden te geven voor de opzegging.

Volkomen ten onrechte stelt de Vrederechter anderzijds dat de opzegging niet geldig zou zijn omdat eisers in hoger beroep niet aangeboden hebben de wettelijke vergoeding van zes maanden huur aan de huurder te betalen.

Nergens in de wet noch in de parlementaire voorbereidingsstukken staat dat de verhuurder bij het betekenen van de opzegging overeenkomstig artikel 3, §4, van de wet tegelijkertijd moet aanbieden de bij de wet bepaalde vergoeding te betalen. De Vrederechter heeft derhalve aan de opzeggingsmogelijkheid van artikel 3, §4, een bijkomende voorwaarde toegevoegd, die niet met de wet overeenstemt.

Overigens is de vergoeding, waarop de huurder uiteraard recht heeft, niet gebonden aan een aanbod van de verhuurder. De vergoeding is wettelijk bepaald en de huurder heeft een wettelijk recht op deze vergoeding.

Het is derhalve voldoende dat de huurder gebruik maakt van dit recht en de vergoeding vordert.

...

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

23e KAMER – 5 SEPTEMBER 1996

Rechter: de h. Raes

Advocaten: mrs. Loyens loco Struyven en Vermandere loco De Busscher

Verjaring – Burgerlijke Zaken – Vordering tot betaling van vervallen huurgelden van leasingovereenkomst – Moratoire interest – Vijfjarige verjaringstermijn van art. 2277 B.W.

De vijfjarige verjaringstermijn van art. 2277 B.W. is niet van toepassing op de vordering tot betaling van vervallen huurgelden van een leasingovereenkomst, omdat deze periodieke betalingen, vermeerderd met de optieprijs voor de aankoop op het einde van de duurtijd van de leasing, op zichzelf een kapitaal vormen, waarvan de omvang vanaf de aanvang van de overeenkomst vaststaat.

De vijfjarige verjaringstermijn van art. 2277 B.W. is wel van toepassing op de vordering tot betaling van moratoire interesten op de vervallen huurgelden van een leasingovereenkomst, omdat die interesten kunnen blijven groeien en zo tot een verhoging van de schuld kunnen leiden.

N.V. D. t/ N.

Overwegende dat de N.V. R. volgens twee leasingovereenkomsten van 15 september 1982 twee personenauto's Renault 9 GTC aan verweerster in financieringshuur heeft gegeven;

Overwegende dat de leasinggever deze overeenkomsten heeft beëindigd per brief van 25 juni 1984, wegens wanprestatie van verweerster als leasingnemer;

Overwegende dat de schuldvorderingen die uit de overeenkomsten voortvloeien werden overgedragen aan eiseres, en deze overdracht aan verweerster kan worden tegenworpen;

Overwegende dat de eis, zoals verminderd in de *conclusie* voor eiseres, ingediend ter griffie op 8 april 1994, strekt tot betaling door verweerster van:

vervallen huurgelden:	98.297 f.
verbrekingsvergoeding:	50.929 f.
herstellingskosten: contract 50026321:	34.130 f.
contract 50026322:	47.056 f.
waarborg:	-77.869 f.
totaal:	152.543 f.

te vermeerderen met moratoire interesten op de vervallen huurgelden, en op de volledige som vanaf de betekening van de gedinginleidende dagvaarding op 2 september 1993;

...

Overwegende dat de verjaringstermijn van vijf jaren, die volgens art. 2277 B.W. geldt voor termijnen van altijdjduren, de renten en van lijfrenten, termijnen van uitkeringen tot levensonderhoud, huren van huizen en pachten van landeigendommen, interesten van geleende sommen, en, in het algemeen, al hetgeen betaalbaar is bij het jaar of bij kortere termijnen, niet geldt voor de vervallen huurgelden, maar wel voor de daarop gevorderde moratoire interesten;

Overwegende dat deze verjaringstermijn er hoofdzakelijk toe strekt de schuldenaar te beschermen tegen een verhoging van de schuld (zie in dezelfde zin, naast de verwijzingen in de conclusie van eiseres naar De Page en Van Oevelen: Cass., 3 oktober 1994, *Arr. Cass.*, 1994, 811, nr. 414);

Overwegende dat dit risico niet bestaat bij de zogenaamde huurgelden van een leasingovereenkomst, daar deze periodieke betalingen, vermeerderd met de optieprijs voor de aankoop op het einde van de looptijd, op zichzelf een kapi-

taal vormen, waarvan de omvang vanaf aanvang van de overeenkomst vaststaat;

Dat het in wezen de bedoeling van de periodieke betalingen alleen is de leasingnemer de mogelijkheid te bieden een wagen te kopen (m.a.w. een kapitaal te vormen), tegen een bekende prijs, zonder beginkapitaal; dat deze betalingen voor de schuldeiser (leasinggever) geen inkomen vormen, dat kan blijven lopen;

Overwegende dat de moratoire interesten op de vervallen huurgelden wel kunnen blijven groeien en zo tot een verhoging van de schuld kunnen leiden;

Dat de eis dan ook verjaard is, in zover hij strekt tot betaling van de moratoire interesten, vervallen tot vijf jaar vóór de betekening van de gedinginleidende dagvaarding;

...

ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE DENDERMONDE

10 DECEMBER 1997

Voorzitter: de h. De Neve

Rechters: de hh. Verhulst en De Croock

Openbaar ministerie: de h. Van Waesberghe

Advocaten: mrs. De Vuyst loco Ackerman en Hul

Bevoegdheid en aanleg – Politierechtbank – Vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval – Opzettelijk veroorzaakt verkeersongeval

Overeenkomstig art. 601bis Ger.W. neemt de politierechtbank kennis ongeacht het bedrag van alle vorderingen tot vergoeding van de schade ontstaan uit een verkeersongeval. Het feit of dit verkeersongeval al of niet opzettelijk werd veroorzaakt, ontnemt aan het ongeval niet het karakter van een verkeersongeval. Er is geen enkele reden om het opzettelijk karakter van het ongeval in aanmerking te nemen om aldus te besluiten dat de politierechtbank niet bevoegd zou zijn.

E. t/ Van D.

De vordering blijktens het inleidend exploit van 28 oktober 1996 strekt tot vergoeding van de schade op 27 augustus 1994 door eiser geleden tengevolge van een verkeersongeval waarin waren betrokken, zijn voertuig en het voertuig van de verweerder.

Het staat vast dat het terzake om een verkeersongeval gaat. Het betreft een ongeval op de openbare weg tussen twee voertuigen die aan het verkeer deelnamen.

Overeenkomstig art. 601bis Ger.W. neemt de politierechtbank kennis, ongeacht het bedrag, van alle vorderingen tot vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval.

Het feit of dit verkeersongeval al of niet opzettelijk werd veroorzaakt ontnemt aan het ongeval niet het karakter van een verkeersongeval. Er is geen enkele reden om het opzettelijk karakter van het ongeval in aanmerking te nemen om aldus te besluiten dat de politierechtbank niet bevoegd zou zijn.

De politierechtbank te Dendermonde is derhalve wel degelijk bevoegd.

(...)

NOOT – Opzettelijk veroorzaakte verkeersongevallen en de (burgerlijke) bevoegdheid van de politierechter

1. In het Gerechtelijk Wetboek werd door de wet van 1 juli 1994 (B.S., 21 juli 1994) een nieuw art. 601bis ingevoegd dat luidt: «*De politierechtbank neemt kennis, ongeacht het bedrag, van alle vorderingen tot vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval zelfs indien het zich heeft voorgedaan op een plaats die niet toegankelijk is voor het publiek.*»

Die bepaling is, althans op het eerste gezicht, duidelijk: alle civielrechtelijke vorderingen, strekkende tot vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval, behoren, welke ook de waarde van de vordering zij, tot de bevoegdheid van de politierechtbank, die zetelt als burgerlijke rechter. Wie enige ervaring heeft met het verkeers- en aansprakelijkheidsrecht, weet dat de meest ongewone en verrassende feitelijke situaties zich kunnen voordoen, en dat een verkeersongeval aanleiding kan geven tot de meest diverse vorderingen. De actualiteit leert dat gebruikers van de wet soms schade aan goederen en ook zelfs lichamelijke schade kunnen lijden ten gevolge van bepaalde gebeurtenissen, die niet als een klassiek «verkeersongeval» kunnen worden omschreven. Degenen die zo'n andere gebeurtenissen doen ontstaan handelen niet altijd onvrijwillig, zonder opzet.

2. Opdat de (burgerlijke) politierechtbank bevoegd is, moet de vordering strekken tot vergoeding van schade, ontstaan uit een verkeersongeval. De gebruikte term dient ruim te worden geïnterpreteerd (Arrondrb. Brussel, 16 oktober 1995, *Verkeersrecht*, 96/44; Arrondrb. Antwerpen, 15 mei 1997, *Verkeersrecht* 97/121; Vred. Zelzate, 20 juni 1996, *Verkeersrecht*, 96/120; J. LAENENS, Comm. Ger., art. 601bis, nr. 2). Hij beperkt de bevoegdheid van de politierechtbanken niet tot het eigenlijke wegverkeer. Wanneer ingevolge een manipulatie een plank uit de handen van een vrachtwagenbestuurder glijdt en zo op een rijdende auto terechtkomt, gaat het om een verkeersongeval (Arrondrb. Antwerpen, 24 juni 1997, *Verkeersrecht*, 97/134). Een letterlijke interpretatie leidt er ook toe dat de politierechtbank ook bevoegd zal zijn voor ongevallen overkomen in het luchtverkeer, het verkeer te water en het voetgangersverkeer (E. Brewaeys, «De nieuwe wet betreffende de politierechtbanken», *Verkeersrecht*, 1994, 255). Het verlies van de controle over een jetski op het kanaal maakt een verkeersongeval uit in de zin van art. 601bis Ger.W.. De term «verkeersongeval» onderstelt niet noodzakelijk het gebruik van enig vervoermiddel. Verkeer is immers niet alleen autoverkeer, maar ook het verkeer van voetgangers (Arrondrb. Antwerpen, 15 mei 1997, *Verkeersrecht*, 97/121, met noot E. Brewaeys; Pol. Brugge, 23 december 1996, *Tijdschrift voor Aansprakelijkheid en Verzekering in het Wegverkeer* (T.A.V.W.), 1997, 71).

De term «verkeer» komt ook voor in de wet van 27 juni 1937 betreffende de regeling der luchtvaart en in het K.B. van 13 februari 1989 tot vaststelling van de vliegverkeersregels.

Er bestaat geen wettelijke definitie van het begrip «verkeer». Wel kan, wat het wegverkeer betreft, ter interpretatie, worden verwezen naar art. 1 van het K.B. van 16 maart 1968 tot coördinatie van de wetten betreffende de politie over het wegverkeer: «De Koning stelt de algemene reglementen vast betreffende de politie over het verkeer op de wegen van voetgangers, van middelen van vervoer te land en

dieren, alsmede van de middelen van vervoer per spoor die de openbare weg gebruiken». Art. 1 van het K.B. van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer (de «wegcode») bepaalt dat dit reglement geldt voor het verkeer op de openbare weg van voetgangers, van voertuigen, van trek-, last- of rijdieren en van vee. Spoorvoertuigen die van de openbare weg gebruik maken, vallen niet onder toepassing van dit reglement. De verplichtingen van de bestuurders van spoorvoertuigen die de rijbaan gebruiken zijn, onder meer, vastgelegd in art. 27 van het K.B. van 15 september 1976 houdende reglement op de politie van personenvervoer per tram, pre-metro, metro, autobus en autocar. Art. 601bis Ger.W. sluit echter niet de bevoegdheid van de politierechtbank uit voor ongevallen waarbij een spoorvoertuig betrokken is, zelfs als het geen gebruik maakt van de openbare weg. Ook een treinongeval (zie art. 422 Sw.) is een verkeersongeval.

Men kan ook inspiratie putten uit art. 1, tweede lid, van het verdrag van 4 mei 1971 inzake de wet welke van toepassing is op verkeersongevallen op de weg. In dit verdrag wordt onder «ongeval in het wegverkeer» verstaan een ongeval waarbij één of meer al dan niet gemotoriseerde voertuigen zijn betrokken en dat verband houdt met het verkeer op de openbare weg, op terreinen die toegankelijk zijn voor het publiek of slechts voor een beperkt aantal personen, die het recht hebben om er te komen.

3. Het begrip «verkeersongeval» omvat, onder meer, elk ongeval op de openbare weg veroorzaakt door het niet opvolgen van de verkeersregels, door de toestand van de weg, het vervoermiddel of de weggebruiker (Vred. Asse, 17 juli 1995, *Verkeersrecht*, 96/43; Pol. Dinant, 10 juni 1996, *T. Vred.*, 1996, 392; *Verkeersrecht*, 97/69). Het kan worden omschreven als een ongeval waarbij één of meer, meestal in beweging zijnde voertuigen, zijn betrokken (Vred. Zelzate, 20 juni 1996, *Verkeersrecht*, 96/120). Een ongeval is een plotse onvoorziene en onvrijwillige gebeurtenis, zoals het lopen of struikelen waardoor schade wordt veroorzaakt (Pol. Brugge, 23 december 1996, *T.A.V.W.*, 1997, 71). Het gaat om het schadegeval dat is gebeurd ten gevolge van het feit dat de betrokken personen en/of bestuurders van de betrokken voertuigen één van de activiteiten verrichten of rijbewegingen uitvoeren bedoeld in de wegcode of in elke andere reglementering die tot doel heeft het algemeen verkeer op de openbare weg te organiseren. De gebruikte term is zeer ruim en beperkt de bevoegdheid van de politierechtbanken niet tot het eigenlijke wegverkeer (Arrondrb. Antwerpen, 15 mei 1997, *Verkeersrecht*, 97/121; zie ook/ R. Poté, «Het verkeersongeval», *T.A.V.W.*, 1997, 176).

Er werd geoordeeld dat de politierechtbank echter niet bevoegd is om uitspraak te doen over de gevolgen van een ongeval in een station bij het uitstappen uit de trein (Pol. Dinant, 10 juni 1996, *T. Vred.*, 1996, 392; *Verkeersrecht*, 97/69).

4. Het moet gaan om schade die voortspruit uit een verkeersongeval, en niet om schade die het gevolg is van het louter gebruik van een voertuig. De bevoegdheidsregeling is dus meer beperkt dan het toepassingsgebied van de wet op de verplichte aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen, waar de dekking geldt voor schade toegebracht door de voorgeschiede feiten (art. 3, §1, van de wet van 21 november 1989). Deze verzekering dekt niet alleen schade voortspruitend uit ongevallen (R. Vandeputte, *Inleiding tot het verzekeringsrecht in Beginselen van Belgisch privaatrecht*, XIV, p. 256).

5. Het begrip «ongeval» is niet altijd op duidelijke wijze te omschrijven. Onder deze term wordt verstaan de plotse, onvoorzienbare en onvrijwillige gebeurtenis, in tegenstelling tot een vrijwillig en bewust gestelde handeling. Het wordt ook omschreven als een toevallige gebeurtenis of een plotse en abnormale gebeurtenis die rechtstreeks en uitsluitend veroorzaakt wordt door de plotse werking van een uitwendige oorzaak die vreemd is aan de wil van het slachtoffer (S. Fredericq, H. Cousy en J. Rogge, «Overzicht van rechtspraak – Verzekeringen (1969-1978)», *T.P.R.*, 1981, p. 450, nr. 82). In het algemeen verzekeringsrecht kan de verzekeraar niet verplicht worden dekking te verlenen aan hem die het schadegeval opzettelijk heeft veroorzaakt (art. 8 van de wet van 25 augustus 1992 op de landverzekeringsovereenkomst). Deze regel is in overeenstemming met de grondbeginselen van het verzekeringsrecht. In geval van opzet spruit het schadegeval niet voort uit een toevallige en onzekere gebeurtenis. Het risico als wezenlijk bestanddeel van de verzekeringsovereenkomst ontbreekt (P. Colle, *Algemene beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, nr. 83).

6. Ook de term «vorderingen tot vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval» wordt ruim geïnterpreteerd. In zijn arrest van 5 januari 1996 heeft het Hof van Cassatie geoordeeld dat uit de tekst van art. 601bis Ger.W. en uit de parlementaire voorbereidingsstukken blijkt dat het de bedoeling van de wetgever was om de politierechtbank bevoegd te maken voor alle vorderingen die verband houden met vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval, zoals de regresvordering ingesteld tegen de verzekerde door de verzekeraar die het slachtoffer van een dergelijk ongeval schadeloos heeft gesteld (*Verkeersrecht*, 96/9; *J.L.M.B.*, 1996, 119; *R.G.A.R.*, 1996, nr. 12.589; *R.W.*, 1995-96, 1373; *Proces & Bewijs*, 1996, 88; *R.C.J.B.*, 1996, 387 met noot F. Rigaux, «Le prix de la paix judiciaire»). De wetgever heeft klaarblijkelijk een ruim verband tussen schade en ongeval nagestreefd en dit in het kader van zijn intentie om een rechtbank tot stand te brengen met ruime bevoegdheden voor alles wat met verkeer te maken heeft. Aldus beoogt men, met het oog op het bepalen van de bevoegdheid, niet de schade die veroorzaakt is door een verkeersongeval, maar wel die welke erdoor ontstaan is. De regresvordering van de verzekeraar vindt haar juridische oorzaak in de verzekeringsovereenkomst, maar vindt haar ontstaan in het verkeersongeval (Rb. Turnhout, 21 juni 1995, *T.B.B.R.*, 1996, 240).

7. Daarnaast moet worden opgemerkt dat het hier om een exclusieve bevoegdheid gaat. Men neemt aan dat door het nieuwe systeem een exclusieve bevoegdheid in het leven werd geroepen. De nieuw toegekende bevoegdheid van de politierechtbank raakt zowel de rechterlijke organisatie als de goede rechtsbedeling, zodat zij exclusief zou zijn (J. Laenens, *Comm. Ger.*, art. 601bis, nr. 4; A. Debrule, «La loi du 11 juillet 1994 relative aux tribunaux de police et le droit transitoire», *T. Vred.*, 1995, themanummer: «De nieuwe politierechtbank», p. 34; anders: G. Closset-Marchal, «Les compétences civiles des tribunaux de police: questions de compétence et de procédure», *T. Vred.*, 1995, 208; O. Klees, «La loi du 11 juillet 1994 relative aux tribunaux de police», *J.T.*, 1994, 785; J.F. Van Drooghenbroeck, «La nature de la compétence instituée par l'article 601bis du Code judiciaire», *R.G.A.R.*, 1996, 12637). De rechtspraak van de feitenrechtters was echter niet eenduidig (exclusieve bevoegdheid: Arrondrb. Gent, 22 mei 1995, *Verkeersrecht*, 95/113; *T.G.R.*,

1995, 140; Arrondrb. Brugge, 22 mei 1995, *J.L.M.B.*, 1996, 55; Arrondrb. Nijvel, 5 september 1995, *Verkeersrecht*, 96/55; Rb. Brugge, 31 mei 1995, *Verkeersrecht*, 96/6; Arrondrb. Gent, 23 oktober 1995, *Verkeersrecht*, 95/144; Pol. Gent, 11 september 1995, *T. Vred.*, 1995, 248; *Verkeersrecht*, 96/46; Arrondrb. Hasselt, 24 april 1995, *T.B.B.R.*, 1996, 74; Vred. Zelzate, 20 juni 1996, *Verkeersrecht*, 96/120; geen exclusieve bevoegdheid: Arrondrb. Nijvel, 13 juni 1995, *Verkeersrecht*, 96/54; Pol. Sint-Niklaas, 17 maart 1995, *Verkeersrecht*, 95/90). In zijn arrest van 27 februari 1997 (*J.L.M.B.*, 1997, 412; *Verkeersrecht*, 97/79; *T.A.V.W.*, 1997, 70; *R.W.*, 1997-98, 676, met noot J. Laenens) oordeelde het Hof van Cassatie dat uit de tekst van de wet en uit de parlementaire voorbereidingsstukken blijkt dat het de bedoeling van de wetgever was om een exclusieve bevoegdheid aan de politierechtbank toe te kennen (zie daarover ook G. De Leval, noot onder Arrondrb. Luik, 7 november 1996, *J.L.M.B.*, 1997, 1256).

8. Zoals in het hier besproken geval, moet men zich soms de vraag stellen of schade voortvloeiend uit een opzettelijk veroorzaakt verkeersongeval ook voor de politierechtbank moet worden gevorderd. De verzekeraar zal in dergelijk geval het opzet niet kunnen tegenwerpen aan de benadeelde en zal dus tot vergoeding van deze laatste verplicht zijn (Benelux-Gerechtshof, 11 juni 1991, *R.W.*, 1991-92, 360; de verzekeraar beschikt dan wel over een regresrecht tegen de verzekerde: art. 25.2°, van de modelpolis; K.B. van 14 december 1992, *B.S.*, 3 februari 1993). Anderzijds wordt een vrijwillig en bewust gestelde schadeverwekkende handeling niet als een ongeval beschouwd (S. Fredericq, H. Cousy en J. Rogge, o.c., *TPR.*, 1981, p. 450, nr. 82).

Aldus oordeelde de Arrondissementsrechtbank te Brussel in een vonnis van 6 november 1995 (*Verkeersrecht*, 96/45) dat onder «ongeval», wanneer het gaat om een ongeval in het wegverkeer, moet worden verstaan elk schadegeval dat is gebeurd ten gevolge van het feit dat de betrokken personen en/of de bestuurders van de betrokken voertuigen, die één van de activiteiten verrichten of rijbewegingen uitvoeren bedoeld in het K.B. van 1 december 1975 (wegcode) of in elke andere reglementering die tot doel heeft het algemeen verkeer op de openbare weg te organiseren. Een bewust en opzettelijk veroorzaakt ongeval valt niet onder deze definitie.

9. De becommentarieerde beslissing sluit zich aan bij de reeks rechterlijke uitspraken die aan de politierechtbank een zeer ruime bevoegdheid verlenen inzake verkeer(songevalen).

Er moet worden opgemerkt dat een (verkeers)ongeval het gevolg is van een handeling van – meestal – twee «actoren»: er is degene die een actieve daad stelt, waardoor het ongeval ontstaat, en die dus m.a.w. achteraf de gebroken potten moet betalen. Anderzijds is er de passieve actor, die de daad van de andere ondergaat, m.a.w. het slachtoffer of de benadeelde is. Voor deze laatste is dit feit haast steeds een ongeluk. In de spraakgebruikelijke betekenis van het woord gaat het hier om een «ongunstige loop der omstandigheden» (Van Dale, «Groot woordenboek der Nederlandse taal»). De actieve betrokkene, de voor het ongeval aansprakelijke partij, handelt niet altijd zonder opzet, per ongeluk. Soms gebruikt hij (of zij) het wegverkeer om zijn (of haar) frustraties bot te vieren in de vorm van agressie en veroorzaakt hij opzettelijk een verkeersongeval. Terloops kan worden gesignaleerd dat de rechters zich heden ten dage meer moe-

ten buigen over gevallen van verkeersagressie (zie Brussel, 11 maart 1997, *T.A.V.W.*, 1997, 221 met noot R. Poté). De pechvogel, de benadeelde, heeft dan in de letterlijke zin van het woord een ongeval meegemaakt...

Artikel 601bis Ger.W. stelt inderdaad niet als vereiste dat het ongeval in voor alle betrokkenen een onopzettelijk karakter moet hebben. Evenmin is vereist dat het ongeval veroorzaakt is door iemand die deelneemt aan het verkeer (E. Brewaeyts, «Bevoegdheidsproblemen inzake verkeer», noot onder Arrondrb. Brussel, 16 oktober 1995, *Verkeersrecht*, 96/46; E. Brewaeyts, «De nieuwe wet betreffende de politierechtbanken, enkele kritische bedenkingen», *Proces & Bewijs*, 1996, 52). Zowel juridisch als taalkundig heeft de Arrondissementsrechtbank van Dendermonde gelijk. Toch staat de beslissing haaks op het begrip «onvrijwillig karakter» van een ongeval, zoals dit voortvloeit uit het verzekerings- en aansprakelijkheidsrecht.

Die interpretatie kan ook verregaande gevolgen hebben: wanneer een voertuig beschoten wordt met een kalasnikovgeweer, zullen de uit dit feit voortvloeiende burgerlijke vorderingen tot vergoeding van schade van de benadeelde (of zijn nabestaanden) in beginsel ook voor de politierechtbank moeten worden gebracht. Dergelijke vorderingen zijn niet noodzakelijk tegen de dader(s) gericht. Hetzelfde geldt voor degene wiens wagen beschadigd werd ingevolge de explosie van een bom (al dan niet geplaatst in een andere wagen). Ook het slachtoffer van een ongeval van carjacking zou aldus zijn burgerlijke vordering voor de politierechtbank moeten inleiden. Zo zijn er honderden voorbeelden te noemen.

10. Ten slotte moet ook worden opgemerkt dat in het strafrecht het opzettelijk beschadigen van andermans roerende goederen met behulp van geweld of bedreiging een wanbedrijf is (art. 528 Sw. soms een misdad: zie de art. 529 tot 532 Sw.), en wanneer de beschadiging opzettelijk gepleegd is, maar zonder geweld of bedreiging, een overtreding van derde klasse (art. 559, 1°, Sw.). Wie lichamelijke schade veroorzaakt, maakt zich uiteraard schuldig aan opzettelijke slagen en verwondingen (Brussel, 11 maart 1997, *T.A.V.W.*, 1997, 221).

Eric Brewaeyts
Docent V.U.B.

VREDEGERECHT TE WESTERLO

14 JULI 1995

Rechter: de h. Carens

Advocaten: mrs. Luyten, Vicca en Embrechts

Pacht – Recht van verkoop van de pachter – Schending – Sanctie – Keuzerecht van pachter tussen indeplaatsstelling en schadevergoeding – Misbruik van keuzerecht – Pachter die het pachtgoed onvoorwaardelijk heeft verlaten – Misbruik van het recht de indeplaatsstelling te eisen

De pachter wiens recht van verkoop is geschonden, heeft krachtens art. 51 Pachtwet het recht om ofwel in de plaats te worden gesteld van de koper ofwel van de verkoper een schadevergoeding te eisen ten bedrage van 20% van de verkoop-

prijs. De pachter mag echter geen misbruik maken van dit keuzerecht dat, zoals alle contractuele rechten, te goeder trouw moet worden uitgeoefend. Wanneer de pachter het pachtgoed sinds meer dan een jaar definitief heeft verlaten, zonder de bedoeling te hebben erop terug te keren, dient zijn eis om in de plaats te worden gesteld van de koper van het pachtgoed als een misbruik van recht te worden gekwalificeerd.

H. t/ S. en M.

Aangezien de vordering van eisende partij ertoe strekt:

- te horen zeggen voor recht dat eisende partij in de plaats gesteld zal worden in de rechten op het stuk grond te Laakdal;

- te horen zeggen voor recht dat eisende partij de prijs zal terugbetalen aan tweede verwerende partij, alsmede de kosten van de akte;

- eerste verwerende partij te horen veroordelen in de kosten van het geding met inbegrip van de toepasselijke rechtsplegingsvergoeding en het te wijzen vonnis uitvoerbaar te horen verklaren bij voorraad;

Overwegende dat eerste verweerder bij onderhandse akte van 26 februari 1992 verleden voor de heer notaris M. De-maeght te Veerle-Laakdal, verkocht aan tweede verweerder een perceel bouwland te Veerle-Laakdal, ter plaatse (...), kadastraal gekend (...) zulks tegen de prijs van 400.000 fr.;

Overwegende dat deze notariële akte vermeldt: «Het goed is, volgens uitdrukkelijke verklaring van verkoper, niet verhuurd. De koper heeft het genot door het persoonlijk gebruik van het goed te rekenen van heden»;

Overwegende dat eiser evenwel stelt pachter van het verkochte perceel te zijn, zodat de verkoop plaatsvond met miskenning van zijn recht van voorkoop; dientengevolge vordert hij op grond van art. 51 van de Pachtwet om in de plaats te worden gesteld van de koper, tweede verweerder;

Overwegende dat de verkoper, eerste verweerder, in eerste orde verwijst naar de opzegging die hij aan eiser betekende tegen 15 augustus 1991. Uiteindelijk gaan alle partijen, inclusief eerste verweerder, erover akkoord dat deze opzegging ongeldig/vervallen is, aangezien de termijn van minimaal drie jaren niet werd gerespecteerd en nooit om de geldigverklaring ervan is verzocht, ondanks de afwezigheid van schriftelijke berusting door de pachter, thans eiser;

Overwegende dat de verkoper derhalve ten onrechte in de notariële akte heeft laten opnemen dat het verkochte goed niet verhuurd was. Op het ogenblik van het verlijden dezer akte had huidige eiser in beginsel nog steeds de hoedanigheid van pachter;

Overwegende dat eiser derhalve in beginsel het recht heeft om, wegens de miskenning van zijn voorkooprecht, ofwel in de plaats te worden gesteld van de koper, ofwel van de verkoper een schadevergoeding te eisen ten bedrage van 20 procent van de verkoopprijs.

Overwegende dat de voormelde keuze volledig vrij is, maar deze vrije keuze betekent niet dat zulks zou mogen leiden tot rechtsmisbruik (cf. Stevens en Traest, *Pacht*, A.P.R., nr. 223, blz. 210). Het verbod van rechtsmisbruik is reeds lang als algemeen rechtsbeginsel erkend (cf. o.m. Van Gerven, *Beginselen van Belgisch Privaatrecht, Algemeen Deel*, nr. 63 t/m nr. 73). Rechtsverfijning is er gekomen in de loop der jaren, vnl. onder impuls van het «mijlpaalarrest» (aldus de doctrine) van het Hof van Cassatie van 16 januari 1986 (*Arr. Cass.*,

1985-1986, nr. 317 en *R.W.*, 1987-88, 1470, met noot Van Oevelen). Toegepast naar onderhavige casus toe betekent zulks dat ook een partij (CH.) die het slachtoffer is van het feit dat een andere partij (S.) een wettelijke verplichting niet naleeft (verlenen van voorkooprecht), misbruik zou kunnen maken van de haar verleende mogelijkheid te kiezen tussen indeplaatsstelling en schadevergoeding. Eveneens betekent zulks dat een partij (S.) die in gebreke blijft haar wettelijke verplichting (verlenen van voorkooprecht) uit te voeren, door die fout het recht verliest om het eventueel misbruik aan te voeren door de andere partij (H.) bij het benutten van voormelde haar verleende mogelijkheid;

Overwegende dat door de pachter (eiser) derhalve geen misbruik mag worden gemaakt van zijn keuzerecht. Het hem verleende subjectief recht moet – zoals ook geldt voor alle contractuele rechten, art. 1134, derde lid, B.W. – te goeder trouw worden uitgeoefend. Ook de «schuldeiser in geval van wanprestatie» (H.) dient de goede trouw als gedragsnorm te volgen; ook hij moet zich betamelijk gedragen in de uitoefening van de hem verleende subjectieve rechten, ook al moet hij ze uitoefenen wegens de wanprestatie van zijn tegenpartij (S.);

Overwegende dat de voormelde theoretische omschrijvingen thans *in concreto* dienen te worden getoetst aan de voorliggende feitelijke dossier-elementen. Het hoeft geen nader betoog dat voorafgaand zeer nauwgezet de contouren moeten worden bepaald van de appreciatiebevoegdheid van de rechter, die *de facto* rivaliseert met de wil van de benadeelde (H.). Bij de toepassing van het algemene rechtsbeginsel dat rechtsmisbruik verbiedt, moet de rechter blijk geven van een grote omzichtigheid, reserve en terughoudendheid. De meest moderne auteurs hebben de voormelde appreciatiebevoegdheid als volgt gedefinieerd: het algemeen rechtsbeginsel dat rechtsmisbruik verbiedt, heeft de marginale controle als beoordelingstechniek opgelegd. Het gaat hier dus geenszins om een volledige controle, maar slechts om een grenscontrole, een marginale redelijkheidstoetsing. De rechter mag niet, zoals bij een volledige controle, zijn persoonlijk billijkheidsoordeel in de plaats stellen van het oordeel van de benadeelde. De rechter kan enkel optreden wanneer het gedrag van de houder van het subjectief recht (van voorkoop) zo onredelijk is, dat zijn optreden de steun van de algemene rechtsovertuiging zou krijgen. Enkel op een kennelijk onredelijke keuze zal door de rechtbank een sanctie worden toegepast, een keuze die de grenzen van het redelijk aanvaardbare kennelijk overschrijdt. (Cf. Cornelis, «Rechtsverwerking: een toepassing van de goede trouw», *T.P.R.*, 1990, 2, nr. 32, blz. 590-591 en in het algemeen Stijns, S., *De gerechtelijke en buitengerechtelijke ontbinding van overeenkomsten*, Antwerpen, Maklu 1994).

Overwegende dat de onderliggende feitelijkeheden van het onderhavige geschil een zeer bijzondere particulariteit vertonen. Op basis van het geheel van de dossiergegevens – voornamelijk dan de getuigenissen van (...), de PV's van vaststelling van 11 juli 1992 en 7 januari 1993 en de strafdossiers, dient te worden geconcludeerd dat verweerders het bewijs leveren dat eiser zich vanaf half augustus 1991 niet meer als pachter beschouwde. Brug en afsluiting werden verwijderd, de andere aanpalende percelen van eiser werden van een nieuwe afsluiting voorzien, het perceel werd niet meer bewerkt, integendeel voorjaar 1992 hebben M. c.s. er bo-

men op geplant, zonder dat een bezitsvordering vanwege eiser volgde;

Overwegende dat de pachter het pachtgoed half augustus 1991 onvoorwaardelijk heeft verlaten zonder de bedoeling hierop terug te keren en geen twijfel heeft laten bestaan over zijn werkelijke bedoelingen. In deze omstandigheden dient de eis tot de indeplaatsstelling als misbruik van een subjectief recht te worden gekwalificeerd, strijdig met de goede trouw en mogelijk verklaarbaar door externe omstandigheden (het eventuele niet plaatsvinden van een andere door eiser aan tweede verweerder voorgestelde transactie);

Overwegende dat om de voormelde ambtshalve aangevoerde redenen de eis tot indeplaatsstelling als ongegrond afgewezen moet worden en dient te worden gezegd voor recht dat de betaling aan eiser van de wettelijke forfaitaire schadevergoeding te dezen een meer adequate en redelijke vergoeding vormt voor het feit dat zijn voorkooprecht is geschonden (cf. Rb. Oudenaarde, 12 januari 1971, onuitgegeven, geciteerd door Sevens en Traest, *Pacht, A.P.R.*, nr. 223 blz. 209, alsmede Cass., 25 april 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 924 en *T.P.R.*, 1975, 1081). De wettelijke schadevergoeding bedraagt *in casu* 80.000 fr., te betalen door eerste verweerder (art. 51 Pachtwet);

...

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 14 juni 1995

Onrechtmatige daad - Schade en schadeloosstelling - Pathologische predispositie van het slachtoffer - In beginsel zonder invloed op de verplichting van de aansprakelijke tot volledige schadeloosstelling

Op de volgende gronden verwerpt het Hof de voorziening van de beklaagde tegen een vonnis van de Correctionele Rechtbank te Aarlen van 18 januari 1995:

«Overwegende dat, wanneer een onrechtmatige daad schade heeft veroorzaakt, de omstandigheid dat de pathologische predispositie van de getroffene tot de schade heeft bijgedragen de veroorzaker niet ontslaat van de verplichting de volledige schade te vergoeden, behalve als het gaat om gevolgen die zich hoe dan ook, zelfs zonder die fout, zouden hebben voorgedaan;

«Overwegende dat het bestreden vonnis, met aanneming van de gronden van de eerste rechter, aan de in het middel weergegeven overweging toevoegt dat de gezondheidstoestand van verweerder geen invloed kan hebben op de verplichting van eiser om de door het ongeval veroorzaakte schade te vergoeden, aangezien de schadeveroorzaker 'de risico's draagt verbonden aan de persoonlijke vatbaarheid van de getroffene (...), want het is evident dat de getroffene zonder de fout niet zou hebben verkeerd in de toestand waarin de schade hem gebracht heeft';

«Dat de appelrechters aldus hebben beslist dat de reeds bestaande pathologische toestand van verweerder alleen maar een risico van persoonlijke vatbaarheid had geschapen, doordat zijn kwetsbaarheid erdoor verhoogd werd, en dat de door hem opgelopen gebrekkigheden of ongeschiktheden te wij-

ten zijn aan de hem door eiser toegebrachte letsels; dat zij derhalve hun beslissing naar recht verantwoorden.»

(Voorzitter: de h. Ghislain – Rapporteur: de h. Lahousse – Openbaar ministerie: mevr. Liekendael – Advocaten: mrs. Simont en De Bruyn – In de zaak: D. t/ D. en Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten).

Hof van Cassatie (1e Kamer), 26 juni 1997

Verzekering – Motorrijtuigen – Regresvordering van de verzekeraar op grond van art. 25, 10°, modelpolis – Strafrechter die oordeelt dat er twijfel bestaat over de invloed van de bewezen verklaarde staat van dronkenschap op het ongeval. – Nog door de verzekerde te leveren bewijs.

Het tegen het arrest van de burgerlijke rechter (Hof Luik, 13 maart 1995) gerichte middel wordt om de volgende redenen verworpen.

«Overwegende dat uit het arrest en het bestreden vonnis waarnaar het arrest verwijst, blijkt dat: a) eiser bij vonnis van de politierechtbank is veroordeeld 'tot een geldboete van 100 frank wegens dronkenschap, alcoholintoxicatie en wegens het feit dat hij niet in staat was te sturen', en tot 'een geldboete van 50 frank wegens het feit dat hij bij het kruisen geen voldoende zijdelingse afstand heeft gelaten'; b) de politierechtbank heeft beslist dat er twijfel bestond omtrent de invloed van de staat van dronkenschap op het ongeval; c) artikel 25, 10°, van de verzekeringsovereenkomst waarop verweerder zich te dezen beroept bepaalt dat, indien het ongeval zich voordoet terwijl de verzekerde in staat van dronkenschap verkeerde, de regresvordering gegrond is tenzij de verzekerde aantoonde dat bedoeld ongeval niet in verband staat met de dronkenschap;

«Overwegende dat het gezag van gewijsde in strafzaken alleen geldt voor hetgeen zeker en noodzakelijk door de strafrechter is beslist, met betrekking tot het bestaan van de aan beklaagde ten laste gelegde feiten en rekening houdend met de motieven die de noodzakelijke grondslag van de beslissing in strafzaken uitmaken;

«Overwegende dat het arrest beslist 'dat uit de omstandigheid (...) dat de strafrechter in de motivering van zijn vonnis betreffende de dronkenschap schrijft 'dat de snelheid van de door (eiser) bestuurde Golf zeer zeker als de oorzaak van het ongeval moet worden beschouwd en dat er twijfel bestaat omtrent de invloed van de staat van dronkenschap op dat ongeval', niet volgt dat (eiser) juist daardoor zou hebben aangetoond dat het zonder enige twijfel vaststaat dat de dronkenschap het ongeval, althans gedeeltelijk, heeft veroorzaakt';

«Dat het arrest, nu het hieruit afleidt dat eiser 'niet aantoonde dat er in casu geen verband bestaat tussen zijn staat van dronkenschap en het ongeval', noch het gezag van gewijsde, noch de bewijskracht van het vonnis van de politierechtbank, noch de door eiser aangevoerde wettelijke bepalingen schendt.»

(Voorzitter-rapporteur: mevr. Charlier – Openbaar ministerie: de h. Spreutels – Advocaten: mrs. Gérard en Simont – In de zaak: G. t/ N.V. R.)

Hof Antwerpen (5e Kamer), 23 december 1996

*Voorrechten – Loon werknemers – Art. 19, 3°bis Hyp.W.
– Begrip – Netto-loon*

«Overwegende dat, alhoewel de socialezekerheidsbijdrage en de bedrijfsvoorheffing deel uitmaken van het loon, de werknemer geen vorderingsrecht heeft om deze bedragen in eigen handen te verkrijgen; dat de schuldvordering van de werknemer (op te nemen in het bevoorrecht passief, als bedoeld in art. 19, 3°bis Hyp.W.) derhalve slechts betrekking heeft op het netto-loon; dat, zoals uiteengezet in hun conclusies, de curatoren terecht stellen dat, hoe ook, zij gehouden zijn op de bruto-lonen de socialezekerheidsbijdragen en de bedrijfsvoorheffingen aan de bevoegde administraties over te maken; dat het derhalve voor genoemde werknemers onverschillig is en zij er geen belang bij hebben of het voorrecht verbonden aan hun loon (art. 19, 3°bis Hyp.W.) zich eveneens uitstrekt op de sociale bijdragen en op de bedrijfsvoorheffingen; dat een beslissing in een of andere zin in de huidige betwisting geen afbreuk doet aan de rechten van genoemde werknemers;»

(...)

(Voorzitter: de h. Leemans – Raadsheren: de h. Hulpiau en Lemmens – Advocaten: mrs. Knaeps en Carlier. In de zaak: Sluitingsfonds t/ Faill. N.V. U.)

NOOT – Zie: Cass., 23 mei 1996, *R.W.*, 1996-97, 563, met conclusie advocaat-generaal De Swaef, *T.B.H.*, 1996, 718 met noot Werquin; Hof Gent, 1 maart 1995, *R.W.*, 1995-96, 707.

Hof Antwerpen (5e Kamer), 22 september 1997

Aanneming van werk - Onderaannemer – Rechtstreekse vordering – Art. 1798 B.W. – Voorwerp – Schuldvordering van de hoofdaannemer op de opdrachtgever

Een onderaannemer (eerste geïntimeerde) die door de hoofdaannemer (tweede geïntimeerde) werd belast met het dakwerk, oefent zijn rechtstreekse vordering uit jegens de opdrachtgever (appellante). Deze voert daartegen aan dat de rechtstreekse vordering enkel kan worden uitgeoefend ten belope van hetgeen zij nog aan de hoofdaannemer verschuldigd is met betrekking tot het dakwerk. Dit verweer wordt verworpen:

«Dat appellante er ten onrechte van uitgaat dat deze rechtstreekse vordering enkel zou kunnen worden uitgeoefend op de door de opdrachtgever voor het litigieuze dakwerk aan de hoofdaannemer (tweede geïntimeerde) nog verschuldigde sommen, nu het onderpand van deze rechtstreekse vordering de totale vordering is die de hoofdaannemer op het ogenblik van het instellen van deze rechtstreekse vordering, dit is op het ogenblik van de gedinginleidende dagvaarding van 6 oktober 1995, nog heeft op de opdrachtgever en de onderaannemer binnen de perken van zijn eigen vordering op dit totaal bedrag van de schuldvordering van de hoofdaannemer aanspraak mag maken; dat het feit dat het litigieuze dakwerk door de opdrachtgever reeds vóór 6 oktober 1995

aan de hoofdaannemer betaald werd dan ook geen voldoende verweer is tegen de rechtstreekse vordering van eerste geïntimeerde;»

(Voorzitter: de h. Leemans – Raadsheren: de hh. Hulpiau en Lemmens – Advocaten: mrs. De Daele, Wouters en Dalen loco Rijckaert – In de zaak: N.V. R. t/ B.V.B.A. L. en N.V. B.)

Rb. Antwerpen (1e B Kamer), 29 november 1996

Burgerlijke rechtspleging – Tussengeschil – Wraking – Vrederechter – Uitspraak over de wraking

Tegen de Vrederechter van het derde kanton te Antwerpen werd een wraking voorgedragen. De akte van wraking werd door de griffier overhandigd aan de gewraakte rechter, die een akte van verklaring opstelde. De akte van wraking en de verklaring van de rechter werden verzonden aan de procureur des Konings te Antwerpen. De betwisting omtrent de vordering tot wraking werd toegewezen aan de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen. Deze verklaarde zich op hiernavermelde gronden onbevoegd en verwees de zaak terug naar het Vrederecht van het derde kanton te Antwerpen.

«Onder voorbehoud van de bij de wet bepaalde uitzonderingen, wordt over de wraking uitspraak gedaan door het rechtscollège waartoe de gewraakte rechter behoort (Cass., 3 januari 1990, *Arr.Cass.*, 1989-90, 578).

Over het algemeen wordt aangenomen dat het Gerechtelijk Wetboek geen wijziging heeft gebracht aan de voordien geldende regels met betrekking tot de wraking in het oude wetboek van burgerlijke rechtsovereenkomst (conclusie Adv. Gen., Janssens de Bisthoven, voorafgaand aan voornoemd cassatiearrest, *Pas.*, 1990, I, 514);

Art. 47 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering voorzagt *uitdrukkelijk* in de bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg om te oordelen over de wraking van de vrederechter;

Welnu, deze uitdrukkelijke bepaling is echter *niet* overgenomen in het artikel 838 Ger.W. of enig ander artikel; de stelling, die verwoord is in het Verslag van Reepinghen: «Toch wordt, voor de vrederechter, de vordering tot wraking beoordeeld door de arrondissementsrechtbank» (p. 342) vindt geen steun in de wettekst;

Aldus kan men bezwaarlijk beweren dat de vroeger bestaande uitzondering in het Gerechtelijk Wetboek is overgenomen;

De vroeger bestaande en uitdrukkelijk voorgeschreven, wettelijke uitzondering werd verantwoord door de overweging dat de vrederechter de enige titularis is en dus bezwaarlijk over zijn eigen wraking kan oordelen;

Men verliest daarbij evenwel uit het oog dat in elk vrederecht verschillende plaatsvervangende rechters zijn die over de wraking uitspraak kunnen doen, zodat men de bepaling van art. 838 Ger.W. dat over de wraking uitspraak gedaan wordt door een andere «kamer», voor wat de vrederechter betreft bedoeld wordt aan andere «vrederechter», te dezen een plaatsvervangend vrederechter;

Voorzitter: de h. Kiebooms – Openbaar ministerie: de h. Jacques – Advocaat: mr. Lesthaeghe – In de zaak: N.V. I.T./C.)

NOOT – Wraking van een vrederechter

1. Bovenstaand vonnis overtuigt mij geenszins. Het miskent de bewoordingen van artikel 838 Ger.W., waarin uitdrukkelijk sprake is van «een andere kamer van de rechtbank of het Hof». Een vrederecht bestaat niet uit één of meer kamers.

2. Waarom de rechtbank de stelling van koninklijke commissaris Van Reepinghen (*verslag*, 342) terzijde schuift, is mij evenmin duidelijk. Wanneer de koninklijke commissaris het in zijn verslag heeft over «arrondissementsrechtbank» dient, na de definitieve goedkeuring van het Gerechtelijk Wetboek, «rechtbank van eerste aanleg» te worden gelezen.

3. Indien de wraking tot gevolg heeft dat er geen andere kamer van dezelfde rechtbank of hetzelfde hof kan samengesteld worden, dan dient het wrakingsverzoek behandeld te worden door een hogere rechtbank, of in geval het gaat om het hof van beroep of het arbeidshof, door het Hof van Cassatie (zie De Coster, S., *Comm. Ger.*, Artikel 838, blz. 5, nr. 7, die verwijst naar P. Rouard, *Traité élémentaire de droit judiciaire privé*, III, 398, nr. 467).

4. De plaatsvervangende vrederechter kan enkel geroepen worden om de vrederechter bij verhindering te vervangen (art. 71 Ger.W.). Het past niet dat hij uitspraak doet over de wraking van de vrederechter-titularis (vergelijk: Dermagne, J., «Impartialité du tribunal et art. 72 du Code Judiciaire», *J.L.M.B.*, 1989, 1237). Wie er anders over denkt, fnuikt het vertrouwen van de burger in het gerecht.

Jean Laenens

Arbeidsrechtbank te Brussel (2e Kamer), 4 juni 1996

Arbeidsovereenkomst – Einde – Opzeggingsvergoeding – Berekening – Loon – Bestanddelen – Pensioenfondsen – Werkgeversbijdrage – Jaarlijkse totaalstorting – Individuele betaalbaarheid per werknemer

De arbeidsrechtbank overweegt het navolgende m.b.t. de vordering van de werknemer om de jaarlijkse storting van de werkgever in aanmerking te doen nemen voor de berekening van de opzeggingsvergoeding:

«Eiseres stelt dat de gehele storting door verweerster aan de V.Z.W. Pensioenfondsen E. & Y. België een voordeel verworven krachtens de arbeidsovereenkomst is, aangezien ze via actuariële berekeningen betaalbaar is.

«Verweerster daarentegen baseert zich op de cassatierechtspraak van 9 maart 1992 die uitdrukkelijk besliste dat het voordeel dat voor elke werknemer voortvloeit uit een jaarlijkse storting door de werkgever op basis van een actuariële berekening, «niet betaalbaar» is en bijgevolg niet opgenomen mag worden in de basis voor de berekening van de opzeggingsvergoeding.

«Overwegende dat, met toepassing van het koninklijk besluit van 17 december 1992 inzake groepsverzekeringen, contracten van collectieve kapitalisatie en -reglementering voor de ondernemingen mogelijk zijn.

«Dat de wet van 6 april 1995 m.b.t. de collectieve pensioenvoorzieningen, waaronder de aanvullende pensioenen, verschenen in het Belgisch Staatsblad van 29 april 1995 en van kracht op 1 januari 1996, eveneens van toepassing is op de aanvullende pensioenen op basis van uitsluitende stortingen van de werkgever (art. 2, 1°) en dat na één jaar tewerkstelling de rechthebbende aangeslotene de eigendom van de patronale bijdragen verwerft (art. 7)

«Dat hieruit, evenals uit de huidige gesofisticeerde actuariële formules, kennelijk blijkt dat de collectieve bijdrage van de werkgever in een pensioenfonds steeds bepaalbaar zou zijn voor de werknemer die de onderneming verlaat.

«Dat, met toepassing van het principe dat loon en voordelen in arbeidsovereenkomstrechtelijke zin datgene is dat toegekend wordt als tegenprestatie voor de gepresteerde arbeid in het kader van de arbeidsovereenkomst, dus ook de collectieve patronale bijdragen, voor zover individueel bepaalbaar op het ogenblik van het ontslag.

«Verweerster dient bijgevolg, vooraleer recht wordt gedaan, de diverse verzekeringscontracten in verband met het aanvullend pensioen neer te leggen en uit te leggen, evenals de precieze berekeningswijze van de totale stortingen jaarlijks op te geven en jaarlijks actuariële individueel bepaalbaar te berekenen wat eiseres betreft op het ogenblik van het ontslag.

«Beide partijen dienen hierover te concluderen.

(Voorzitter: mevr. Ceulemans – Rechters in Sociale Zaken: de hh. Vandenbosch en Vandenbroeck – Advocaat: mr. Witters loco Van Hoogenbemt – In de zaak: B. t/ C.V. E.)

Vred. Gent (7e Kanton), 17 november 1997

Consumentenrecht – Consumentenkrediet – Kredietgever – Informatieverplichting – Art. 10 W.C.K. – Beoordeling – Sanctie

«De verwerende partij roept het gebrek aan zorgvuldigheid van de bankier in bij het totstandkomen van de overeenkomst.

Hierover moet worden opgemerkt dat bij de kredietaanvraag een inkomen van 36.600 BEF en een huur van 4.390 BEF werden opgegeven, terwijl geen gegevens in verband met eigendommen of kredieten in omloop werden ingevuld. Men kan dus bezwaarlijk beweren dat de verwerende partij met opzet foute informatie heeft verschaft: wél blijkt zij gezwezen te hebben over andere leningen (die nu hangende de procedure worden opgesomd voor vele tienduizenden franken per maand...).

Het behoort tot de zorgvuldigheidsplicht van de kredietverlener om expliciet de vraag te stellen of er schulden zijn en de kredietwaardigheid van de klant te onderzoeken. Door niets te vermelden, zelfs ook niet het woordje «neen», blijkt dat deze informatie werd veronachtzaamd. Dit is een fout van de kredietverstrekker. De W.C.K. beoogt o.m. kredietoverlast te voorkomen en schiep daartoe een zware verantwoordelijkheid in de persoon van de kredietverleners. Dat de informatie bij de gegevensbank van de Nationale bank van België negatief bleef, moge in deze weliswaar een wonder heten, maar deze raadpleging is niet voldoende om aan de zorgvuldigheidsplicht te voldoen: op de bankier rust een

actieve onderzoeksplicht. Het is duidelijk dat de verweerster de schuldaflossingen niet kon volhouden met haar beperkte inkomen.

Het komt om wat voorafgaat gerechtvaardigd voor het terug te betalen te reduceren tot het nominaal openstaande bedrag.»

(Rechter: de h. Evers – Advocaten: mrs. Hanselaer en Van De Voorde loco De Neve – In de zaak: N.V. N-K. t/ R.)

Vred. Leuven (2e kanton), 15 december 1997

Voorlopig bewind – Overeenkomst – Beding van aanwas – Kanscontract – Machtiging

Overwegende dat in de voorgelegde overeenkomst wordt bedongen dat het onverdeeld aandeel van de eigendom van betrokkene – die in onverdeeldheid aan haar toebehoort en aan haar vier zussen – een kasteel met bijhorigheden, park en tuin, gelegen te (...), van de eerststervende bij diens overlijden zal aanwassen bij het onverdeeld aandeel van de langstlevende;

Overwegende dat alle verblijvingsbedingen gemeen hebben dat ze worden afgesloten onder de vorm van een kanscontract, waarbij de langstlevende contractant door middel van een formule van aanwas het onverdeeld aandeel verkrijgt – onder bezwarende titel–; dat het bezwarende karakter ligt in de kans die afhangt van het overlijden en voor iedere partij vermoed wordt gelijk te zijn;

dat in concreto betrokkene en haar zussen van dezelfde eerbiedwaardige generatie zijn, vier ervan gedomicilieerd in de onverdeelde ouderlijke woning, gelet op hun gezondheidstoestand – betrokkene lijdt aan dementie – gelijke overlevingskansen hebben;

Overwegende dat de voorlopige bewindvoerder ad hoc de overeenkomst van aanwas met onze goedkeuring heeft ondertekend en de akte verleden werd op 11 december 1997 ten overstaan van dit vredege recht; dat de opdracht van de voorlopige bewindvoerder ad hoc beëindigd is.

(Rechter: mevr. Maertens – In de zaak: T.)

REACTIE

Antwoord op het artikel «Klachtenbehandeling: petitieright en/of ombudsfunctie?»

Door de bijdrage «Klachtenbehandeling: petitieright en/of ombudsfunctie?» van de heren E. Clement en L. Gouty, gepubliceerd in het nummer van 15 november 1997 van dit weekblad, wordt voor de eerste maal in de rechtsliteratuur een debat gevoerd over de verhouding tussen de federale ombudsfunctie en het petitieright. Dit artikel roept enkele vragen op en lokt enkele opmerkingen uit.

I. Het begrip «verzoekschrift» moet worden verfijnd als we het petitieright en het klachtenrecht in hun hedendaagse context willen plaatsen

A. Inleiding

Het petitieright werd als grondwettelijk recht uitdrukkelijk erkend in de grondwet van 1831. De relevante bepalingen, de artikelen 28 en 57, luiden als volgt:

art. 28: «Ieder heeft het recht verzoekschriften, door één of meer personen ondertekend, bij de openbare overheden in te dienen. Alleen de gestelde overheden hebben het recht verzoekschriften in gemeenschappelijke naam in te dienen».

art. 57: «Het is verboden in persoon aan de Kamers verzoekschriften aan te bieden. De Kamer heeft het recht de bij haar ingediende verzoekschriften naar de ministers te verwijzen. De ministers zijn verplicht omtrent de inhoud uitleg te verstrekken, zo dikwijls als de Kamer het eist».

De reglementen van de wetgevende kamers bepalen dat deze individuele of collectieve petitie worden gezonden hetzij naar de commissie voor de verzoekschriften, hetzij naar de commissie die een wetgevend initiatief bespreekt waarop het verzoekschrift betrekking heeft (J. Vande Lanotte, *Het petitieright ont(k)leed*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, reeks Tegenspraak, afl. 2, 1986, 38). In deze optiek werden bij de commissie voor de verzoekschriften zowel individuele als collectieve petitie ingediend.

Door het instellen van het ambt van federaal ombudsman bij de wet van 22 maart 1995 is de klassieke rol van de commissie voor de verzoekschriften aan herbronning toe. Alle verwarring omtrent de rol van beide instanties en het risico op dubbel gebruik moet bijgevolg vermeden worden.

Het petitieright in zijn klassieke vorm is achterhaald. Dit symbolisch recht (N. Jacquemin en M. Van den Wijngaert, «O diebaar België, ontstaan en structuur van de federale staat», Antwerpen, Baarn, Hadewijch, 1996, 77) is aan herziening toe. Daarom lanceerden de wetgevende kamers in 1995 een voorstel van verklaring tot herziening van de artikelen 28 en 57 van de Grondwet betreffende het recht om verzoekschriften in te dienen (Zie: Voorstel tot herziening van artikel 57 van de Grondwet, *Gedr. St., Kamer*, 1993-94, nr. 1329/1 (Michel, Reynders en Simonet); Voorstel tot herziening van de artikelen 28 en 57 van de Grondwet betreffende het petitieright, *Gedr. St., Senaat*, 1994-95, nr. 1353/1 (Lallemand, De Roo, Erdman en Wintgens); Voorstel tot herziening van de artikelen 28 en 57 van de Grondwet betreffende het recht om verzoekschriften in te dienen, *Gedr. St., Kamer*, nr. 1771/1 (Eerdeken, Bossuyt, Langendries en Tant).

Niet alleen de definitie van het petitieright, maar ook de procedure en de rol van de commissie voor de verzoekschriften moeten dringend geactualiseerd worden. De hervorming van het petitieright moet dan ook gekoppeld worden aan de functie en de rol van de ombudsman. (Dit wordt trouwens erkend in de toelichting bij het voorstel van verklaring tot herziening van de grondwetsartikelen inzake het petitieright.)

B. De definitie

Een verzoekschrift dekt sinds de instelling van het ambt van federaal Ombudsman een dubbele lading: enerzijds de individuele verzoekschriften over persoonlijke problemen waarmee de burgers te maken kunnen hebben; anderzijds verzoekschriften in verband met min of meer belangrijke maatschappelijke problemen, die uitgaan van een groep burgers of van georganiseerde verenigingen (Zie: Voorstel tot herziening van de artikelen 28 en 57 van de Grondwet betreffende het recht om verzoekschriften in te dienen, *Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1771/1 (Eerdeken, Bossuyt, Langendries en Tant), p. 1. Hierbij kan verwezen worden naar de petitie ingediend door diverse organisaties bij de bespreking van het wetsontwerp dat leidde tot de huurwet van 29 december 1983).

Wat de eerste categorie verzoekschriften betreft, wordt de ombudsman beschouwd als het meest geëigende orgaan om deze klachten te behandelen. Het Parlement verwijst deze klachten doorgaans door naar de bevoegde overheid. (Zie: Voorstel tot herziening van de artikelen 28 en 57 van de Grondwet betreffende het recht om verzoekschriften in te dienen, *Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1771/1 (Eerdeken, Bossuyt, Langendries en Tant), p. 2).

De tweede categorie verzoekschriften bevestigt het recht op inspraak in de politieke besluitvorming. Deze verzoekschriften over algemene onderwerpen vereisen een andere aanpak. Daarbij rijst immers de vraag hoe een relatie kan worden gelegd tussen wat een groep burgers voortdurend bezighoudt en wat in het Parlement aan de orde is. Daarom leek het wenselijk de Grondwet in die zin te hervormen dat het wetgevend orgaan waaraan een verzoekschrift wordt gericht, het onderwerp daarvan op zijn agenda plaatst. (Zie: Voorstel tot herziening van de artikelen 28 en 57 van de Grondwet be-

treffende het recht om verzoekschriften in te dienen: *Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1771/1 (Eerdekens, Bossuyt, Langendries en Tant), p. 2).

Door de begrippen «individuele klacht» en «petitie» een eigenlijke definitie te geven naar aanleiding van de grondwetsherziening zal de rol van de Commissie voor de Verzoekschriften beter kunnen onderscheiden worden van de rol van de Ombudsman.

C. Repercussies van dit onderscheid op de taken van beide instanties

Een definitie van het onderscheid tussen een individuele klacht en een petitie biedt meteen de mogelijkheid de taakverdeling van de beide instanties beter te omschrijven.

De heren Eerdekens e.a. hebben in de toelichting bij hun voorstel tot herziening van art. 28 van de Grondwet gesteld dat individuele verzoekschriften beter behandeld worden door de ombudsman (Zie: Voorstel tot herziening van de artikelen 28 en 57 van de Grondwet betreffende het recht om verzoekschriften in te dienen, *Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1771/1 (Eerdekens, Bossuyt, Langendries en Tant), p. 2.). Dat de federale kamers zich (in de mate van het mogelijke) zouden ontslaan van de plicht rechtstreeks tot hen gerichte individuele klagschriften te behandelen, is in het licht van de voorgaande verklaring een evidente conclusie.

Een volledige delegatie van de klachtenbehandeling, die de individuele klachten betreft, naar de Ombudsman kan moeilijk als een inbreuk op het grondwettelijk recht van petitie worden opgevat. Schenden de ombudsmannen het grondwettelijk petitie-recht wanneer zij die klachten behandelen als een collateraal orgaan van de Kamer dat in de eerste plaats zijn jaarverslagen richt aan de Kamer? Het antwoord is negatief.

Moet anderszins niet erkend worden dat geen enkel individueel klagschrift ooit effectief door de commissie voor de verzoekschriften behandeld werd? Tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet stelde de Minister van Binnenlandse Zaken overigens dat het niet tot de taak van het Parlement behoort om individuele klachten te onderzoeken. Dat is niet de eigenheid van de controleopdracht van de wetgevende kamers. Ook de commissies voor de verzoekschriften behandelen een klacht niet zelf. Zij ontvangen de klacht, zenden ze door naar de bevoegde minister en delen het antwoord aan de verzoeker mee. (Cf. J. Vande Lanotte, o.c., 57-58: «In feite moeten we spreken van een afwezigheid van een behandeling. De petitiecommissie behandelt de petitie bijna nooit zelf». De petitie worden eerder «afgehandeld» i.p.v. «behandeld»). Het Parlement hoeft klachten echter niet te onderzoeken, maar dient er wel conclusies uit te trekken. (*Verslag Lieten-Croes, Gedr. St., Senaat*, 1994-95, nr. 1284-2, p. 6.).

D. De procedure van het individuele klachtenrecht en het petitie-recht (Voor een vergelijking zie College van de Federale Ombudsmannen, *Jaarverslag 1997*, p. 34-35).

De wet van 22 maart 1995 heeft het individuele klachtenrecht zo informeel mogelijk gemaakt: de toegang tot de Ombudsman is kosteloos en de verzoeker kan zijn klacht zowel schriftelijk als mondeling formuleren. De Ombudsman is niet verplicht zich tot de minister te wenden om een antwoord op zijn vragen te krijgen. De verzoeker krijgt de garantie dat zijn klacht zal worden onderzocht (Zie: Wetsontwerp tot invoering van een Ombudsman, *Gedr. St., Kamer*, 1993-94, nr. 1436/1, p. 8. Ingeval van weigering een klacht te behandelen, moet de klager in elk geval kennis krijgen van de weigering om een klacht ten gronde te behandelen en deze weigering moet gemotiveerd zijn.) en dat hierbij de regelen van objectiviteit en neutraliteit ten opzichte van de overheid in acht worden genomen.

Het petitie-recht is een formeel klachtmiddel, in die zin dat de klacht schriftelijk moet geformuleerd worden en dat de klacht aan de minister wordt gezonden. Terwijl de verzoeker die zijn klacht bij de Ombudsman indient wel de garantie krijgt op een effectieve behandeling van zijn klacht, bevat het grondwetsartikel dat de petitie regelt geen uitdrukkelijke reactieplicht. De praktijk heeft uitgewezen dat de overheid naar wie de Commissie voor de Verzoekschriften de klacht doorverwijst, niet altijd reageert. (J. Vande Lanotte, o.c., 41: «Bij doorverwijzing naar de minister wordt deze laatste gevraagd binnen twee maanden te antwoorden, en het antwoord wordt door de commissie aan de betrokkenen gestuurd. Geregeld blijft

deze stap achterwege door het antwoorden van de Minister of mogelijks door een rechtstreeks antwoord van de Minister aan de betrokkenen.» Zie in dit verband ook: M. Van der Hulst, *Het federale Parlement*, Kortrijk-Heule, UGA, 1994, 237: «Hoewel hij daartoe door de Grondwet verplicht is, antwoordt de Minister vaak echter gewoon niet». Om dit te verhelpen werd in de Proeve van Grondwet voor Vlaanderen gesuggereerd dat het bevoegde overheidsorgaan na onderzoek van de inhoud van het verzoekschrift *binnen het jaar* antwoord zou geven. Cfr. J. Clement, W. Pas, B. Seutin, G. Van Haegendoren en J. Van Nieuwenhove, *Proeve van Grondwet voor Vlaanderen*, Brugge, die Keure, 1996, 105.).

E. Statuut en rol van respectievelijk het College van de federale Ombudsmannen en de Commissie voor de Verzoekschriften

Wat het statuut betreft, is het College van de federale Ombudsmannen statutair en functioneel onafhankelijk van elke andere instelling, terwijl de Commissie voor de Verzoekschriften een politiek orgaan van de Kamer van Volksvertegenwoordigers is dat uit dezelfde meerderheid is samengesteld als de gecontroleerde instantie. (Cfr. J. Vande Lanotte, o.c., 83: «De nationale petitiecommissies berispen zichzelf als ze tekortkomingen vaststellen, zij het indirect via de regering die ze steunen». Zie ook R. Maes, *Bestuurswetenschap* - 3, Leuven, Acco, 1995, 108: «Het antagonisme tussen de regering en de wetgevende kamers heeft een deel van zijn bestaansreden verloren: de regering komt uit de parlementaire meerderheid en de meerderheid zal omwille van de solidariteit met de regering niet altijd geneigd zijn om objectief op te treden».)

Wat de functie aangaat, zijn de onderzoeksbevoegdheden van de federale Ombudsmannen zeer ruim en lijken ze sterk op een instructiebevoegdheid, dit in tegenstelling tot de Commissie voor de Verzoekschriften. De Ombudsmannen kunnen het bestuur een dwingende termijn opleggen voor het beantwoorden van vragen. Zij mogen ter plaatse alle vaststellingen doen en zich alle bescheiden of inlichtingen doen meedelen. Zij kunnen alle personen horen en de personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hen zijn toevertrouwd, worden van hun plicht tot geheimhouding ontheven in het raam van het door de Ombudsmannen ingestelde onderzoek. (Zie art. 11 van de wet van 22 maart 1995 tot instelling van de federale Ombudsmannen.)

De Commissie voor de Verzoekschriften ontleent dergelijke bevoegdheden. De Commissie kan niet op eigen initiatief een rapport opstellen, (Cfr. art. 96,1 van het Kamerreglement. Het is de conferentie van voorzitters die eventueel de petitiecommissie vraagt een verslag op te stellen. In de praktijk zijn zo'n rapporten nagenoeg onbestaande geworden. Sinds de tweede wereldoorlog is slechts één rapport opgesteld (cfr. Vande Lanotte, o.c., 40)) terwijl de Ombudsmannen jaarlijks een verslag over hun activiteiten maken voor de Kamer. (Cfr. art. 15 van de wet van 22 april 1995. Vermelden wij ook dat zij tussentijdse verslagen kunnen maken die de aanbevelingen vermelden en de eventuele moeilijkheden die zij ondervinden bij de uitoefening van hun ambt.) Zo beschikt deze specifieke Commissie niet over een essentieel instrument waarop de federale Ombudsman zich wel kan beroepen. (In Nederland is de instelling van de Nationale Ombudsman trouwens het gevolg van de gebrekkige werking van de Commissies Verzoekschriften van de Wetgevende Kamers: zie J. Timmer en B. Niemeijer, *Burger, overheid en Nationale Ombudsman*, 's Gravenhage, Sdu Juridische en Fiscale Uitgeverij, 1994, 17).

II. De Ombudsman is een controle-orgaan dat toeziet op de uitvoerende macht.

De politieke controle blijft een prerogatief van het Parlement

We merken op dat de controle-opdracht van de federale Ombudsman geenszins impliceert dat de Ombudsman hiermee *politieke* controle uitoefent. De politieke controle wijst op controlemechanismen die de Grondwet heeft ingebouwd ten behoeve van de Kamer. Hieronder vermelden we het vragenrecht en de interpellatie van de regeringsleden (art. 46 G.W.), het recht van onderzoek (art. 56 G.W.), het aannemen van moties van vertrouwen en wantrouwen (art. 96 G.W.), het recht om de aanwezigheid van de regeringsleden te vorderen (art. 100 G.W.), de inbeschuldigingstelling van regeringsleden (art. 103 G.W.). Het spreekt vanzelf dat de federale Ombudsmannen zich op deze terreinen niet mogen bege-

ven. Dit sluit niet uit dat de Kamer door een quasi-parlementair orgaan kan worden bijgestaan in de uitoefening van controleopdrachten die niet vallen onder de noemer «politieke controle».

Daarom moet de verklaring van de minister van Binnenlandse Zaken dat het ambt van de Ombudsman geen controleorgaan is dat toeziet op de uitvoerende macht op de volgende punten genuanceerd worden.

A. Institutionele eigenheid van het ambt van de federale Ombudsman.

Het Parlement beschikt over controleorganen en voor diverse taken:

- het Rekenhof staat het Parlement bij op het vlak van de openbare financiën (In deze optiek zal het Rekenhof de rekeningen nazien en afsluiten en erop toezien dat geen begrotingspost wordt overschreden en dat geen gelden van de ene naar de andere begrotingspost worden overgeschreven (art. 180 G.W.));

- de Vaste Comités van Toezicht op de politiediensten en de inlichtingendiensten controleren de activiteiten van de politie- en inlichtingendiensten en brengen hierover verslag uit aan het Parlement (Cfr. Wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten).

De federale Ombudsman heeft tot taak de Kamer voor te lichten op het vlak van de federale overheidsdiensten. Om deze taak waar te maken, werd het ambt van de federale Ombudsman ingesteld.

De Ombudsman wordt gezien als een ambt dat als extern (onder de interne controle binnen de uitvoerende macht zelf vermelden we het Ministerie van Ambtenarenzaken, de Inspectie van Financiën, de Commissie voor toegang tot bestuursdocumenten, het Hoog Comité van Toezicht, adviesbureau ABC enz...) controleorgaan bijdraagt tot de verbetering van het parlementaire toezicht op de goede werking van de administratieve diensten (Zo stelt prof. R. Maes dat om de bescherming van de burger te verbeteren in de loop van de laatste dertig jaar wetsvoorstellen hierover werden geformuleerd op grond van verschillende motieven, o.m. in de context van de verfijning van de controletaak van de wetgevende vergaderingen (R. Maes, *Bestuurswetenschap* - 3, Leuven, Acco, 1995, 111-112)). Onderzoek moet niet alleen tot het herstellen van geïsoleerde vergissingen leiden, maar dient ook bij te dragen tot de verbetering van de werking van de instellingen. Een groepering van individuele klachten moet het de Ombudsman mogelijk maken voorstellen met algemene draagwijdte te formuleren (H. Matthijs, «Beschouwingen omtrent de figuur van de Ombudsman», in H. Matthijs (red.), *De Ombudsman: brug tussen burger en bestuur*, Groot-Bijgaarden, Scoop, 1997, 20)).

De federale wetgever heeft gestreefd naar een objectieve verbetering van de werking van de besturen door de Ombudsmannen een audit-opdracht te verlenen. De Ombudsmannen kunnen immers een onderzoek instellen naar de werking van de federale administratieve overheden die de Kamer aanwijst (Zie art. 1, 2°, wet federale Ombudsmannen). Deze taak is ruimer dan het zoeken naar een concrete oplossing van een al even concreet probleem waarmee de burger geconfronteerd wordt.

De bewering dat de federale Ombudsman geen controleorgaan zou zijn dat toezicht uitoefent op de federale uitvoerende macht is dus ongegrond. Het is de essentie van elk collateraal orgaan van de Kamer dat dit de Kamer in allerlei controletaken bijstaat. Het ambt kan in zekere zin gezien worden als een «verfijning» van de politieke controle (H. Matthijs, o.c., 21. De auteur besluit dat de Ombudsman niet kan beschouwd worden als een alternatief voor politieke controle, maar wel als een versterking en ondersteuning van de politieke controle op de uitvoerende macht.).

B. De Ombudsman is geen alternatief voor de politieke controle die de wetgevende Kamers uitoefenen. De Ombudsman kan wél voor de Kamer een ondersteuning betekenen om de controle op de uitvoerende macht adequaat uit te oefenen.

C. De geïsoleerde verklaring van de minister wordt genuanceerd door argumenten van dezelfde minister die de ombudsman wél een controletaak toeëigenen (In de memorie van toelichting wordt het wetsontwerp tot invoering van een ombudsman door de minister voorgesteld als een bijdrage tot het versterken van de controle van buitenuit op het functioneren van de uitvoerende macht (Wetsontwerp tot invoering van een ombudsman, *Gedr. St., Kamer*, 1994-95,

nr. 1436/1, p. 2.) (Tijdens de parlementaire besprekingen zet de minister het ambt van de Federale Ombudsman op gelijke voet met de *contrôlecomités* P en I, Zie *Verslag Seneca, Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1436/7, p. 10. Als de minister de rol van de ombudsman als controle-orgaan van de uitvoerende macht op één punt wil nuanceren, dan is dit enkel voor zover aan de ombudsman controlebevoegdheid zou worden toegekend in individuele gerechtelijke dossiers die een ongewone achterstand oplopen Zie: *Verslag Seneca, Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1436/7, p. 8.) Deze controletaak wordt dan later bevestigd door verschillende kamerleden (Kamerlid Breynne verklaarde: «(...) voor ons moet de ombudsman een algemeen controleur zijn van de overheidsdiensten en niet alleen een individueel belangenbehartiger» (Zie *Kamer, Hand.*, 48e zittingsperiode, 1994-95, zitting van 18 januari 1995, p. 21. Kamerlid Cheron stelde: «Ce projet vise aussi à émanciper le citoyen dans le sens où on renforce la défense de ses droits ainsi que le contrôle externe sur le fonctionnement du pouvoir exécutif (cfr. *Kamer, Hand.*, 1994-1995, zitting van 18 januari 1995, p. 686).) en senatoren (Senator Scharff verklaarde: «Ainsi, cet ombudsman belge sera (...) le délégué du Parlement dans le cadre de son pouvoir de contrôle sur l'administration» (cfr. *Senaat, Hand.*, vergadering van 15 maart 1995, p. 1603).) over alle fracties heen.

D. Deze verklaringen illustreren dat de instelling van Ombudsman te karakteriseren is als een niet-jurisdictioneel controlemiddel tegen onzorgvuldig en onbehoorlijk optreden van bestuursorganen. Deze stelling wordt trouwens gestaafd door de rechtsleer (Cfr. «il (le médiateur) est un bras du parlement dans sa fonction de contrôle de l'administration». D.C. Rowat, «Pourquoi un ombudsman parlementaire?», in *Médiateurs et ombudsmans*, bijzonder nummer van de *Revue Française d'administration publique*, 1992, vol. 64, p. 569.) en rechtsvergelijkend onderzoek (Akkermans en Koeoek (red.), *De Grondwet, een artikelsgewijs commentaar*, W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1992, p. 962. In diverse grondwetten wordt de controlefunctie van de ombudsman trouwens expliciet bevestigd. Art. 55 van de Deense Grondwet kent aan de ombudsman de opdracht toe om het burgerlijk en militair bestuur te controleren. Volgens art. 54 van de Spaanse Grondwet superviseert de Ombudsman als vertegenwoordiger van de wetgevende Kamers de activiteiten van het bestuur.).

De beschouwing van prof. F. Delpérée is relevant: «Ne vaut-il pas mieux considérer que le législateur a conçu un mode nouveau de contrôle politique et administratif? Ce contrôle s'exerce au départ de constatations de fait et de droit qui auront été réunies à l'occasion du travail de médiation. Ce qui est une manière de montrer que le médiateur apparaît dans cette perspective, comme le collaborateur de la Chambre dans son contrôle de l'Exécutif. Il appartient au pouvoir législatif de tirer parti des recommandations et du rapport annuel du médiateur. Il lui revient de prendre d'éventuelles initiatives législatives (F. Delpérée, «Le médiateur parlementaire» in X., *Le médiateur*, Brussel, Bruylant, 1995, p. 84. Vuye en Chidiac vinden dat in de praktijk geen enkele bepaling belet dat de Senaat zich buigt over het verslag van de Ombudsmannen, en hieromtrent gebruik maakt van het wetgevend initiatiefrecht (Vuye, H. en Chidiac, M.J., «Een toetsing van het statuut van de federale Ombudsmannen, de Waalse Ombudsman en de Vlaamse Ombudsman: Spiegelbeelden gewikt en gewogen» in Hubeau, B. (red.), *De Ombudsfunctie*, Brugge, Die Keure, 1997, p. 56.).

E. De Ombudsman is duidelijk een controle-orgaan «*sui generis*», dat aanbevelingen formuleert waaraan geen rechtsgevolgen verbonden zijn. Daarom is de Ombudsman een orgaan dat de Kamer bijstaat in de uitoefening van haar politieke controleopdracht (M. Van der Hulst en L. Veny, *Parlementair recht, Commentaar en teksten*, Gent, Mys en Breesch, p. 28.). De macht van de Kamer gaat immers verder: de aanbevelingen kunnen de wetgever inspireren om wetgevende initiatieven te nemen, die resulteren in afdwingbare wetgeving.

III. Samenwerkingsprotocollen tussen de Ombudsmannen

De veelheid aan Ombudsmannen bij de lokale en regionale bestuursniveaus en de overheidsbedrijven wordt opgevangen door een ruim opgevat verwijzingsstelsel (Cfr. art. 9, derde lid, van de wet van 22 maart 1995. In de parlementaire voorbereidingsstukken werd trouwens gesteld: «Het is voor de burger van het allergegrootste belang dat zijn klacht automatisch wordt overgezonden aan de be-

voegde ombudsman. Daarbij maakt het niets uit of die bevoegd is voor de federale Staat, het Gewest, de Gemeenschap of een andere instantie. Antwoorden in de aard van «Gelieve u tot de bevoegde ombudsman te wenden van het Gewest of de Gemeenschap», zouden de klager nog meer de indruk geven dat hij voor een muur van onbegrip komt te staan» (Zie: *Verslag Seneca, Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1436/7, p. 24.) Samenwerkingsprotocollen tussen de Ombudsmannen, eventueel via een bepaling in de Bijzondere wet van 8 augustus 1980, zouden worden ontworpen (Tijdens de parlementaire debatten werd gesuggereerd dat de Ombudsmannen samenwerkingsprotocollen moeten afsluiten. Mocht dit niet gebeuren, dan sluit de minister van Binnenlandse zaken zelfs niet uit dat de Bijzondere wet van 8 augustus 1980 (art. 92bis) in die zin wordt gewijzigd dat aan de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten de verplichting wordt opgelegd om een samenwerkingsakkoord te sluiten (Zie: *Verslag Seneca, Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1436/7, p. 5, p. 7, p. 8, p. 11; *Verslag Lieten-Croes, Gedr. St., Senaat*, 1994-95, nr. 1284-2, p. 5.).

In dit verband past het erop te wijzen dat de Ministerraad van 18 juli 1997 de Minister van Binnenlandse Zaken heeft gemachtigd om overleg te plegen met de Gemeenschappen en Gewesten om een samenwerkingsakkoord te sluiten over het basischarter van de ombudsmannen. Enkele opvallende doelstellingen zijn de uniformisering van bevoegdheden, onderzoeksmiddelen, beroepsgeheim, afwijzingsgronden, relatie met de algemene geschillenregeling, een overkoepelend ombudsoverleg, een voldoende bekendmaking aan het publiek (Federale Voorlichtingsdienst, Persbericht, Verslag van de vergadering van de Ministerraad van 18 juli 1997.). Door deze harmonisatie wenst men de beoogde rechtsbescherming van de burger te verbeteren.

Dit forum van Ombudsmannen kan de actie van de federale Ombudsmannen ondersteunen om het klachtenrecht te incorporeren in de Grondwet. In hun jaarverslag van 1997 (College van Federale Ombudsmannen, *Jaarverslag 1997*, p. 221.) hebben de federale ombudsmannen immers volgend tekstvoorstel geformuleerd voor het art. 28 van de Grondwet dat voor herziening vatbaar werd gesteld: art. 28, §2 G.W.: «Iedereen heeft recht op bemiddeling. Te dien einde garandeert de wet, het decreet of de regel bedoeld in art. 134 de bescherming van dit recht.»

IV. Eén centrale ombudsdienst?

Een algemene ombudsdienst voor heel het land is wegens onze federale staatsstructuur, uitgesloten. Dit belet niet dat op federaal niveau het klachtenrecht kan vereenvoudigd worden.

A. Een centrale ombudsfunctie stelt het hanteren van een *functioneel* criterium voorop.

De federale Ombudsman kan uiteraard slechts klachten onderzoeken die betrekking hebben op het federale bestuursniveau. In dit verband lijkt de wetgever te opteren voor een organiek criterium in plaats van een functioneel criterium. In deze hypothese zou het toepassingsgebied enkel de federale ministeries en parastatalen bestrijken (Zie: *Verslag Seneca, Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1436/7, p. 7. We moeten toegeven dat dit een lacune is in de wetgeving waarop tijdens de parlementaire voorbereiding gewezen werd. Kamerlid Bertouille diende trouwens een amendement in om te specificeren dat de administratieve provinciale en gemeentelijke overheden aan de controle van de ombudsmannen worden onderworpen voor taken van algemeen nut die hen door de federale overheid worden toevertrouwd. Het Kamerlid meende dat de taak van de ombudsmannen onmogelijk zou worden wanneer ze niet het recht zouden hebben om klachten inzake federale aangelegenheden (bijvoorbeeld een pensioenaanvraag) te onderzoeken bij de gemeentelijke of provinciale overheden Zie: Amendement 13 (Bertouille), *Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1436/3, p. 4-5.).

Ondanks een duidelijke wenk in het advies van de Raad van State (Zie: Advies Raad van State, *Gedr. St., Kamer*, 1993-94, nr. 1436/1, pp. 16-17.), heeft de wetgever nagelaten om het College van de federale Ombudsmannen expliciet bevoegd te maken voor de lokale besturen wanneer deze overheden bepaalde federale taken uitvoeren (Vuye, H. en Chidiac, M.J., o.c., *De Ombudsfunctie*, Brugge, Die Keure, 1997, p. 67.).

Een centrale ombudsdienst impliceert dat via een wetswijziging de bevoegdheid van de federale Ombudsman formeel bevestigd wordt om klachten te onderzoeken die betrekking hebben op federale taken die de lokale besturen uitoefenen in het kader van het medebewind (De in het kader van het medebewind te verrichten taken hebben in principe een verplicht karakter en zullen het voorwerp uitmaken van strikte regelingen, die nog weinig ruimte laten voor discretionaire bevoegdheden van de lokale besturen. Voorbeelden zijn de burgerlijke stand, het bevolkingsregister, de militie e.d.m.).

Omdat de burger voor dergelijke klachten bij geen andere Ombudsman kan aankloppen, en de preventieve rechtsbescherming op dat stuk zou ontbreken, is het niet onredelijk het functioneel criterium te hanteren (Wij hebben overigens in het jaarverslag voorgesteld dat in de Gemeente- en Provinciewet het beginsel zou worden opgenomen dat de gemeenten en de provincies die dit wensen aan het College van Federale Ombudsmannen de bevoegdheid zouden verlenen om op te treden bij klachten die verband houden met de werking van de gemeentelijke of provinciale administratieve overheid bij de uitoefening van federale taken (cfr. *Jaarverslag 1997 van het College van de Federale Ombudsmannen*, p. 212.).

B. Een centrale ombudsdienst draagt bij tot een herkaveling van het ombudslandschap.

In het versnipperde ombudslandschap ontstaan interne controlegeorganen of klachtendiensten, die slechts het imago van een instelling naar de buitenwereld toe oppoetsen, en ten onrechte de term «Ombudsman» hanteren. Deze instellingen zijn geenszins te vergelijken met de federale Ombudsmannen, die hun bestaan ontleen aan een wet en als collaterale van het parlement thuis horen in de sfeer van de wetgevende macht.

We stellen vast dat een sectorale ombudsdienst, zoals de Ombudsdienst voor de pensioenen, via het bijzonder machten-K.B. van 27 april 1997 wordt opgericht, waardoor de klachten in de sector pensioenen niet langer zullen behandeld worden door de federale Ombudsmannen. Deze fenomenen getuigen van een ad hoc-werkwijze die de fundamentele van een onafhankelijke, integrale en uniforme klachtenbehandeling ondergraaft.

Terwijl de federale regering er zich van bewust is dat de administratieve geschillenregeling moet hervormd worden, en een overzichtelijke, vereenvoudigde en samenhangende structuur voor de administratieve rechtscolleges moet worden ingesteld, (Federaal Voorlichtingsbureau, Persbericht, Ministerraad van 18 juli 1997, FVD-4. Een aantal administratieve rechtbanken die geen of weinig zaken te behandelen hebben en die dus geen bestaansreden meer hebben, zullen worden afgeschaft.) is men er zich kennelijk nog niet van bewust dat de centralisatie van de ombudsfuncties borg staat voor een efficiënte en onafhankelijke klachtenbehandeling (In de Proeve van Grondwet voor Vlaanderen wordt erkend dat de versnippering van ombudsmannen per administratie hun positie verzwakt door hun grotere afhankelijkheid ten aanzien van de betrokken administratie of overheidsdienst cfr. J. Clement, W. Pas, B. Seutin, G. Van Haegendoren en J. Van Nieuwenhove, *Proeve van Grondwet voor Vlaanderen*, Brugge, die Keure, 1996, p. 108).

C. Een centrale parlementaire ombudsinstelling kan als beroepsinstantie fungeren voor bepaalde sectorale bemiddelingsorganen.

Bepaalde lidstaten van de Raad van Europa hebben de bemiddeling inzake de politie- en inlichtingendiensten toevertrouwd aan de nationale Ombudsman die als beroepsinstantie fungeert, wanneer de klager meent dat deze sectorale bemiddelingsorganen geen afdoende antwoord op zijn klacht hebben geformuleerd (*Jaarverslag 1997 van het College van de Federale Ombudsmannen*, 17 en 187.).

Eenzelfde denkspoor zou men kunnen volgen voor de klachten die behandeld werden door de ombudsdiensten van de autonome overheidsbedrijven, van pensioenen, van de gemeentelijke ombudsmannen (voor federale taken) enz...

D. De centralisatie van de federale Ombudsfunctie impliceert eveneens dat de federale Ombudsman bevoegd zou zijn voor de handelingen van de gewone en administratieve rechtbanken, voor zover de leden van het rechtbankpersoneel of de betrokken rechters in het administratieve deel van hun opdracht de beginselen van behoorlijk bestuur niet respecteren.

Verschillende Staten die voor de keuze stonden tussen de uitbreiding van de bevoegdheden van de nationale Ombudsman en de instelling van een interne klachteninstantie voor de gerechtelijke wereld, hebben geopteerd voor het uitbreiden van de Ombudsfunctie, waardoor de nationale Ombudsman bevoegd werd voor klachten in verband met het functioneren van de rechtbanken, daarin inbegrepen de rechters en het rechtbankpersoneel (B. Hubeau, «De Ombudsfunctie en het Ombudsinstituut: Structurele kenmerken en conjuncturele modellen», in B. Hubeau (red.), *De Ombudsfunctie*, Brugge, Die Keure, 1997, p. 34.).

V. Naar een (proeve van) bevoegdheidsverdeling tussen de Kamercommissie voor de verzoekschriften ten aanzien van de federale ombudsmannen?

De Minister van Binnenlandse Zaken heeft tijdens de parlementaire voorbereiding laten weten dat de werking van de Commissie Verzoekschriften of van enige andere parlementaire begeleidingscommissie van de federale Ombudsman moet worden geregeld bij het Reglement van de Kamer en niet bij wet (Hiervoor wordt verwezen naar de rechtsleer: «Art. 60 van de Grondwet verzet er zich tegen dat een wet in Kamer en Senaat commissies zou instellen of dat zij hun bevoegdheid of hun samenstelling zou regelen» (A. Mast en J. Dujardin, *Overzicht van Belgisch grondwettelijk recht*, Gent, Story-Scientia, 1985, p. 208, nr. 175).).

In de bijdrage «Klachtenbehandeling: petitieright en/of ombudsfunctie?» wordt volgend scenario voorgesteld:

a) Concreet zou de Commissie voor de Verzoekschriften verslag uitbrengen over elk voorstel betreffende het instellen van een onderzoek door de federale ombudsmannen – conform de wet en op verzoek van de Kamer – naar de werking van bepaalde federale administratieve diensten;

b) De Commissie zou dan verslag uitbrengen over het jaarverslag en de tussentijdse verslagen;

Het past de volgende opmerkingen te formuleren:

a) De mogelijkheid om opdracht te geven voor een onderzoek delegeren aan de Commissie voor de Verzoekschriften werd geopend tijdens parlementaire voorbereiding (*Verslag Seneca, Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1436/7, p. 30.). Hierbij past de bedenking of een specifieke commissie van de Kamer wel geëigend is om dergelijke opdrachten te geven aan een instelling die klachten met betrekking tot alle federale overheden behandelt. Is de bevoegde Commissie van de Kamer niet eerder bevoegd zo'n beslissing te nemen?

b) De Ombudsmannen kunnen – aldus de minister van Binnenlandse Zaken – in nauwe samenwerking met het Parlement, *bijvoorbeeld* met de Commissie voor de Verzoekschriften, aanbevelingen doen die kunnen uitmonden in wetgevende initiatieven ter verbetering van de dienstverlening van de federale diensten (*Verslag Lieten-Croes, Gedr. St., Senaat*, 1994-95, nr. 1284-2, p. 2.). De Commissie voor de Verzoekschriften krijgt hier blijkbaar geen exclusiviteitsrecht.

c) Men kan zich de vraag stellen of de Commissie gemachtigd kan zijn de federale Ombudsmannen op hun verzoek te horen. Volgens de geest en de bewoordingen van de wet kunnen de Ombudsmannen de Kamer altijd verzoeken door haar te worden gehoord (*Verslag Seneca, Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1436/7, p. 29.). Overigens zijn de verschillende vaste commissies, waarin de parlementsliden zetelen naargelang hun specialiteit, het best geplaatst om het nodige gevolg te geven aan de aanbevelingen in het jaarverslag.

In ons jaarverslag hebben wij trouwens gezegd dat de Commissie voor de Verzoekschriften niet het meest geschikte orgaan is om te fungeren als tussenpersoon tussen het College van de Federale Ombudsmannen en de Kamer van Volksvertegenwoordigers (*Jaarverslag 1997 van het College van de federale Ombudsmannen*, p. 35.). Wij zijn de mening toegedaan dat ofwel de Voorzitter van de Kamer, ofwel de Conferentie van de Voorzitters de meest geschikte gesprekspartner is voor de betrekkingen tussen de Kamer en de Ombudsman.

Conclusie

Wij hebben in deze bijdrage willen aantonen dat:

1) de term «verzoekschrift» moet worden verijnd als we het petitieright en het klachtenrecht in hun hedendaagse context willen plaatsen;

2) de Ombudsman beschouwd wordt als een controle-orgaan dat toeziet op de uitvoerende macht. De *politieke* controle blijft een prerogatief van het Parlement;

3) een basischarter van Ombudsmannen bijdraagt tot een verbeterde rechtsbescherming. Dit forum van Ombudsmannen kan ook de actie ondersteunen van de federale Ombudsmannen om het klachtenrecht te incorporeren in de Grondwet;

4) er, binnen het federaal takenpakket, ruimte is voor een centrale parlementaire Ombudsinstelling;

5) de Commissie voor de Verzoekschriften niet het meest geschikte orgaan is om te fungeren als tussenpersoon tussen het College van de federale Ombudsmannen en de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Wij hopen dat hiermee de krijtlijnen zijn geschetst voor een verder debat over de verhouding tussen het petitieright en het individueel klachtenrecht.

*Het College van de federale Ombudsmannen,
P.-Y. Monette en dr. H. Wuyts*

Wederantwoord van de auteurs op de reactie van P.-Y. Monette en dr. H. Wuyts

Met belangstelling hebben wij kennis genomen van de reactie van het College van de Federale Ombudsmannen op onze bijdrage in nr. 11 van het Rechtskundig Weekblad van 15 november 1997.

Aangezien volgens de ombudsmannen door deze bijdrage «voor de eerste maal in de rechtsliteratuur een debat wordt gevoerd over de verhouding tussen de federale ombudsfunctie en het petitieright», lijkt het ons geraadzaam dat – tot besluit – de hiernavolgende vaststellingen nog in de verf worden gezet: a) de wetgever van 1995 heeft bewust niet gekozen voor één centrale ombudsdienst op federaal niveau en dit in 1997 uitdrukkelijk herbevestigd; b) de ombudsman is – voor de wetgever van 1995 – veel meer «een bemiddelaar, die concrete oplossingen voorstelt voor concrete problemen» dan een controleorgaan; c) mede op grond van de parlementaire voorbereiding van de wet van 22 maart 1995, werd op 5 augustus 1997 een voorstel «tot wijziging, wat de commissie voor de verzoekschriften en de verhouding tussen de Kamer en de federale ombudsmannen betreft, van het reglement van de Kamer van Volksvertegenwoordigers» (stuk n° 1167/1) rondgedeeld.

I «Geen centrale ombudsdienst»

Tijdens de algemene bespreking in commissie van het wetsontwerp dat achteraf de wet van 22 maart 1995 tot instelling van de federale ombudsmannen is geworden, verklaarde de Minister van Binnenlandse en Amtenarenzaken: «De niet-federale overheden zoals de gemeenten, provincies en intercommunales, die evenwel bepaalde federale taken uitvoeren, vallen niet onder het toepassingsgebied». En het verslag van de heer Seneca voegt eraan toe: «De Minister onderstreept dat in functie van de duidelijkheid geopteerd werd voor een *organiek criterium* in plaats van een functioneel criterium». (*Gedr. St., Kamer*, 1993-94, nr. 1436/7, p. 7)

Een amendement van de heer Bertouille (n° 13) strekte er weliswaar toe in artikel 1 van de wet te bepalen dat «de provinciale en gemeentelijke administratieve overheden slechts aan de controle van het college van ombudsmannen onderworpen zijn voor de taken van algemeen nut die hen door de federale Staat zijn toevertrouwd» (*Gedr. St., Kamer*, 1993-94, nr. 1436/3). Welnu, dit amendement werd tijdens de artikelsgewijze bespreking in commissie ingetrokken, nadat «de minister voorstander (bleef) van een *organiek criterium* (en wel in functie van de duidelijkheid van een ombudsdienst voor de gebruiker)» (*Gedr. St., Kamer*, 1993-94, nr. 1436/7, p. 15).

Aldus bepaalt artikel 1 van de wet van 22 maart 1995 dat «de ombudsmannen hun taken uitoefenen t.a.v. de federale administratieve overheden (...), zij het dan «met uitzondering van de administratieve overheden die door een bijzondere wettelijke bepaling met een eigen ombudsman zijn begiftigd».

Welnu, een recent voorbeeld van een dergelijke bijzondere wettelijke bepaling is artikel 2, 5°, van de wet van 12 december 1997 «tot bekrachtiging van de koninklijke besluiten genomen met toe-

passing van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels (...). Vooraleer de wetgever aldus het koninklijk besluit van 27 april 1997 tot oprichting van een «Ombudsdienst Pensioenen» bekrachtigde, werden in commissie resp. plenum van de Kamer van volksvertegenwoordigers de hiernavolgende amendementen verworpen:

a) van de heer Chevalier c.s. (nr. 1), het voorstel tot nietbekrachtiging van voornoemd koninklijk besluit (stuk nr. 1156/2 en 5);

b) van de heer Bacquellaine (nr. 12), tot aanvulling van artikel 9, derde lid, van de wet van 22 maart 1995 tot instelling van federale ombudsmannen met de hiernavolgende bepaling: «Het College van federale ombudsmannen doet eveneens uitspraak in hoger beroep in de aangelegenheden waarvoor een afzonderlijke ombudsdienst bestaat (...)» (stuk nr. 1156/7 en *Parl. Handelingen*, nr. 196 van 13 november 1997, namiddag);

c) van de heren Wauters en Detienne (nr. 16), tot vervanging in het koninklijk besluit van 27 april 1997 van het woord «Ombudsdienst» door het woord «Klachtendienst» (stuk nr. 1156/7 en *Parl. Handelingen*, nr. 196);

d) van de heren Wauters en Detienne (nr. 17), tot aanvulling van artikel 1 van hetzelfde koninklijk besluit met de hiernavolgende bepaling: «Het College van federale ombudsmannen (...) heeft de bevoegdheid om klachten betreffende de sector pensioenen te behandelen indien de klachten na behandeling van de klachtendienst pensioenen blijven bestaan» (stuk nr. 1156/7 en *Parl. Handelingen*, nr. 196).

Artikel 9, laatste lid, van de wet van 22 maart 1995 dat ertoe strekt de veelheid aan ombudsmannen op te vangen door een ruim verwijzingssysteem, werd evenmin geamendeerd. Het luidt als volgt:

«Wanneer de klacht een federale, gewestelijke, gemeenschaps- of andere administratieve overheid betreft die krachtens een wettelijke regeling over een eigen ombudsman beschikt, sturen de ombudsmannen de klacht onverwijld naar deze laatste door».

II De essentie van de ombudsfunctie

In de memorie van toelichting van het wetsontwerp dat achteraf de wet van 22 maart 1995 is geworden, wordt erop gewezen dat «de ombudsman niet zozeer een controleorgaan is, doch een bemiddelaar die concrete oplossingen voorstelt voor concrete problemen» (*Gedr. St., Kamer*, 1993-94, nr. 1436/1, p. 3). Daarenboven handelt de ombudsman, overeenkomstig artikel 1 van dezelfde wet, enkel n.a.v. een klacht; m.a.w. een initiatief-advies is uitgesloten.

In zijn inleidende uiteenzetting voor de bevoegde Kamercommissie, verklaarde de Minister van Binnenlandse en Ambtenarenzaken eveneens dat «bemiddelen» essentieel de taak is van de ombudsmannen en hij voegde er nog aan toe: «Het controleren van de uitvoerende macht is essentieel de taak van het Parlement. De ombudsman moet daarentegen aanbevelingen doen voor het oplossen van concrete problemen of voor verbeteringen van structurele aard. De inbreng van de ombudsman is dus van constructieve aard; oplossingen suggereren, eerder dan vaststellen van fouten en verantwoordelijkheden of het controleren van de wettelijkheid van een overheidsbeslissing.» (*Gedr. St., Kamer*, 1993-94, nr. 1436/7, p. 4).

Voor de bevoegde Senaatscommissie verklaarde dezelfde minister ten slotte: «De ombudsdienst is geen controleorgaan dat toeziet op de uitvoerende macht. Die controle blijft een prerogatief van het Parlement. Wel kunnen de ombudsmannen in nauwe samenwerking met het Parlement (...) aanbevelingen doen die kunnen uitmonden in wetgevende initiatieven ter verbetering van de dienstverlening van de federale diensten. De ombudsmannen zullen derhalve ook een signaalfunctie hebben inzake het functioneren van de overheidsdiensten.» (*Gedr. St., Senaat*, 1994-95, nr. 1284/2, p. 2).

Terloops zij er ook aan herinnerd dat, overeenkomstig artikel 15 van de wet van 22 maart 1995, de verslagen (met aanbevelingen) van de ombudsmannen worden openbaar gemaakt door de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Samengevat: het bepaalde in artikel 14, tweede lid, van de wet van 22 maart 1995 – «De ombudsmannen trachten de standpunten van de klager en de betrokken diensten te verzoenen» – is de kern van de opdracht van de ombudsmannen.

III De verhouding «Commissie voor de Verzoekschriften – Ombudsmannen»

Het staat buiten kijf dat de Kamer van volksvertegenwoordigers in haar reglement de wijze regelt waarop zij haar bevoegdheden t.a.v. de ombudsmannen uitoefent. Niettemin wordt er, in de memorie van toelichting van het meergenoemde wetsontwerp n° 1436/1, op gewezen dat «bijvoorbeeld bepaalde taken zouden kunnen worden toevertrouwd aan de commissie voor de Verzoekschriften, zoals de mogelijkheid om opdracht te geven voor een onderzoek» (blz. 4).

In het commissieverslag van de heer Seneca geldt deze passus van de memorie van toelichting mede ter verantwoording van een formeel voorstel tot wijziging van artikel 96 van het Reglement van de Kamer, ertoe strekkende dat de commissie voor de Verzoekschriften voortaan tevens verzoekschriften zou kunnen verwijzen naar de ombudsmannen (*Gedr. St., Kamer*, 1993-94, nr. 1436/7, p. 30). Terloops zij er op gewezen dat hetzelfde Reglementsartikel thans al bepaalt «dat de commissie voor de Verzoekschriften, naar gelang van het geval, kan beslissen ofwel de verzoekschriften te verwijzen naar de minister of naar een andere commissie van de Kamer, (...)».

Voor de bevoegde Senaatscommissie verklaarde de Minister van Binnenlandse Zaken in 1995 ten slotte: «Wel kunnen de ombudsmannen in nauwe samenwerking (...) bijvoorbeeld met de commissie voor de verzoekschriften, aanbevelingen doen die kunnen uitmonden in wetgevende initiatieven ter verbetering van de dienstverlening van de federale diensten» (zie *supra*).

Er zij hier ook gewezen op artikel 20 van het Reglement van orde van de Nederlandse Tweede Kamer (achtste, geheel herziene druk van augustus 1994);

«Art. 20 – De commissie voor de Verzoekschriften.

1. Er is een commissie voor de Verzoekschriften (...)

2. (...) Zij is tevens belast met de aangelegenheden de Nationale ombudsman betreffende (...)

(...)

4. De commissie is bevoegd mondeling of schriftelijk in overleg te treden met de Nationale ombudsman. Zij kan aan de Kamer verslag uitbrengen over in haar handen gestelde rapporten van de Nationale ombudsman.

(...).

Men vergelijkte dit artikel 20 met artikel 3 van het hierboven genoemde voorstel n° 1167/1 tot wijziging van het Reglement van de Kamer van volksvertegenwoordigers (van L. Goutry, H. Brouns, C. Burgeon, S. Creyf, R. Janssens, J. Lefevre, W. Taelman en J. Wauters):

«Art. 96bis (nieuw).

1. De voorzitter van de Kamer kan de commissie voor de verzoekschriften er eveneens mee belasten:

a) verslag uit te brengen over een voorstel van een verzoek van de Kamer betreffende het instellen van een onderzoek door de federale ombudsmannen naar de werking van een federale administratieve dienst;

b) verslag uit te brengen over het jaarverslag en de tussentijdse verslagen die door de federale ombudsmannen worden uitgebracht en door de Kamer openbaar worden gemaakt;

c) de federale ombudsmannen op hun verzoek te horen.

2. Alvorens daartoe te beslissen, kan de voorzitter van de Kamer overleg plegen met de vergadering. Op verzoek van één vijfde van de Kamerleden heeft dit overleg van rechtswege plaats. Over de beslissingen wordt noch debat noch hoofdelijk stemming gehouden».

12 februari 1998

E. Clement
Bestuursdirecteur bij de
Kamer van volksvertegenwoordigers

en

L. Goutry
Voorzitter van de
Commissie voor de Verzoekschriften

BOEKEN

R.H.C. JONGENEEL, **Koop en consumentenkoop**, W.E.J. Tjeenk Wilink, 1997, 195 pp.

Het boek *Koop en consumentenkoop* biedt een verhelderende introductie in het Nederlandse kooprecht. Het gaat hierbij niet zozeer om een handboek, als wel om studiemateriaal. Wel vereist het studeren van dit werk, zoals de auteur zelf aangeeft, enige juridische voorkennis van het algemene verbintenissen-, contracten- en vermogensrecht.

De auteur gaat uit van de titel *Koop* in het (Nederlandse) B.W. en het daar gemaakte belangrijke onderscheid tussen koop (aanvullend recht) en consumentenkoop (dwingend recht). Men mag zich daarom niet laten misleiden door de titel *Koop en consumentenkoop*. Naast de bespreking van een aantal tot het gemene kooprecht behorende onderwerpen (totstandkoming koop, rechten en plichten van koper en verkoper), wijdt de auteur ook een hoofdstuk aan de koop tussen twee professionele partijen, de zogenaamde handelskoop, evenals een hoofdstuk aan een aantal nieuwere contractsvormen zoals bijvoorbeeld huurkoop en time-sharing. Waar dit relevant is wijst hij ook op een aantal Europese of internationale reglementeringen of initiatieven in dezen en hun invloed op het Nederlandse recht. Zo bijvoorbeeld behandelt hij summier de Europese Richtlijn inzake de verkoop op afstand en het Weense Koopverdrag.

De didactische aanpak komt heel duidelijk tot uiting in de opbouw van de diverse hoofdstukken. De auteur begint elk hoofdstuk met een korte inleiding waarin hij aangeeft welk deel van de materie aan bod komt en waar dit onderdeel binnen de ruimere context van het kooprecht en het algemene verbintenissenrecht geplaatst moet worden. Vervolgens bespreekt hij bondig een voor een de relevante wetsartikelen. Deze bespreking krijgt bovendien een levendig karakter omdat naast de theoretische uitleg veel concrete voorbeelden worden gegeven. Zo bijvoorbeeld wordt het juridische begrip «toebehoren van de verkochte zaak» (pagina 22) verduidelijkt aan de hand van de vraag of een autoradio die in een tweedehands auto zit op het moment dat deze verkocht wordt, een «toebehoren» van deze wagen uitmaakt.

Op het einde van ieder hoofdstuk krijgt de lezer de kans zijn kennis te toetsen aan de hand van een reeks multiple-choicevragen en een casus. De antwoorden vindt men telkens als bijlage op het einde van het boek. Na het laatste hoofdstuk vindt men trouwens een totaalcasus die de volledig behandelde stof bestrijkt.

Het feit dat de auteur het boek op de eerste plaats bestemt als studiemateriaal, beperkt uiteraard de inhoudelijke grondigheid ervan. Men moet er geen oplossing trachten te vinden voor een specifiek ingewikkeld juridisch-technisch probleem.

Naar de vormgeving toe is het werk naar onze mening iets minder geslaagd. Er zit weinig perspectief in omdat de indeling binnen de hoofdstukken zeer summier blijft. Ook de inhoudstafel biedt geen stevige en duidelijke kapstok van het werk. Wel vindt men een trefwoordenregister als bijlage en dat is natuurlijk altijd erg handig.

E. Degroote

PAUL VRANCKEN (red.), **Privilegium Tabellionatus**, uitgave in eigen beheer, 1997, 501 pp.

In 1980 verscheen van de hand van Paul Vrancken *De griffier van de rechterlijke orde*.

Het voorliggende boek is een verzameling van studies rond de figuur van de griffier van de rechterlijke orde en de gerechtelijke organisatie in Limburg. Het werk bevat ook een aantal bijdragen rond het thema bendevoorming, overvalcriminaliteit, beteugeling en victimologie.

De uitgave is een initiatief van de hoofdgriffiers en erehoofdgriffiers van de vrederegerechten en politierechtbanken in Limburg naar aanleiding van het Federaal Congres van de Koninklijke Federatie van de Hoofdgriffiers van de vrederegerechten en politierechtbanken te Gent op 4 en 5 oktober 1997.

In een eerste deel, «De griffier van de rechterlijke orde», geeft erehoofdgriffier Paul Vrancken, die een belangrijk aandeel heeft in

de totstandkoming van het boek, de historische achtergronden van het ambt van griffier terwijl Alex Arts, rechter in het Arbitragehof, belicht hoe de kwaliteit van iedere dienstverlening, ook die van «het gerecht», afhangt van haar medewerkers.

De verhouding van de griffier tot de advocaat, de notaris en de administratie van de B.T.W., registratie en domeinen wordt respectievelijk behandeld door P. Stas, ereleden van de Nationale Orde van Advocaten, prof. M. Oosterbosch en E. Pafenols, gewestelijk directeur van de B.T.W., registratie en domeinen.

Wat de griffier betekent voor de burger en als eerstelijns hulp wordt in de verf gezet door gerechtsverslaggever Louis De Lentdecker en de burgemeesters J. Gabriels en J. Sauwens.

Volksvertegenwoordiger P. Dewael maakt enkele kanttekeningen bij de wet van 17 februari 1997 tot wijziging van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek m.b.t. het personeel van de griffies waarover uitvoeriger wordt gehandeld in het boek.

Na enkele curiosa over de griffier wordt in een tweede deel de historie behandeld van de gerechtelijke organisatie in Limburg waarvoor een beroep werd gedaan op een aantal mensen uit het bibliotheekwezen en het rijksarchief in de beide Limburgen, zoals R. Van Laere, Th. Van Rensch, M. Meeuwissen, L. Borgers, A. Marut, R. Nijssen.

Het derde deel van *Privilegium Tabellionatus* heeft voornamelijk betrekking op het fenomeen van bendevoorming tijdens het ancien regime, na de tweede wereldoorlog en vandaag. Hiervoor werd gerekend op de medewerking van de professoren Fernand Van Hemelryck, Frank Verbruggen en S. Christiaensen en de historici R. Driessen, H. Verheyen, E. Raskin en A. Wieers. Ook Lic. Jos Bouveroux, hoofdredacteur nieuwsdienst BRTN-radio, schreef een bijdrage.

Privilegium Tabellionatus is keurig uitgegeven, verlucht met talrijke illustraties en bevat interessante gegevens en verwijzingen. Het heeft dan ook een documentaire waarde wat de geschiedenis van Limburg betreft.

Joris Luyckx

M. DE BLOIS, e.a. (red.), **Contouren van het Recht**, tweede druk, Deventer, Kluwer, 1997, 346 blz.

Op de achterflap wordt dit boek als volgt gepresenteerd: «Dit boek is een inleiding in het Nederlandse recht. Met behulp van deze 'routebeschrijving' is een eerste verkenningstocht op juridisch terrein mogelijk. De lezers leren zo de 'contouren van het recht' kennen. Het boek is in de eerste plaats bedoeld voor propedeuse-studenten rechten». Aldus worden meteen ook de beperkingen aangegeven: de inhoud wordt beperkt tot wat vanuit het perspectief van eerstejaars rechtsonderwijs aan een Nederlandse rechtsfaculteit (en meer bepaald in Utrecht) relevant wordt geacht.

Het boek behandelt de volgende thema's, verdeeld over 22 hoofdstukken: definitie en indelingen van het recht, rechtsbronnen, politieke en gerechtelijke structuren, bestuursrecht (= administratief recht), vermogensrecht, verbintenissenrecht, burgerlijk procesrecht, strafrecht, en internationaal recht. Vanuit de Belgische traditie is dit een wat vreemde combinatie. Vooral het grote gewicht van het strafrecht en strafprocesrecht valt hier op: ruim 80 pagina's op 323 bladzijden tekst, zijnde een vierde, verdeeld over niet minder dan 6 hoofdstukken. Ook in vergelijking met andere Inleidingen in het Nederlandse Recht is dit (zeer) veel. In de Groningse Inleiding van Verheugt, Knottenbelt en Torringa (uitgave 1994) wordt ook een 50-tal pagina's aan het strafrecht besteed. Op ruim 500 bladzijden tekst vormt dit dan echter slechts 10% van het geheel. In de Leidse Inleiding van Franken (e.a.) (waarvan de laatste uitgave evenwel reeds van 1985 dateert) worden 7 bladzijden aan het strafproces besteed en komt het strafrecht als dusdanig in het geheel niet aan bod. Op 350 bladzijden tekst vormt dit dus 2%. Dit laatste lijkt mij voor een inleiding voor eerstejaarsstudenten ruim voldoende. Een omvang van 25% voor het straf(proces)recht lijkt mij evenwel volstrekt overdreven. Dan kan men beter wat (meer) aandacht besteden aan «ondernemingsrecht» en/of arbeidsrecht zoals in de Groningse Inleiding, of aan rechtstheoretische vraagstukken, zoals in de Leidse Inleiding. Dit laatste zou geen probleem mogen vormen aangezien de meerderheid van de auteurs rechtstheoretisch actief zijn. Zo mis ik

een algemeen hoofdstuk, met leerstukken zoals de «verjaring» (die in het geheel niet behandeld wordt!) of het onderscheid «rechtsfeit-rechtshandeling» (dat nu wat verloren in het hoofdstuk «vermogensrecht» staat, op de pp. 128-130). Het begrip «subjectief recht» wordt in het eerste hoofdstuk behandeld (pp. 8 en 9), maar rechtstheoretisch niet voldoende sterk onderbouwd. Met een voorbeeld i.v.m. eigendomsrecht wordt het «subjectieve recht» omschreven als een «mogen» of een «aanspraak». Sinds de analyse van de Amerikanen Hohfeld in het begin van deze eeuw weten we echter dat (subjectief) recht een «aanspraak» kan inhouden, of een «vrijheid», of een «macht» (of «bevoegdheid»). Bij eigendomsrecht zijn het juist de facetten van «vrijheid» en «macht» die het belangrijkste zijn, eerder dan die van «aanspraak» (tegenover bepaalde derden). De auteur van dit hoofdstuk (Klenderman) weet dit ongetwijfeld, maar in de tekst komt dit onderscheid onvoldoende tot zijn recht. Ook de verhouding nationaal/internationaal recht (pp. 23-24) wordt in het licht van de huidige Europese ontwikkelingen wat al te traditioneel als een strikte scheiding gepresenteerd.

In het algemeen is het boek wel goed geschreven, met heel wat goed gekozen en goed gepresenteerde voorbeelden.

Tot slot nog dit: Franken slaagde er in te verwijzen naar zijn universiteitsstad in de titel zelf. 'In *Leiden* tot de rechtswetenschap'. In *Ut Recht* zouden ze toch ook iets soortgelijks moeten kunnen bedenken (al lijken de Nederlandse woorden die op «ut» eindigen niet direct te passen).

Mark Van Hoecke

M.J.A. VAN MOURIK, *Erfrecht*, zesde druk, in Studiepockets privaatrecht nr. 37, Deventer, Tjeenk Willink, 1997, 277 pp.

De pocket beoogt aan studenten en aan practici een overzicht te geven van het geldende Nederlandse erfrecht. Het is een aanvulling op de drie traditionele handboeken inzake erfrecht die op de Nederlandse markt te verkrijgen zijn.

Voor de Belgische jurist kan het boek nuttig zijn om in een kort tijdsbestek een overzicht te krijgen van het Nederlandse erfrecht. De vlotte stijl van de auteur en zijn humor maken deze lezing gemakkelijk. Wel moeten enkele terminologische hindernissen worden genomen.

Boeiend is vooral de bespreking van rechtsfiguren die in het Belgisch recht onbekend zijn (bv. het «bewind») of te weinig behandeld worden (bv. de «Cautio Socini», bij ons beter bekend als strafbeding).

Naar Nederlandse gewoonte bevat het boekje meer dan wat men in België in de regel onder de titel «erfrecht» terugvindt. Naast de wettelijke erfrechtelijke devolutie worden immers ook onderwerpen besproken die daarmee verband houden, zoals de testamentaire devolutie, en in het bijzonder de ouderlijke boedelverdeling, de executie en het bewind, het internationaal privaatrecht en de lijkbezorging. De fiscale problematiek (successierechten) komt slechts sporadisch aan bod.

Die onderwerpen worden niet in detail behandeld. Wel wordt telkens getracht aan de hand van voorbeelden uit de praktijk inzicht te verschaffen in de problematiek. Voor het overige verwijst de auteur naar de recente rechtspraak van de Hoge Raad der Nederlanden, alsmede naar de genoemde handboeken en tijdschriftartikelen.

De auteur, zoals men dat van hem gewoon is, aarzelt niet om zijn mening te kennen te geven bij knelpunten. Soms, bijvoorbeeld bij de behandeling van de erfrechtelijke reserve (legitieme portie), een stokpaardje van de auteur, geschiedt dit zelfs met een uitvoerige motivering. De argumenten pro en contra worden zorgvuldig tegen elkaar afgewogen en het besluit is genuanceerd (pp. 137-138). De auteur tilt op het eerste gezicht niet zwaar aan het rechtsvergelijkend argument («vlieggewicht»), omdat de behoefte aan eigenheid (van de Staten) groot is. Bij het zoeken naar tussenoplossingen zal die verwijzing naar originele rechtsfiguren uit het vreemde recht wel nuttig blijken te zijn.

Op één uitzondering na blijft het Belgische recht compleet buiten het vizier. Dit geldt ook daar waar uitgelegd wordt hoe het komende erfrecht er binnenkort zal uitzien in Nederland (een ander stokpaardje van de auteur). Een systeem met vruchtgebruik voor de langstlevende werd door de Nederlandse wetgever uiteindelijk niet aangehouden. Volgens de auteur sluit de vruchtgebruikregeling niet

aan bij de realiteit des levens (*sic*). De ouderlijke boedelverdeling is inderdaad zo sterk ingeworteld in de Nederlandse traditie dat een andere regeling als «wettelijk stelsel» haast niet denkbaar is. Het gaat echter ook om een fundamentele keuze die verband houdt met de afweging der betrokken belangen. In een systeem van vruchtgebruik wordt de blote eigenaar goed beschermd door de toekenning van een zakelijk recht. In een systeem van ouderlijke boedelverdeling weegt eerder het belang van de langstlevende (autonomie) door. Met dat laatste heeft de auteur niet de minste moeite. Enkel wanneer kinderen uit een vorig huwelijk van de overledene betrokken zijn, moeten correcties worden ingebouwd.

De zesde druk van het boekje bevat de laatste stand van de wetgeving, rechtspraak en rechtsleer. Ik verwijs o.a. naar de «Vijfde nota van wijziging» dd. 29 april 1997 met betrekking tot het komende erfrecht (Boek 4) waarvan de tekst als bijlage wordt opgenomen, de Wet conflictenrecht Erfrecht en het Haagse Erfrechtverdrag, de recente rechtspraak van de Hoge Raad in verband met de uitleg van testamenten.

Ook de meest recente editie van Asser's Erfrecht werd verwerkt. De bijlage bevat nuttige registers (wetsartikelen, jurisprudentie en trefwoorden).

De analytisch ingestelde Belgische jurist zal soms enige moeite hebben met de structuur van de hoofdstukken (zoals «Schuldeisers en opvolging», «Vereffening, executie en bewind»), de verdere onderverdelingen (bv. «Niet aan een testamentsvorm gebonden beschikkingen met werking na dode») en de inhoud ervan. De benadering is soms «praktisch» of «topicaal», waardoor de materie minder saai wordt maar het dogmatische moet inboeten.

Het besluit is dat het een boeiend en actueel boekje over erfrecht betreft, dat voor de Belgische jurist nieuwe horizonten opent.

N. Geelhand

D.J. ELZINGA, *Het Nederlandse Kiesrecht*, Studiepockets Staats- en Bestuursrecht, nr. 15, Tweede, geheel herziene druk, W.E.J. Tjeenk Willink, Deventer, 1997; XV + 300 pp.

Het Nederlandse Kiesrecht is een studiepocket: een cursustekst, afgestemd op het programma van de Nederlandse studenten. Het behandelt het Nederlandse kiesrecht, niet de verschillende kies- of stemberekeningssystemen, op zeer volledige en bevattelijke manier.

Zoals gebruikelijk voor Nederlandse cursusteksten, situeert de auteur eerst zijn materie en legt uit hoe hij die aanpakt. Na een historisch overzicht van de ontwikkeling van het stembrecht, actief en passief, en van de andere aspecten van de verkiezingsregeling, volgt de auteur de orde van de hoofdstukken van de Kieswet. Elk hoofdstuk van het boek vat op zijn beurt aan met een situering van de stof die het behandelt, en eindigt veelal met een korte uitleg of samenvatting die de brug slaat naar het volgende hoofdstuk.

Het boek legt sterk de nadruk op «het grondrechtelijk karakter van het kiesrecht» en op de wettelijke uitwerking ervan. Het gaat ervan uit dat de erkenning van het actief en passief stembrecht als een fundamenteel recht van de persoon verworven is, en bespreekt vrij uitvoerig de aard en de kenmerken van dat grondrecht, evenals zijn punten van gelijkenis en verschil met de andere grondrechten: klassieke vrijheidsrechten, sociale, economische en culturele grondrechten.

De auteur beperkt zich niet tot een loutere beschrijving van de wettelijke regelingen aangaande het kiesrecht, maar besteedt voortdurend aandacht aan de achtergronden en aan vroegere en huidige discussiepunten.

Het boek sluit af met een beknopte literatuurlijst, een trefwoordenregister en, in bijlage, een document aangaande de werking en de effecten van «het systeem Webster», een van de wijzigingen van het kiessysteem die de laatste jaren aan de orde waren. Niettegenstaande de te veelvuldige drukfouten, is *Het Nederlandse Kiesrecht* een zeer goed studieinstrument dat onze Belgische studenten hun Nederlandse collega's kunnen benijden!

G. Craenen

RAAD VAN DE BALIES VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAP

In juni 1998 organiseert de Raad van Balies van de Europese Gemeenschap – CCBE, in samenwerking met het Institut d'Etudes européennes de l'Université Libre de Bruxelles en met het Belgische Ministerie van Justitie, het Europees programma voor de academische vorming en de organisatie van stages op het gebied van juridische en gerechtelijke samenwerking. Dit programma wordt tot stand gebracht dankzij de steun en de deelname van de Europese Commissie in het kader van het programma Grotius.

Het programma beoogt de beoefenaars van het recht in Europa (rechters, procureurs, advocaten, academisch en wetenschappelijk personeel) gevoelig te maken voor de noodzaak om beter op de hoogte te zijn van de Europese dimensie van de juridische en gerechtelijke samenwerking en voor de verbetering van de kennis verbonden aan de samenwerking tussen de nationale en gemeenschapsjurisdicties. De seminaries worden in de Franse taal gegeven.

INLICHTINGEN:

Mevrouw Cristina Coteanu-Bompard • Washingtonstraat 40 • 1050 Brussel
Tel. 02/640.42.74 • Fax 02/647.79.41

NIEUW

Aftrek en teruggaaf van BTW

L. Vandenberghe

ISBN 90-5095-029-9 – 440 blz. – BEF 4.950

Met voorwoord van Prof. Dr. F. Vanistendael

Deze uitgave bevat een fundamentele analyse van het recht op aftrek en teruggaaf van de BTW. Dit recht vormt de hoeksteen van het hele BTW-systeem, en is voor de belastingplichtigen uiteraard ook het meest interessante aspect ervan.

In het eerste deel wordt ingegaan op de draagwijdte van dit recht, en worden de voorwaarden en de beperkingen ervan onderzocht. In het tweede deel wordt aandacht besteed aan de uitoefening van de BTW-aftrek en de teruggaaf, en aan diverse problemen die zich daarbij in de praktijk kunnen stellen.

Het uitgangspunt is de Europese wetgeving, waaraan de nationale reglementering op kritische wijze wordt getoetst. Het wetenschappelijke gehalte van dit boek, dat de ingekorte en geactualiseerde versie vormt van het doctoraatsproefschrift dat in juli 1997 werd verdedigd aan de K.U.Leuven, gaat gepaard met een grote praktische bruikbaarheid. Het werd immers geschreven vanuit de beroepspraktijk van de auteur, die als advocaat een jarenlange ervaring heeft opgebouwd in deze materie.

INTERSENTIA RECHTSWETENSCHAPPEN

Antwerpen • Groningen • Oxford

Churchillaan 108 • 2900 Schoten (Antwerpen) • Tel.: 03/680.15.50 • Fax: 03/658.71.21

*The bitterness of bad quality
remains longer than
the sweetness of low prices*

**Wij verzorgen al uw administratief drukwerk aan
een onberispelijke kwaliteit tegen scherpe prijzen**

Drukkerij De Bie

Herentalsebaan 68 • B-2100 Deurne
Tel. 03/322 50 20 • Fax 03/321 73 93

Huurrecht De recente wijzigingen in de Woninghuurwet

R. DE WIT (ed.)

90-5095-017-5 – 128 blz. – BEF 850

Deze uitgave bundelt de herwerkte en uitgebreide referaten van een studieavond die gehouden werd aan de Vrije Universiteit Brussel. Volgende onderwerpen worden uitvoerig besproken: duur en beëindiging van de huur (F. Lievens en D. Lybaert); overdracht van huur en onderverhuur en overdracht van het gehuurde goed (R. De Wit); wijziging van sommige bepalingen van de wet van 20 februari 1991 (D. Lybaert) en de procedure in huurzaken (E. Brewaeys). In deze uitgave zijn ook de wetteksten opgenomen waarbij zowel de vroegere versie als de nieuwe versie, zoals aangenomen in de Senaat op 20 maart 1997, opgenomen zijn.

**INTERSENTIA
RECHTSWETENSCHAPPEN**

Churchilllaan 108, 2900 Schoten (Antwerpen)
Tel.: 03/680.15.50 - Fax: 03/658.71.21

Verkeersaansprakelijkheid in België en Nederland

M. Faure en T. Hartlief (Red.)

ISBN 90-5095-023-x – 384 blz. – BEF 2.450

Ter bescherming van de ongemotoriseerde verkeersslachtoffers en ter bescherming van de passagier heeft de Belgische wetgever een vergoedingsplicht voor de WAM-verzekeraar van de bestuurder van motorrijtuigen ingesteld. Het ziet ernaar uit dat ook Nederland een bijzondere regeling zal uitvaardigen, gesteund op de objectieve aansprakelijkheid van de bezitter of houder van het motorrijtuig. Het is van belang voor de Nederlandse wetgever en praktijkjurist lessen te trekken uit de ervaringen van de Belgische rechtspraak.

Dit boek biedt daarom een kritische bespreking van de in België gerezen problemen met betrekking tot deze nieuwe regelgeving inzake vergoeding van de zwakke weggebruikers. Tegen deze achtergrond wordt het nieuwe Nederlandse wetsvoorstel, alsook zijn praktische implicaties, kritisch doorgelicht.

Teneinde niet alleen Belgische en Nederlandse beleidsmakers aan te spreken maar ook de praktijkjuristen uit beide landen, zijn naast de tekst van de Belgische wettelijke regeling en deze van het Nederlandse wetsvoorstel (met de Memorie van Toelichting en het advies van de Raad van State), ook de recente rechtspraak inzake de nieuwe Belgische regeling opgenomen.

INTERSENTIA RECHTSWETENSCHAPPEN

Antwerpen • Groningen • Oxford

Churchilllaan 108 • 2900 Schoten (Antwerpen) • Tel.: 03/680.15.50 • Fax: 03/658.71.21